

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ
за регионално развитие на област
с административен център Благоевград
за периода 2005–2015 г.

Благоевград, Септември 2005 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ	5
А) АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА БЛАГОЕВГРАДСКА ОБЛАСТ	7
1. Географско положение-пространствен анализ на ресурсите.....	7
2. Природни условия и ресурси.....	8
2.1. Релеф.....	8
2.2. Климат.....	8
2.3. Полезни изкопаеми.....	9
2.4. Почви.....	10
2.5. Растителност и животински свят.....	10
2.6. Териториални ресурси.....	11
3. Демографско състояние и тенденции.....	11
4. Състояние на икономическото развитие.....	12
4.1. Промисленост.....	14
4.2. Селско стопанство и хидромелиорации.....	18
4.3. Горско стопанство-състояние, тенденции и развитие.....	29
4.4. Туризм-обща характеристика.....	30
4.4.1. Туристически продукти: възможности, проблеми и приоритети за действие.....	31
4.5. Иновации и модернизация.....	34
5. Социална сфера.....	35
5.1. Демографско състояние и тенденции.....	35
5.2. Трудова активност и заетост на населението.....	42
5.3. Жизнен стандарт, доходи, бедност.....	44
5.4. Здравеопазване и образование.....	57
5.5. Култура.....	64
5.6. Социални грижи.....	67
5.7. Спорт.....	68
5.8. Административно обслужване.....	68
5.9. Банково дело.....	69
6. Техническа инфраструктура.....	70
6.1. Транспортна система.....	70
6.1.1. Транспортни коридори.....	70
6.1.2. Пътна мрежа.....	70
6.1.3. Железопътна мрежа.....	73
6.1.4. Комплексно транспортно обслужване.....	74
6.2. Водостопанска система.....	75
6.2.1. Водоснабдяване.....	75
6.2.2. Канализация.....	77
6.2.3. Хидромелиорации.....	79
6.3. Съобщителна система.....	80
6.3.1. Телефонни съобщения.....	80
6.3.1.1. Селищни телефонни съобщения.....	80
6.3.1.2. Междуселищни телефонни съобщения.....	81
6.4. Цифрова инфраструктура.....	82
6.4.1. Други съобщителни услуги.....	82
6.4.1.1. Покритие с РТВ сигнал.....	82
6.4.1.2. Достъп до INTERNET.....	83
6.4.1.3. Мрежа за достъп за бизнес услуги.....	83
6.4.1.4. Пощенски услуги.....	83
6.4.1.5. Мобилни телефонни съобщения.....	83
6.5. Енергийна система.....	84
6.5.1. Електроенергетика.....	84
6.5.2. Източници на електроенергия.....	84
6.5.3. Трансформаторни подстанции.....	85
6.5.4. Газоснабдяване.....	86
7. Териториално - урбанистично развитие – състояние и тенденции.....	87
7.1. Териториално-урбанистична структура.....	87
7.2. Характеристика на селищната мрежа, опорни центрове.....	88
7.3. Урбанистично развитие в долината на р. Места.....	91
7.4. Урбанистично развитие в долината на р. Струма.....	92

7.5. Населени места, структура, изграденост, развитие.....	93
7.5.1. Проблем – степен на урбанизиране на територията	94
7.5.2. Проблем – производствени зони	94
7.5.3. Проблем – жилищни комплекси.....	94
7.5.4. Проблем – състояние на обществените сгради	95
7.5.5. Проблем – техническа инфраструктура.....	95
7.5.6. Проблем – обществени озеленени площи.....	95
7.5.7. Проблем – културно-историческо наследство	95
7.5.8. Проблем – неактуални устройствени планове и кадастър	96
7.6. Урбанистично развитие – положителни и отрицателни страни, предимства и проблеми:.....	96
8. Състояние на околната среда.....	98
8.1 Екологично състояние	98
8.1.1 Качества на въздушната среда.....	99
8.1.2 Води и дънни отложения (наслаги).....	103
8.1.3 Състояние на почвената покривка.....	110
8.1.4 Радиационно състояние	112
8.1.5 Състояние на акустичната среда.....	113
8.2 Защитени територии	114
8.3 Проблеми на третирането на твърди отпадъци	121
9. SWOT – АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ВЛИЯЕЩИ ФАКТОРИ.....	122
Б) СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ	123
1. Визия за Областната стратегия за развитие.....	123
2. Стратегически цели, специфични цели, приоритети, мерки и дейности.....	124
В). ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОСР	135
1. ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ.....	135
2. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ.....	136
Г). НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ПО НАБЛЮДЕНИЕТО, ОЦЕНКАТА И АКТУАЛИЗАЦИЯТА /СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ/	137

ВЪВЕДЕНИЕ

Благоевградска област заема Югозападната част от територията на Република България. Разположена е между Кюстендилска, Софийска, Пазарджишка и Смолянска области и държавните граници с Гърция и Македония.

Общата площ на областта включва долините на реките Струма и Места, Пирин планина, както и дялове от планините Рила, Родопи, Славянка, Беласица, Огражден, Малешевска и Влахи-на.

Геоложкото и геоморфоложкото развитие на релефа е формирало редица котловини по долините на Струма и Места – Благоевградска, Симитлийско-Орановска, Петричко-Санданска, Разложка и Гоце Делчевска котловина.

Специфичните климатични условия и релеф формират климатичното разнообразие : на север – област с преходно-континентален климат, на юг – преходно средиземноморски климат, а във високите части на планините – планински. Средиземноморското климатично влияние е изразено най-силно по долината на Струма и по-слабо – в Гоце Делчевската котловина.

Годишното разпределение на валежите е неравномерно : пролетен и есенен максимум – в котловините и зимен максимум – във високите планински райони и при гр. Петрич. Продължителни засушавания се наблюдават в низините.

Характерни са югозападните и западните ветрове.

Водните ресурси на областта се формират от главните отводнителни артерии Струма и Места и техните многобройни притоци – Благоевградска Бистрица, Пиринска Бистрица, Лебница, Струмешница, Белишка река, Демяница, Канина, Бистрица, Туфча и др., както и над 160 циркусни езера в Пирин, карстови извори в Пирин и Славянка.

Преобладаваща част от територията на областта е заета от излужени канелени горски почви, кафяви горски почви и делувиални почви, подходящи за отглеждане на тютюн, лозя и овощия. Край реките има и алувиални и други наносни почви, подходящи за отглеждане на зеленчуци, а за високите части на планините са типични планинско-ливадните почви.

Релефът и климатичното разнообразие допринасят за развитието на богата палитра на живата природа. В областта има най-голям брой топлолюбиви средиземноморски растителни видове в сравнение с останалите райони на България. В ниските южни части и по долината на Струма растат много вечнозелени средиземноморски растения.

В планините растителността е етажирана – по-ниските части са заети от горун, воден габър и кестен /в Беласица/, черен бор и мизийски бук. Над тях е поясът на обикновения бук, смърча, бора, елата, бялата и черната мура. Най-високо е разположена аркто-алпийската растителност.

Фауната в планините е с ярко изразен евро-сибирски характер.

На територията на областта са Национален парк “Пирин”, части от Националния парк “Рила”, природните резервати “Баюви дупки - Джинджирица”, “Тисова бърчина” и “Сегмен тепе” в Пирин, “Парангалица” в Югозападна Рила, “Скошник” в Беласица, “Алиботуш” в Славянка, “Тъмна гора” и “Конски дол” в Западни Родопи, благодарение на които са създадени необходимите условия за опазването на богатото многообразие на живата природа.

Интерес представляват и отделни природни забележителности, като Мелнишките пирамиди, угасналия вулкан “Кожух”, Байкушевата мура.

На територията на областта са открити и разнообразни полезни изкопаеми : антимонови, молибденови и железни руди, въглища /Ораново-Симитлийски, Пирински, Разложки и Гоце Делчевски въглищни басейни/, кизелгур фелдшпати, флуорит, азбест, мрамор, редки метали.

Изключително природно богатство са минералните извори, чиито капацитет е около 40 % от тези за цялата страна. Разположени почти във всеки район на областта /Огняновски бани – с. Добринище, Марикостиново – “Рупите”, Сандански, с. Баня, Кресна, Благоевград, Симитли, Якоруда/ те са обективна предпоставка за изграждане на модерен лечебно-оздравителен комплекс. Интегрирането му с останалите форми на курортно-туристическа дейност /климатични курорти, високо-планински, селски и познавателен туризъм, зимни спортове, културно-исторически обекти и др./ за което в повечето случаи са налице естествени предпоставки, би очертал параметрите на

водещ сектор в областната икономика с особено важно значение за неутрализирането на негативни последици от нейното реструктуриране.

Преобладаващият планински характер на областната територия е предопределил доминиращ дял на горския фонд /около 50 % от общата територия/ превръщайки горско-стопанската дейност, дърводобивът и дърво-преработването, мебелното производство и целулозно-хартиената промишленост в традиционни стопански дейности.

Предвид перспективите за развитието на курортно-туристическия отрасъл, като един от областните приоритети, както и някои създали се сериозни екологични проблеми е необходимо в бъдеще общия дял на тези дейности и съотношението помежду им да бъдат прецизирани.

Характерна особеност на Благоевградска област е ограниченият поземлен ресурс. Делът на обработваемата земя от общата площ на областта е едва 13,2 % и 2 % от обработваемата площ в България. В структурата ѝ нивите заемат 74,1 %, естествените ливади – 11,4 %, изкуствените ливади – 1,6 %, многогодишни плодови и др. насаждения – 12,9 %.

Около 50 % от обработваемата земя се напоява.

Растениевъдството е специализирано в отглеждането на топлолюбиви и интензивни култури – ориенталски тютюни, ранни зеленчуци, праскови, грозде, фъстъци, сусам и други. Застъпени са и традиционни овощни видове, производството на картофи /планинските и полупланинските райони/ и зърнените култури.

Много добро традиционно място в растениевъдството заема лозарството /предимно винени сортове/.

Преобладаващо-планинският характер на областта е наложил структура на животновъдството с основен дял на овцевъдството, отглеждането на кози /около 18 % от общия им брой за страната/ и впрегатен добитък, като се ползват ресурсите на високо - планинските пасища и ограничените възможности на площите заети с фуражни култури.

Относително малък е делът на свиневъдството и птицевъдството, поради ограничените по площ зърнено-фуражни култури.

Транспортно-комуникационната мрежа на областта включва част от главен път Е-79 и ж.п. линията София – Кулата – Атина, автомобилни пътища от I, II, III и IV клас, както и част от теснолинейната ж.п. линия Септември – Добринище. Структурата и развитието ѝ са определени от reliefa на територията. Обособени са в основни направления – долината на Струма и Места с напречни шосейни връзки : Симитли - “Предел” – Разлог и Катунци – “Попови ливади” – Гоце Делчев, състоянието и на които е незадоволително, а капацитетните им възможности /особено на Симитли – Разлог/ са изчерпани.

Граничното положение на областта, извеждането на трансграничното сътрудничество, като областен приоритет и предстоящото откриване на три нови ГКПП, както и планираното изграждане на автомагистралата София – Кулата и Електрификацията на ж.п. линията, като елементи на трансевропейски транспортен коридор № 8 налагат необходимостта от цялостното усъвършенстване и доизграждане на транспортно-комуникационната мрежа.

Географското положение, reliefa на терена, климатичните особености, природните ресурси и историческите процеси са отредили спецификата на урбанизационните процеси върху територията на Благоевградска област, формирайки мрежата от населените места – 281 на брой. Групираны в 14 общини, в структурата им са включени 12 града и села от всички функционални типове. Разпределението им върху областната територия е неравномерно : градовете и по-големите села са съсредоточени по долините на реките Струма и Места на основните елементи на пътно-транспортната инфраструктура.

Процесът на ускорена индустриализация и капиталови натрупвания ориентиран за продължителен период от време предимно към по-големите градове-районни центрове е задълбочил допълнително диспропорцията в урбанизационните процеси при отделните общини и селища.

Малките и много малките населени места и махали, с които са населени обширни планински, полупланински и гранични райони са в най-голяма степен повлияни от интензивните миграционни процеси през последните десетилетия. Негативен резултат от тези процеси е обезлюдяването на посочените райони /изключение в това отношение са Западните Родопи и някои села в община

Гоце Делчев/, влошаването на възрастовата структура на населението и трайно установяване на отрицателен естествен прираст.

Анализът на миграционните процеси показва за последните няколко години затихването им в посока от селата към градовете и дори известна ремиграция. Причината за това обаче не е в обективната промяна на условията, а в почти пълното изчерпване на трудовите ресурси от селските територии в тяхната активна трудоспособна възраст, както и в спирането на голям брой неефективни и неконкурентно-способни производства и последвалата от това висока степен на безработица.

Процесът на ремиграция към селата на този етап забавя обезлюдяването им, но не възстановява естествения прираст на населението поради възрастовия състав на завърналите се.

Горните констатации определят демографския проблем като важен за областта като цяло и дори приоритетен за отделни общини, а решаването му – като цел на комплекс от социално-икономически проекти и инициативи.

А) АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА БЛАГОЕВГРАДСКА ОБЛАСТ

1. Географско положение-пространствен анализ на ресурсите

Благоевградска област е трета по големината на своята територия, заемаща Югозападната част на България и е много важна нейна “врата”, отворена към Балканите, Европа и света.

В природо-географската структура на област Благоевград се открояват две ясно обособени части, в които се наблюдават известни различия в икономическото, социалното, териториалното и селищното развитие:

Западна по долината на река Струма с площ 3521 км² и 209 294 жит., 59д/км². Западната част по река Струма е с по-мек климат, с по-интензивна населеност, с по-висока степен на урбанизация и по-големи населени места, с по-интензивно развито земеделие, промишленост и обслужващи функции.

Източна по долината на река Места с площ 2928 км² и 134 076 жит., 46д/км². Източната част по река Места е с по-голяма надморска височина и по-студен климат, с по-слаба населеност, с по-малки населени места и по-слабо развитие на земеделието, промишлеността и обслужващите функции.

От своя страна, всяка от двете долини се разделя още по на две обособени части. В долината на Струма това са северозападна част, която обхваща териториите на общините Благоевград и Симитли до Кресненското дефиле, и югозападна част, която обхваща териториите на общините Кресна, Струмјани, Сандански и Петрич. В долината на Места двете обособени части са североизточна част, която обхваща териториите на общините Разлог, Банско, Белица и Якоруда, и югоизточна част, покриваща териториите на общините Г. Делчев, Хаджидимово, Сатовча и Гърмен.

Наблюдават се известни **вътрешнорегионални различия** в двете части от територията на областта в долините на Струма и Места и в техните подразделения (СЗ, ЮЗ, СИ, ЮИ), и особено между централните и периферните територии в тях. Има опасност от засилване на вътрешнорегионалните различия и контраста между централни и периферни територии, между градовете-центрове и малките населени места в равнинната и в планинската територия.

Всяка от обособените четири териториални общности има своя специфика и особености в социалното и културното развитие, които могат и заслужават да бъдат съхранени и развивани.

Тези особености ще изискват **специфичен подход и политика на териториално развитие** за всяка от изявените териториални общности.

Териториално-урбанистичната структура в Благоевградска област, както и във всяка от четирите обособени части от територията на областта, е представена от три характерни типа територии:

- природни територии без населени места;

- централни територии с изявени градове-центрове;
- периферни територии с малки населени места без градове-центрове.

Природните територии без населени места (поради планинския характер) заемат значителна част от територията на областта – около 2 460 км² или 38%. Това са предимно територии над 900 – 1000 м.н.в. в планините Рила, Пирин, Западни Родопи, Беласица, Огражден и Малешевска. В тях се срещат само отделни туристически селищни образувания и обекти без постоянно население.

Централните територии с изявени градове-центрове заемат равнинните части в долините на реките Струма и Места, където са градовете Благоевград, Петрич, Сандански, Г Делчев и гравитиращите към тях по-големи и по-малки равнинни села, както и малки градове. Тук бихме могли с известна доза условност да отнесем и територията около близко разположените Разлог и Банско. Площта на централните територии е 534 км² или 8 %.

Периферните територии без изявени градове-центрове заемат планински и полупланински части с малки села и махали, отдалечени от градовете-центрове. Там протичат процеси на обезлюдяване и отмиране на населени места. Това са предимно териториите до западната, източната и южната граници на областта, както и някои вътрешни периферни територии. Площта на периферните територии е 3 455 км² или 54 %.

2. Природни условия и ресурси

2.1. Релеф

Благоевградска област се отличава с изключително разнообразие на релефа. В него се включват изцяло или от части най-високите планини у нас – Рила, Пирин, Родопи, в които има територии с високопланински, среднопланински и предпланински релеф. Макар и с по-малка височина, но с планински релеф са част от териториите на Влахина, Малешевска, Огражден, Беласица и Славянка планина.

Разнообразна, красива и добре съхранена е природната среда в цялата територия на областта.

Големи са броят и площта на защитените природни територии – два национални парка - Национален парк “Пирин” и част от Национален парк “Рила”, осем природни резервата-“Баюви дупки - Джинджирица”, “Тисова бърчина” и “Сегмен тепе” в Пирин, “Парангалица” в Югозападна Рила, “Скошник” в Беласица, “Алиботуш” в Славянка, “Тъмна гора” и “Конски дол” в Западни Родопи, 69 природни забележителности и четири защитени местности, които обхващат общо 767826 дка или 11,9 % от територията на областта - много повече от средното за страната (3,6 %).

Защитените територии притежават богата флора и фауна. В тях се срещат редки дървесни и тревни видове. Висшите растения са около 1400 вида, от тях защитени растения са 51 вида, 101 вида растения са включени в Червената книга на Р България, лечебните растения са 58 вида.

Възможности: Голяма част от територията на областта може да представлява еталон на биологичното разнообразие и природното равновесие в европейски мащаб и заедно със съседни територии в България, Македония и Гърция да се третира като “екологична тухла” на Европа.

2.2. Климат

В зависимост от надморската височина, релефа и местоположението териториите на областта попадат в три климатични области : преходно континентална, преходно средиземноморска и планинска област. Годишното разпределение на валежите е типично средиземноморско с проле-

тен и есенен максимум в котловините и по-ниските места и със зимен максимум във високите райони.

Ограничаващ фактор за успешното развитие на селскостопанските култури са малкото валежи и особено летните засушавания, които в ниските части на областта са продължителни. Това налага изграждането и поддържането на добра иригационна система.

Водните ресурси на областта се формират от главните отводнителни артерии Струма и Места и техните многобройни притоци – Благоевградска Бистрица, Пиринска Бистрица, Лебница, Струмешница, Белишка река, Демяница, Канина, Бистрица, Туфча и др., както и над 160 циркусни езера в Пирин, карстови извори в Пирин и Славянка.

Климатът е със силно изразено средиземноморско влияние по поречието на р. Струма, Струмешница, Места. Това определя условия за отглеждане на голям брой топлолюбиви средиземноморски растителни видове, за разлика от останалите райони на страната. Добри са условията за напояване и мелиорации в долините на реките. Почвените условия са добри за отглеждане на тютюн, лозя, овощни насаждения, топлолюбиви култури, билки, гъби и др.

Особено характерни за областта са продължителните летните засушавания в низините, а валежите са под средните за страната и са неравномерно разпределени по сезони и месеци. Това създава проблеми, изисква поливно земеделие и оскъпява земеделското производство. Късните пролетни и ранните есенни слани нанасят сериозни вреди на зеленчуците, тютюна, овощните дървета.

Земеделските територии заемат сравнително малък дял от общата територия - 2504936 дка или 38,8%, при средно за страната 58,7%. Малък е дялът на обработваемата земя – само 45% от земеделските територии.

Обработваемите земи са раздробени и е нарушена традиционната структура на земеползването след реституцията на земята. Чувствително са намалени площите на трайните насаждения, на поливните площи.

Висока е “лесистостта” на територията (52,6%, което е около 1,7 пъти по-високо от средната за страната – 31,7%). По лесистост областта е на второ място в страната след област Смолян (63,6%). Големи площи висококачествени гори предлагат условия за развитие на рекреационни дейности и туризъм, дърводобив и дървопреработваща промишленост, странични ползвания (събиране на гъби и билки, осигуряване на паша и сено за добитъка, дърва за огрев и др.). Въпреки че статутът на горите – със специално предназначение (охранни, рекреационни, в защитени територии) налага ограничаване на дървопроизводителното ползване, се наблюдава увеличаване на сечите и браконьерство в горските площи. Има сериозна опасност от изсичане на горите и намаляване на водните запаси. Има реална опасност след реституирането на горите да започне масова и неконтролируема сеч. Заплаха от застаряване на горите.

Голямо е богатството от надземни и подземни води, в т.ч. с водноенергийно значение. Има топли и студени минерални извори в цялата област с много голям дебит – 40% от дебита на минералните извори в цялата страна. Наличието на термални минерални извори благоприятства развитието на балнеолечение и профилактика, както и оранжерийно производство.

2.3. Полезни изкопаеми.

На територията на Благоевградска област се разкриват многобройни и разнообразни полезни изкопаеми. Това са гранити и мрамори в Пирин, Славянка и Родопите, гнайси, слюдени шисти и седиментни скали във Влахина и Малешевска планина. Голяма част от Разложката, Гоце Делчевската и Брежанската котловина е запълнена с палеогенни и неогенни наслаги. Алувиални наноси покриват големи пространства по долината на Струма и нейните притоци. Антимоновни руди са открити в с. Рибново, молибденови – в с. Бабяк, железни руди в с. Долен, въглища в с. Ораново – Симитлийския въглищен басейн, при с. Брежани, при с. Сухострел, в долината на р. Канина /приток на р. Места/ и при гр. Разлог. Кизелгур има при с. Гърмен, флуорит при с. Палат, азбест в с. Коларово, мрамор при с. Илинденци и с. Петрово.

Изключително природно богатство са минералните извори, чиито капацитет е около 40 % от тези за цялата страна. Разположени почти във всеки район на областта /Огняновски бани – с.

Добринище, Марикостиново – “Рупите”, Сандански, с. Баня, Кресна, Благоевград, Симитли, Якоруда/ те са обективна предпоставка за изграждане на модерен лечебно-оздравителен комплекс. Интегрирането му с останалите форми на курортно-туристическа дейност /климатични курорти, високо-планински, селски и познавателен туризъм, зимни спортове, културно-исторически обекти и др./ за което в повечето случаи са налице естествени предпоставки, би очертал параметрите на водещ сектор в областната икономика с особено важно значение за неутрализирането на негативни последици от нейното преструктуриране.

2.4. Почви

С най-голям териториален обхват са канелените горски почви, които заемат предпланинските и нископланинските части. Голяма част от тях са плитки и силно ерозирани. Особено са подходящи за отглеждане на тютюн, лозя и овощни насаждения.

Широко са разпространени кафявите горски почви, които в преобладаващата част са заети от горски масиви. Край реките определено развитие имат алувиални и делувиални почви, които са подходящи за зеленчукопроизводство.

Най-високите части на планините са заети от планинско-ливадни почви, върху които са развити богати пасища.

2.5. Растителност и животински свят.

Релефът и климатичното разнообразие допринасят за развитието на богата палитра на живата природа. В областта има най-голям брой топлолюбиви средиземноморски растителни видове в сравнение с останалите райони на България. В ниските южни части и по долината на Струма растат много вечнозелени средиземноморски растения.

В планините растителността е етажирана – по-ниските части са заети от горун, воден габър и кестен /в Беласица/, черен бор и мизийски бук. Над тях е поясът на обикновения бук, смърча, черния и бял бор, елата, бялата и черната мура. Най-високо е разположена аркто-алпийската растителност.

Фауната в планините е с ярко изразен евро-сибирски характер.

На територията на областта са Национален парк “Пирин”, части от Националния парк “Рила”, благодарение на които са създадени необходимите условия за опазването на богатото многообразие на живата природа.

Интерес представляват и отделни природни забележителности, като Мелнишките пирамиди, угасналият вулкан “Кожух”, Байкушевата мура.

Развитието на животновъдството в областта се обуславя не само от необходимостта за попълно задоволяване на населението с мляко, месо и други животински продукти, но и от природно-икономическите условия влияещи върху развитието на този отрасъл.

Като подотрасли са застъпени говедовъдството, овцевъдството, свиневъдството и птицевъдството. Общият брой на животните в момента е: говеда - 28 400 бр. от тях млечни крави – 20 050 бр., овце – 175 000 бр. от тях овце майки – 108 600 бр., свине – 93 516 бр. от тях свине майки - 10 430 бр. и птици – 234 333 бр. в т.ч. кокошки носачки – 198 402 бр.

В перспектива предвиждаме запазване на броя на животните, като ще насочим усилията за увеличаване на средните продуктивности, които в момента са ниски - средна млечност от фуражна крава - 2 800 л/год. и от овца - 34 л/г.

Предвиждаме на базата на подобряване на генетичния потенциал на животните и производството на качествени фуражи през 2006 г. да се достигне съответно 4 000 л. мляко от фуражна крава и 50 л. мляко от овца годишно.

Делът на растениевъдството в производствената селскостопанска продукция е около 70 %, а на животновъдството около 30 %. От растениевъдната продукция тютюна заема най-голям дял, от животновъдството - говедовъдството.

2.6. Териториални ресурси.

По площ Благоевградска област е на трето място след Бургаска и Софийска област. Едновременно с това областта е с ограничен поземлен ресурс. Делът на обработваемата земя обхваща само 13,2 % от общата площ, което е съответно едва 2 % от обработваемата площ на страната. В структурата ѝ нивите заемат 74,1 %, естествените ливади 11,4 %, изкуствените ливади 1,6 %, много годишните плодови и др. насаждения – 12,9 %.

Най-голям е делът на горския фонд.

3. Демографско състояние и тенденции

Основни демографски показатели на област Благоевград могат да се видят от следната таблица:

Табл. 1

Показатели	За страната	За региона
1.Гъстота на населението (на кв. км.)	70,3	52,0
2.Естествен прираст (на 1000 души)	-5,7	-1,9
3.Полово съотношение (жени на 1000 мъже)	1058	1032
4.Отн. дял на градското население (%)	69,7	57,2
5.Коефициент на възрастова зависимост	45,5	42,3
6.Темп на демографско остаряване	100,4	100,7
7.Раждаемост (на 1000 души)	8,6	8,9
8.Смъртност (на 1000 души)	14,3	10,8
9.Детска смъртност (на 1000 живородени)	12,3	7,0
10.Брачност (на 1000 души)	3,9	4,9
11.Бракорзводност (на 1000 души)	1,5	0,9

Населението на областта наброява 335 638 души¹ към 31.12.2003 г. или 4,3% от общото население на Р България. Съгласно административно-териториалното устройство на страната в границите на областта се включват 14 общини, 96 кметства и 280 населени места. Средната големина на общините в областта по брой на населението е 24 526 души. За страната средната големина на общините е 30 317 души. Според броя на постоянното население това е шестата по големина област в страната. Около 1/5 от населението на областта (77 346 души) е съсредоточено в общ. Благоевград. Към групата на общините с население от 50 000 до 100 000 души се включва и общ. Петрич (57 450 души). С население от 30 000 до 50 000 души са общини Сандански и Гоце Делчев. Община Разлог попада в групата общини с население 20 000 до 30 000 души. Най-много са общините с население от 10 000 до 20 000 души (6 бр.), включващи 25% от населението на областта. С население от 6 000 до 10 000 души са 3 общини (Кресна, Струмяни и Белица).

Делът на градското население спрямо общото на областта е 57,2 % (192 065 души), а на селското - 42,8% (143 573 души). За сравнение общо за страната структурата на населението по местоживееене (градове/села) е съответно 69,0%: 31,0%. В областния център - гр. Благоевград живеят 77 346 души или 36,7% от градското население на областта. Към малките градове с население от 10 000 до 30 000 души се включват 4 бр. - Петрич, Сандански, Гоце Делчев и Разлог. Останалиите 7 градове са много малки (с население под 10 000 души) – Банско, Симитли, Якоруда, Кресна, Белица, Хаджидимово и Мелник. Най-малкият по демографска маса град в страната се намира на територията на обл. Благоевград - гр.Мелник, в който живеят 269 души (31.12.2003 г.).

Тенденциите в динамиката на населението на област Благоевград показват непрекъснато нарастване на населението до 1992 г. За периода 1985-92 г. област Благоевград е единствена в страната с положителен прираст на населението (около 7,5 хил. души или 0,31% средногодишен

¹ НСИ, Преброяване на населението (предварителни резултати), 2003 г.

темп на нарастване). За годините между последните две преброявания (1992-2001 г.) е регистрирано задържане на населението на областта до 1996 г. след което започва процес на намаление (с около 8 хил. души или със средногодишен темп $-0,26\%$). Следва да се отбележи, че за периода между последните две преброявания населението на всички области в страната (с изключение на област Варна) намалява. Средногодишният темп на нарастване на населението на страната за 1992-2003 г. е $-0,69\%$.

Табл. 2 Динамика на населението на област Благоевград 1992-2003 г.

	1985 г.	1992 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2003 г.
Общо	344195	351637	351408	351510	350327	347907	345138	343918	343370	335638
Градове	184374	193740	196515	195653	195787	194704	193281	193991	194345	192065
Села	159821	157897	154893	155857	154540	153203	151857	149927	149025	143573

Селското население на областта намалява от средата на 50-те години. За периода 1992-2003 г. селата са загубили около 5% от населението си. Такава е ситуацията в голяма част от селата в областта. Очакванията са, че с приемането на България в Европейския съюз и развитието на алтернативния туризъм и икономиката в областта по принцип, населението в селата ще се увеличи.

4. Състояние на икономическото развитие

В икономиката на Благоевградска област са застъпени почти всички отрасли на Националното стопанство. Изключително многообразни са факторите, определящи развилите се във времето различни икономически дейности, локализирани на територията на областта.

С важно стопанско значение са добивът на въглища /кафяви и лигнитни/ и строителни материали. Полупланинският и планински релеф в преобладаващата част от областта създава добра суровинна база. Богатите и разнородни горски масиви осигуряват дървесината за дърводобивната и дърво - преработващата промишленост, а от там и целулозно – хартиената промишленост.

Обработваемата земя, съчетана с почвено – климатичното разнообразие, създава условия за производство на селскостопанска продукция, която е основната суровинна база за развитие на хранително – вкусовата промишленост.

Водното изобилие в областта благоприятства също енергийното производство и някои промишлени производства. От изключително значение за създаването на оптимална стопанска конюнктура е развитието на транспортната и комуникационна инфраструктура.

Промишлеността заема значимо място в стопанските дейности на областта. Нейните отрасли формират 49,7 % в общо реализирания продукт в Благоевградска област. В индустрията са ангажирани 30,5 % от всички заети лица в областта.

В икономическото развитие на областта **предимствата (силните страни)** се определят от:

- Силните икономически традиции и добрите настоящи позиции в националното стопанство;
- Икономическото разнообразие, но с ясно изразена тенденция към моноструктурност, което в условията на пазарна икономика е фактор за известна икономическа неустойчивост;
- Многополюсната териториална структура, формираща икономическия скелет на областта, но при подчертана поляризация на общините в областта;
- Добрата транспортна осигуреност като условие за икономическо развитие, особено с отварянето на ГКПП Илинден;
- Благоприятните потенциали за селско стопанство, независимо от ограничения ресурс обработваема земя;
- Наличието на университети, които повишават равнището на човешките ресурси и научния потенциал;

- Предприемаческият потенциал и усилия, които водят до стабилизация на икономическото развитие, появата на предприемачески инфраструктури като бизнесинкубатори, агенции за регионално развитие, браншови камари и т.н..

- Желанието от страна на регионалните и местните власти да подкрепят процесите на икономическо развитие.

В същото време икономическото развитие се характеризира със сериозни **проблеми (слаби страни)** които са:

- Липсата на устойчив икономически растеж и наличието на кризисни явления;

- Неизградеността на основната инфраструктура в редица общини на областта;

- Изоставането на сектора на услугите по отношение на необходимото качество и разнообразие;

- Процесът на деиндустриализация, който е с темпове, близки до средните за страната;

- Преимущественото развитие на микро и малък бизнес, който трудно може да предложи необходимото реструктуриране в конкурентноспособни и динамични производства. Малкият и микробизнес крие риск от структурна неустойчивост;

- Недостигът на нови елементи в структурата на икономическия комплекс, способни да дадат силен тласък на производството: научни и технологични структури, обвързани с нови производства, бизнес или технологични инкубатори, бизнесцентрове, развитие на пазарна инфраструктура и др.;

- Ниската инвестиционна активност и привлекателност, особено за чуждестранните инвеститори в нискокапиталоемки и лесно мобилни предприятия, които не създават перспективи за устойчивост на областната икономика.

- Липсата на дефинирани регионални и местни маркетингови стратегии за привличане на инвестиции и реструктуриране на икономиката.

За 14-те общини в област Благоевград е характерно наличието на **икономическа поляризация и вътрешнорегионални икономически различия**. Общините в областта са с различни : степен на развитие, специализация в областния комплекс, адаптивност към процесите на прехода, принос в националната и областната икономика. Различията между най-голямата и най-малката стойност по показателя БВП на човек са по-малко от два пъти, по показателя равнище на безработица – около пет пъти, по размера на данъчните приходи на жител – над десет пъти, по броя на регистрираните фирми на 1000 човека – близо три пъти.

Оценката на икономическото състояние на общините към края на 2004 г. дава основание с известна условност те да бъдат групирани в следните групи:

- първа група – община Благоевград, е с най-високо равнище на икономическо развитие с относително най-високи адаптивни възможности;
- втора група – общините Гоце Делчев, Сандански, Разлог, Банско, Петрич. Това са общините с относително нееднородни икономически структури и стопанска мощ, но с голям бъдещ потенциал за развитие и възможности за превръщането им в локални центрове на растеж;
- трета група – общините Хаджидимово, Струмяни, Кресна, Симитли, чиито потенциали са значително по-високи от тяхното настоящо реализиране и с по-слаби адаптивни възможности към пазарните условия. Независимо от това те са важни опорни центрове на областната икономика;
- четвърта група – Белица, Сатовча, Якоруда, Гърмен са общини, формиращи групата на изостаналите и слаборазвити общини в областта. До голяма степен това се дължи на наследената моноструктурност и неразвитост на техните икономики.

В развитието на отрасли, като електронна и електротехническа промишленост, каменовъглена промишленост, целулозно – хартиена промишленост, промишленост за строителни материали, кожаро – кожухарска и обувна промишленост Благоевградска област заема важно място в национален план. През последните години, като водещи промишлени подотрасли на преработващата индустрия се очертават производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия, шивашката, обувната, дърводобивната и дървопреработвателната промишленост.

Бързо адаптираща се към новите условия, Благоевградска област отбелязва непрекъснат растеж на броя на частните фирми. Характерни особености на развитието на този сектор са:

- Ускорената динамика в сравнение със средната за страната. Секторът произвежда над 30% от продукцията в областта ;
- Привличането на нарастващ брой чуждестранни инвеститори /шивашки, изкупуване на тютюн и тютюнопреработване/;
- Основната база за неговото развитие са местните суровини и производствени фактори
- Основната специализация обхваща хранително – вкусовата промишленост, леката промишленост, търговията и услугите;
- Сравнително бързото развитие на малки и средни предприятия;
- Териториалното разположение на частния сектор е насочено не само в големите, но и в малките общини, като в него се включват и фирмите с чуждестранно участие.

4.1. Промисленост

Промислеността е основен отрасъл и динамизиращ фактор в областната икономика. Дълбоката криза на областната промишленост през 90-те години засегна всички подотрасли, като практически ликвидира редица производства и силно ориентира областната индустрия към ниска степен на диверсификация, което е признак за икономическа неустойчивост.

Отраслова структура на промишлеността

През 2001 г. добивната промишленост реализира 1.3% от нетните приходи от продажби, ангажира 3.2% от заетостта и разполага с 3% от ДМА. Тя е представена основно от добив на въглища (Симитли), добив на руди (Белица).

От мините за добив на кафяви и лигнитни въглища в община Симитли е останала само тази в с. Брежани и то с намален обем. Приватизацията на Мина “Пирин” би могла да стабилизира предприятието, което съществено би повлияло върху цялостното развитие на заетостта, равнището на доходи на населението и общината.

Преработващата промишленост участва с 50.7% в реализираните приходи от продажби, с 56% в структурата на заетостта и 61.1% в структурата на ДМА.

През 90-те години във вътрешноотрасловата структура на промишлеността настъпиха значителни промени. Развилите се кризисни процеси доведоха до силно свиване на индустриалния профил и промяна във вътрешноотрасловите пропорции. Редица важни и технологични отрасли като електроника, машиностроене, химическа промишленост, силно намалиха своя дял в структурата на промишлеността или техни производства напълно бяха ликвидирани.

Структуроопределящи отрасли на промишлеността в областта са:

Хранително-вкусовата промишленост, чиито фирми формират преобладаващата заетост в областта. В края на 2001 г. 824 са активните стопански субекти с обект на дейност – производство на храни и тютюневи изделия, което е 31% от активните субекти в промишлеността. Основната специализация на областта е основно в преработката на животновъдна продукция, преработка и консервиране на плодове и зеленчуци, тютюневи изделия, производство на алкохолни изделия.

Хранително-вкусовата промишленост е един от перспективните отрасли на областната икономика, с висок експортен потенциал.

Развитието на тютюнопроизводството е свързано с приватизацията на Булгартабак холдинг - Гоце Делчев в зависимост от програмата, която ще осъществят новите собственици. Понастоящем то ангажира пряко около 700-750 души, по-голямата част роми (най-големият работодател за ромското население). Косвено се осигурява заетост (предимно като допълнителен поминък) на над 50% от населението на селата в района. Предприятието се занимава с изкупуване на ориенталски тютюн тип "Неврокоп" от района на четирите общини в Гоцеделчевско. От няколко години освен него на територията на района действат и други фирми, които само изкупуват тютюн, но не го преработват, или го преработват извън района (сериозен конкурент е преработвателната фабрика в Пещера, която е с по-модерно оборудване). Като цяло намаляващото търсене на ориенталски тютюни е важен проблем пред това производство в областта. Надежди се възлагат на руския пазар.

Шивашката промишленост, която придоби особено значение за икономиката на областта в последните години. Активните субекти в края на 2001 г., занимаващи се с производството на шивашки изделия са 739 или 27.8% от общия им брой в промишлеността. Преобладаващата част от тях са малки и микрофирми.

Характерно за този отрасъл е участието на чужди инвеститори (гръцки, германски, френски), които създадоха нови собствени или смесени предприятия в областта. Редица от тези фирми са конкурентноспособни и произвеждат висококачествена конфекция, трикотажни изделия, бельо за износ. Цеховете на шивашката промишленост, основно гръцки, са над 500 и са пръснати в голяма част от градовете и селата на цялата област.

Развитието на шивашката промишленост и преобладаващото влагане на чужди капитали именно в това производство е свързано с наличието на евтина работна ръка, липсата на изисквания за първоначална квалификация на основната част от заетите лица, транспортно-географското положение. Поради относително ниските инвестиции, които са вложени за неговото развитие, отрасълът е много лесно мобилен, и с нетрайни перспективи за развитие в общините на областта. Гръцките цехове предоставят работа на ишлеме, несигурна, временна, която бързо може да се изнесе от района. Това налага да се търси алтернатива на това производство в перспектива.

Дървообработването и мебелната промишленост формират друг важен сегмент на областната промишленост. Развитието на отрасъла се базира на използването на местни суровини и е с перспектива.

Регистрираните активни субекти в края на 2004 г. са 596 или 22 % от общия брой на активните субекти в промишлеността. Преобладаващата част от фирмите са микрофирми. Повечето от тези предприятия са новосъздадени и до известна степен са една възможност за алтернативна заетост поради съкращаване или закриване на предприятия, в които една част от новите предприемачи са работили.

Отрасълът е с подчертан експортен потенциал, независимо че не всички фирми достигат изискванията за качество на европейския пазар. Голяма част от фирмите работят като подизпълнители на чужди компании или произвеждат полуфабрикати за износ. Суровините и полуготовата промишленост се изнася главно за Гърция и Турция. Мебелите имат пазар във Великобритания, Холандия, Германия, Дания. Малките местни фирми все още не могат да изпълняват големи по обем поръчки и изпитват недостиг на средства за дълготрайни активи. Интерес към инвестиции в отрасъла проявяват и чужди компании. Така напр. В община Разлог са регистрирани няколко смесени фирми, като водещи в отрасъла и с най-голям производствен капацитет са мебелните предприятия "Хамефа България" (българо-холандско), ММ "Стил" (с датски капитали) и др.

Един от важните проблеми, които поставя развитието на отрасъла, е свързан от една страна с недостига на дървен материал, който изпитват фирмите и занаятчиите в общините на областта, от друга с незаконната сеч на горите и незаконния износ на дървени материали.

Металолееенето, производството на метални изделия и машини е предмет на дейност на 278 активни субекти, регистрирани в областта.

Поради силната криза в отрасъла машиностроенето вече е със силно намален обем на участие в областната промишленост. Основната специализация е в производство на метални конструкции и детайли и металолееене.

Електронната и електротехническа промишленост бележи траен спад и практически е сведена до минимално присъствие в промишлената структура. През 80-те години тази индустрия бе много силно развита в областта, но в началото на 90-те години изпадна в дълбока криза. Основните фактори за това са свиването на пазарите, липсата на инвестиции и нови мениджърски умения и ноу-хау.

Основните производства на електрониката и електротехниката са представени основно с радиоелектронна и съобщителна техника.

Като пример за развитие на високи технологии в областта може да се посочи община Разлог, където е направена относително голяма чуждестранна инвестиция от Мичигън магнетикс АД при приватизацията на бившето държавно предприятие Магнитни глави. С американски инвестиции е създадено и друго предприятие в сектора на високите технологии “Америтех” в с. Баня – за производство на телеметрично оборудване за износ на американските пазари.

Изключително слабата адаптация на това производство в пазарни условия е характерно за цялата страна, което налага провеждането на национална стратегия за неговата стабилизация и развитие, особено като база на развитие на високите технологии.

Промишлеността за строителни материали основно е представена от добива и преработката на мрамори, гнайс, травертит, производство на тухли и циментови изделия, дограма и др. Мрамори се добиват на много места в областта Сандански и с. Копривлен (община Хаджидимово), Петрич, община Струмяни и т.н. Произвеждат се основно заготовки и полуфабрикати, но и някои завършени изделия. Производството няма проблеми с РИОС във връзка с нарушения на околната Среда, спазват се изискванията

Развитието на това производство е все по-трудно поради стесняване на българския пазар, липсата на защита на българското производство, което налага непрекъснато да се диверсифицира.

Кожаро-кожухарската и обувна индустрия, производството на хартия и полиграфия, производство на пластмасови изделия, фармацевтичната промишленост и др. са друга част от промишленото развитие на областта.

Териториална структура на промишлеността

Промишлеността е разпределена неравномерно по територията на областта. Различни са и тенденциите в нейното развитие в отделните общини .

По отношение на промишленото развитие ясно се очертават четири групи общини

- Областният център – община Благоевград, където са съсредоточени 54% от преработващата промишленост. Промишлеността е многоотраслова, със значителния спад на структуроопределящите производства през последните години. Промените в структурата са изтеглени към намаляване и дори ликвидиране на дела на стратегически, високотехнологични и наукоемки производства за сметка на традиционна промишленост. Липсва връзка между образователния и потенциал (наличието на два университета) и обновяването и динамизирането на промишленото производство.
- втората група общини включва Сандански, Петрич и Гоце Делчев. Приносът им в областния обем от приходите от продажби се движи между 9% и 13%, в структурата на промишлената заетост – между 13.8% и 20.7%. Това са важни промишлени центрове в областта с недостатъчно използван потенциал за промишлено развитие. Една от причините за промишленото им развитие е появата на предприемачески инфраструктури. Така например общо фирмите в бизнес-инкубатора на Гоце Делчев са създали 137 работни места (120 от тях обаче са на гръцка фирма с цех в с. Плетена, на която просто е предоставен офис).
- третата група общини обхваща Разлог, Банско и Хаджидимово. Кризата през 90-те години силно, дори критично снизи техния промишлен потенциал. Докато община Банско има силна алтернатива на развитие – туризъм, то за община Разлог – промишлеността следва да бъде основен отрасъл на общинската икономика. Традициите и потенциалите

на общината са важно условие за нейното промишлено възстановяване. Подобна е перспективата и за община Хаджидимово, особено с отварянето на ГКПП – Илинден.

- в четвъртата група попадат общините Симитли, Сатовча, Гърмен, Кресна, Белица, Якоруда и Струмяни, в които промишлеността е много слабо развита и с неясни перспективи. Основната промишлена заетост е в шивашката промишленост, дървообработването и хранително-вкусовата промишленост.

Продукцията на промишлените предприятия по отрасли и подотрасли е показана в следната таблица:

Табл. 3 Източник ТСБ-Благоевград

Сектори и подсектори	2001г.	
	Произведена продукция -хил. лв.	Относителен дял -%
Общо	764134	100,0
в това число:		
Добивна промишленост	10304	1,3
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	288088	37,7
Производство на текстил и изделия от текстил; производство на облекло	212141	27,7
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	34217	4,5
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	30533	3,9
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон; издателска и полиграфическа дейност	9098	1,2
Производство на химични вещества, химични продукти и химични влакна	28657	3,7
Производство на изделия от каучук и пластмаса	19604	2,5
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	11743	1,5
Металургия и производство на метални изделия, без производство на машини и оборудване	23791	3,1
Производство на машини и оборудване, без класифицираните в подсектор DL	6579	,9
Производство на електро-, оптично и друго оборудване	37962	4,9
Преработваща промишленост, неклассифицирана другаде	35767	4,6
Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	15650	2,0

Основни проблеми в развитието на промишлеността

Като общи проблеми в развитието на промишлеността в областта могат да бъдат изведени:

- загуба на пазари и липса на перспективни стратегии за завоюване на нови пазари;
- неконкурентноспособност, поради липса на съвременни технологии, техническо оборудване, ноу-хау;
- недостиг на инвестиции и липса на стратегии за тяхното привличане;
- недостиг на мениджърски кадри, владеещи съвременни управленски технологии и технически познания;
- поляризация на общините по отношение на промишленото развитие;

- недостатъчно развити услуги в подкрепа на бизнеса;
- независимо от двата университетски центъра в областта все още съществува недостиг на бизнес и професионално обучение и структури, които предоставят информационни и консултантски услуги;
- висок стопански риск, който въздържа предприемачите от нови инвестиции;
- няма организирани форми за взаимодействие (форуми, срещи и пр.), само индивидуални срещи по отделни (индивидуални) проблеми;
- неблагоприятна тенденция към моноструктурност в преобладаващата част на общините в областта, недостатъчно диверсифицирано промишлено развитие и липса на достатъчно съвременни производства, които се адаптират добре към промяната и ще реализират значителни резултати в бъдеще.

4.2. Селско стопанство и хидромелиорации

През последните години селското стопанство бележи траен спад, западат цели традиционни растениевъдни отрасли като производството на тютюн и картофи. Отрасълът е основен източник на доходи за населението в селата и за цели общини и неговото западане при липса на друга алтернатива за доходи и заетост води до развитието на натурално стопанство и поражда засилена миграция на трудоспособно население.

Независимо от ограничения размер на обработваемата земя селското стопанство в областта има своите традиции, които могат и следва да се възстановят и развият в новите условия.

Условията за развитие на селското стопанство в Благоевградска област се определят от:

- благоприятните природно-климатични характеристики. В зависимост от надморската височина, релефа и местоположението териториите на областта попадат в три климатични области: преходноконтинентална, субсредиземноморска и планинска област. Особено изразено е средиземноморското влияние по поречията на реките Струма и Места. Областта се характеризира с наличие на значителен по обем воден отток с подчертано сезонен характер, планински и полупланински ливади и пасища;
- сериозен по количество незаает трудов ресурс с определени традиции в селскостопанската дейност;
- близост до София и непосредствена граница с Гърция, както и перспективи за развитие на международния и вътрешния туризъм в региона, което създава добри възможности за реализация на продукцията.

Независимо че по площ областта е на трето място в страната (след Бургаска и Софийска област) размерът на обработваемата земя е силно ограничен и към 31.12.2004 г. е 1 157.7 хил. дка или 2.32 от обработваемата площ на страната. Средният размер на обработваемата земя на човек в областта не надвишава 3.5 дка, като този размер е най-висок в община Струмьяни – около 10 дка и най-нисък в общините Благоевград и Гоце Делчев (1.5-2 дка на човек). В останалите общини този размер е близък до средния за областта.

В структурата на обработваемата земя преобладават нивите (72.1%). Многогодишните плодове, лозя, ягодови и други трайни насаждения са 12.2%, естествените ливади – 15.6% и други обработваеми земи – 0.1%.

Селското стопанство в областта бележи траен спад. Неблагоприятните промени обхващат обема и структурата на отделните отрасли – растениевъдство и животновъдство. Отрасълът е основен източник на доходи на населението в селата, а така също и цели общини и неговото западане при липса на друга алтернатива за доходи и заетост води до развитието на натурално стопанство и е източник на засилена миграция на трудоспособно население.

Растениевъдство

Специализацията на областта в растениевъдната продукция на страната се определя от производството на тютюн (20.1% от националното производство през 2004 г.), картофи (9.5%), домати (5.3%), праскови (16.1%), грозде (8.3%).

Площите, засадени с ориенталски тютюн през 2004 г. са 60 хил.дка. Според специфичните условия за обработка на площите, климатичните условия и традициите в производството на тютюн, най-добри условия за неговото отглеждане има в общините Гоце Делчев, Гърмен, Сатовча и Хаджидимово.

Зеленчукопроизводството е специализирано подчертано в ранно производство. Със зеленчуци са заети около 100 хил.дка. Най-добри условия за ранно производство на домати и пипер има в Санданско-Петричкия район.

Картофите заемат около 40% от дела на зеленчуците. С най-добри условия за отглеждане на картофи и създаване на поминък на населението са общините Якоруда, Банско, Белица и Разлог.

Традициите в животновъдството дават своето отражение и върху структурата на растениевъдството, което до известна степен е ориентирано към производството на суровини и зърно за фураж. Фуражните култури заемат около 110 хил. дка от обработваемата земя и са важен фактор за развитие на животновъдството. С най-голямо стопанско значение е люцерната, която е разположена по поречието на река Струма и притоците, а така също и в останалите по-равнинни райони. За по-слабите почвени типове е препоръчително да се отглеждат едногодишни житно-бобови култури – еспарзета, грах, фий и други.

Овощните градини заемат около 65 хил.дка. Основните овощни видове са праскова, череша и ябълка. Поради голямото търсене на европейския пазар на череши, наложително е бързо създаване на нови черешови насаждения.

Лозовите насаждения през 2004 г. са върху 59 хил.дка и са концентрирани в по-големи масиви по поречието на р. Струма. Преобладават главно винените сортове, които са около 49 хил.дка. Изхождайки от традициите на този отрасъл в областта, най-подходящи за отглеждане са винените сортове “ Каберне” и “Мерло”, като се запази производството на световно известния сорт “Широка мелнишка лоза”. Като се има предвид, че лозята са най-рентабилната култура в областта препоръчително е значителното увеличаване на площите им.

Табл. 4: Териториално разпределение на производството от основни култури – 2000 г.

Общини	Пшеница	Ечемик	Царевица	Фасул	Тютюн	Домати	Пипер	Лук	Картофи	Ябълки	Праскови	Лозя винени	Лозя десертни
Област	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Банско	7,6%		8,4%	9,5%	2,0%	2,4%	5,4%	4,6%	18,5%	0,2%		0,2%	0,0%
Белица	0,6%		1,0%	1,2%	1,1%	0,1%	0,3%	5,0%	4,2%	0,9%	0,0%	0,0%	0,0%
Благоевград	18,3%	5,3%	1,9%	0,3%	2,8%	4,3%	6,9%	10,4%	3,8%	21,4%	1,5%	6,9%	4,6%
Гоце Делчев	2,2%	0,7%	6,6%	2,0%	12,5%	5,3%	4,1%	0,8%	3,8%	11,3%	0,0%	2,2%	1,8%
Гърмен	1,8%		3,6%	4,5%	28,0%	2,0%	5,2%	0,5%	2,9%	0,9%	0,0%	1,1%	1,0%
Кресна	0,4%	0,1%	3,6%	5,9%	1,6%	7,3%	4,2%	5,1%	3,1%	2,2%	0,4%	4,5%	8,9%
Петрич	24,6%	64,4%	23,8%	21,3%	7,1%	27,0%	20,6%	25,6%	10,6%	7,5%	70,0%	8,4%	9,0%
Разлог	6,4%		22,1%	31,8%	1,8%	2,5%	7,4%	1,4%	27,7%	0,8%		0,1%	0,0%
Сандански	21,1%	18,3%	4,5%	3,0%	4,5%	36,4%	27,1%	17,4%	1,2%	6,0%	25,9%	67,3%	63,4%
Сатовча	4,8%	4,1%	0,9%	5,6%	20,2%	4,5%	6,7%	4,8%	5,4%	5,8%		0,0%	0,5%
Симитли	0,3%	0,1%	2,9%	2,6%	2,5%	0,8%	2,7%	1,1%	4,1%	0,7%	1,1%	3,6%	8,4%
Струмяни	2,5%	2,5%	0,5%	1,2%	0,7%	1,5%	1,1%	6,7%	2,8%	4,4%	0,9%	1,9%	1,6%
Хаджидимово	9,4%	3,6%	17,8%	6,5%	14,2%	5,9%	8,1%	16,0%	5,3%	36,7%		3,8%	0,7%
Якоруда		0,8%	2,4%	4,7%	1,0%	0,1%	0,3%	0,5%	6,7%	1,3%		0,0%	0,0%

Източник: ТСБ – Благоевград

Основните тенденции в развитието на растениевъдството в областта през 1996-2000 г. показват:

- Намаляване на производството на почти всички култури. Най-силно намаление на производството се наблюдава при традиционните култури за областта – тютюн, картофи, праскови. Тревожна е тенденцията при производството на ябълки, което намалява повече от 4 пъти и производството на праскови (близо два пъти). При тютюна и картофите тенденциите не са ясно изразени и следват конюнктурата през съответната година.

Табл. 5: Производство за периода 1996-2000 г. по години за областта

Култури	Производст- во-всичко /тона/ 1996	Производст- во-всичко /тона/ 1997	Производст- во-всичко /тона/ 1998	Производст- во-всичко /тона/ 1999	Производст- во-всичко /тона/ 2000	2000/96
Пшеница	4795	16409	14387	9935	4632	96,60
Ечемик	1374	2324	2154	1666	1180	85,88
Царевица за зърно	22003	23526	23998	18521	16630	75,58
Фасул за зърно	1363	2179	1567	1789	1116	81,88
Тютюн-общо	7371	12106	9149	8061	6734	91,36
Домати-полски общо	18189	17990	25176	20723	17835	98,05
Пипер полски – зелен	5035	5269	7525	5480	5250	104,27
Лук-кромид-зрял	1655	3731	4770	3948	3119	188,46
Картофи всичко	45699	54731	50148	44744	37843	82,81
Ябълки	10640	6653	1952	2214	2335	21,95
Праскови	11111	4319	4381	4538	6711	60,40
Лозя винени	29739	27342	28877	25606	25824	86,84
Лозя десертни	3077	8197	7351	5312	6680	217,09

Източник: ТСБ – Благоевград

- Намаляването на площите с тютюн през 2000 г. е характерно за почти всички общини, с изключение на Гърмен. Най-силно е намалението в община Петрич (повече от три пъти). Силно е намаляло производството на картофи в общините Сатовча, Гърмен, Сандански, Банско, Струмяни. Тютюнопроизводството е изключително зависимо от редица климатични фактори и от стопанската конюнктура. Производството на ябълки бележи значително намаление във всички общини. Производството на праскови практически се ликвидира в почти всички общини на областта, с изключение на Петрич и Сандански.
- Средните добиви в областта за редица култури (фасул, домати, краставици, зеле, картофи, ябълки, круши, сливи, череши, кайсии, праскови, винено и десертно грозде, ягоди) са значително по-високи от тези страната, което подчертава благоприятните възможности за тяхното отглеждане. При ориенталския тютюн добивите се доближават до средните за страната.
- слабоориентиране към алтернативни доходоносни производства. като алтернативни възможности се очертава отглеждането на уникални култури - смокини, нар, маслини, фъстъци, бадеми, киви, маслини, билки и др. В много общини се произвежда екологично чиста продукция, но става въпрос по-скоро за производство за лично задоволяване, на практика няма пазарна продукция. дължи се и на липсата на средства за посадъчен материал, препарати, възможности за реализация на продукцията;
- Поради сезонният си характер растениевъдството създава постоянна заетост на ограничена част от работната сила, но в настоящия етап, характеризиращ се с

нарастваща безработица, то е фактор за осигуряването на допълнителни доходи на домакинствата и тяхното самозадоволяване с хранителни продукти.

- Проблемите в развитието на аграрния сектор водят до западане на селските райони и селскостопанските центрове. Изчерпването на вътрешните им потенциали за развитие налага получаването на външна подкрепа чрез реализирането на действия, които да изиграят ролята на импулси за тяхното съживяване и динамизиране на икономиката и живота в тях.

➤ **Основни проблеми в развитието на растениевъдството**

- Проблеми с реализацията на продукцията. Тези проблеми са характерни за голяма част от продукцията, произвеждана в областта, както и за цялата страна. През последните няколко години на пазара се появиха частни фирми за изкупуване на тютюна, които предявиха високи изисквания към неговото качество, като същевременно намаляват цените на изкупуването му с оглед защита на своите интереси. Тези фирми не прилагат точно и еднакво стандартите по окачествяване на тютюна. Липсата на договори и гаранции за изкупуването на тютюна също поставя населението в несигурност. При сегашните условия развитието на тютюнопроизводството не се смята за перспективно, в т.ч. и поради ниските изкупни цени. То е по-скоро компенсатор за липсата на други алтернативи. В редица случаи се произвежда продукцията, която след това не успява да се реализира. Като пример в това отношение може да бъде посочено и картофопроизводството.
- Липсата на селскостопанска борса и тържища в близост до селскостопанските центрове не създава сигурност в производителите за ефективна реализация на тяхната продукция.
- Недостиг на актуална аграрна информация – особено по отношение на съвременното развитие на аграрната наука и практика.
- Липсата на агробизнес центрове и технически центрове, които да консултират производителите за условията на пазара, да провеждат обучение за повишаване на тяхната агротехническа култура и пазарните умения.
- Липса на средства за нови инвестиции в растениевъдството, за реконструкция и нови масиви от трайни насаждения, за закупуване на посадъчен материал, минерални торове и препарати за растителна защита и провеждане на мероприятия в растениевъдството, за ефективна и съвременна селскостопанска техника.
- На много места проблемите в аграрната реформа доведоха до спиране развитието на традиционното овощарство, ягодови и малинови насаждения. Селското стопанство е представено от дребни частни производители. Броят на селскостопанските кооперации е силно ограничен, а тяхната дейност – не винаги ефективно.
- Разпокъсаност, маломерност и отдалеченост на голяма част от земеделските земи; преобладаване на малки лични стопанства в планинските и полупланински части на областта. Това е един от основните проблеми в развитието на селското стопанство, което не дава възможност за механизирани обработки. Проблемът за необходимостта от комасация се посочва от всички общини в областта.
- Драстично намаление на поливните площи. Необходимо е да бъде изградена съществуващата напоителна система от канали и съоръжения, а също така да бъде пригодена за по-малките стопанства на частните собственици.
- Липса на реален пазар на земята.
- Обработката на земята е предимно ръчна, тъй като селскостопанската техника е амортизирана, а напоителната система е нарушена. Липсват агротехнически мероприятия, което прави селското стопанство неефективно.
- Остарял машинен и технологичен парк, енергонеефективен, амортизиран, с висока себестойност на услугите, които предлага. Не достига предимно прибираща техника: косачки, балираши, картофовадещи и растителнозащитни машини.
- Конкуренция от земеделската продукция на Македония, която е по-евтина, защото е резултат на комасирано и модерно земеделие с развити традиции.

- Липсата на възможност за пазарна реализация прави земеделското производство неоправдано, дори на екопродукти.
- Изискванията и процедурите по програма САПАРД са много сложни (специални изисквания за изготвяне на проектите; голям лимит за земята, а тя е разпокъсана; кратки срокове за изготвяне на проектите). Програма САПАРД не е приложима за дребния производител и малката община; държавни земи се дават за 1 година, което е несигурно.
- Според местните производители съществува неблагоприятно бизнес отношение към тях и ако местен човек развива бизнес, всички му пречат, докато на чужденци помагат охотно.

Животновъдство

Значителният по размерите си горски фонд, който притежава областта, е важна предпоставка за развитието на животновъдството и определя този отрасъл като изключително перспективен за редица общини.

Делът на отглежданите в област Благоевград селскостопански животни към 01.01.2001 г. спрямо общия им брой за страната е, както следва: говеда – 4,6 %, крави – 4.7%, овце – 5.50 %, свине – 3.6 %, кози – 8.3%, коне – 8.5%, пчелни семейства – 2, 6 % и птици – 1.4 %.

За изминалия десетгодишен период е отчетено намаление на почти всички групи животни, с изключение на кравите. Най-силно е намалението на броя на овцете (чийто брой понастоящем е около 44% от този през 1989 г.), броят на свинете (съответно 42%), на птиците (70%).

През последните години се наблюдава едно съживяване на отрасъла, особено при говедовъдството, което има тенденцията да достигне равнището на развитие от края на 80-те години. (вж. Таблица 6).

Табл. 6: **Общ брой и динамика на животните в област Благоевград за периода 1996-2000 г.**

Животни	Брой					Динамика 2000/96
	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	
Говеда-общо	21920	25587	27866	28487	29664	135,3%
в т.ч. крави	15041	17903	19620	20068	19569	130,1%
Биволи-общо	60	43	50	33	25	41,7%
в т.ч. биволици	38	31	31	23	23	60,5%
Свине-общо	94923	90900	97495	96742	65701	69,2%
в т.ч. свине майки	8289	9941	10855	10633	5836	70,4%
Овце-общо	153350	154260	143876	138653	126341	82,4%
в т.ч. овце майки	94022	116994	112147	109103	96961	103,1%
Женски шилета над 18 месеца	3829	19873	17456	18998	12739	332,7%
Кози-общо	82634	95416	92609	93033	80297	97,2%
в т.ч. кози майки	66961	79778	77680	79731	65679	98,1%
Птици-общо	221649	202188	241483	240564	205538	92,7%
в т.ч. кокошки носачки	190256	173857	175320	197364	160656	84,4%
Пчелни кошери	5619	6865	7610	8654	9175	163,3%
Зайци	-	6917	9319	8465	7756	112,1%
Коне	-	10196	10873	11747	11891	116,6%
Магарета	-	12004	12301	12046	10728	89,4%
Мулета и катъри	-	2927	2907	3057	2570	87,8%

Източник: ТСБ – Благоевград

Едрото свиневъдство и птицевъдство са ликвидирани и отглеждането на животни и птици е почти изцяло в рамките на семейното стопанство и личния двор, като отново се явява фактор за допълнителни доходи на домакинствата.

Силно се е увеличил броят на женските шилета с оглед на перспективата за износ на агнешко месо, което се търси на чуждестранния пазар.

Развитието на животновъдството в областта дава основание на бъдат направени следните противоречиви изводи:

- една от най-важните причини за намаляване на броя на животните е преминаването на животновъдството в областта почти изцяло в дребния, основно семеен частен сектор, където няма условия за стопански ефективна концентрация и за въвеждане на съвременни технологии при отглеждане на голям брой животни;
- от друга страна, животновъдството е отрасълът в областта, който най-бързо преодолява кризата в своето развитие и има тенденция да достигне равнището си от края на 80-те години. Основен фактор в това направление е частната инициатива и развитието на частно и фамилно фермерство.

Промените в броя на животните по общини показва различни тенденции. Анализът на данните от таблицата за разпределението на селскостопанските животни по общини в областта (вж. Таблица 9) показва, че съществува зависимост от географските и демографски дадености и броя на животните, но тя не е ясно изразена.

Оценката на ефективността на териториалната структура на отрасъла показва:

- различия в развитието на животновъдството, като неговото развитие в планинските райони на областта не може да бъде конкурентноспособно на това в равнинните региони.
- себестойността на млякото от животновъдството е много по-голяма от тази в районите, в които се произвежда концентриран и сочен фураж, поради което млечността е по ниска.

През 2000 г. произведеното мляко от областта е 3.75% от общо произведеното в страна (в т.ч.- краве – 3.44%, овче – 3.78%), производството на яйца – 2.25%, на непрана вълна – 4.28 %.

През последните пет-шест години областта успя да отбележи прираст в производството на някои основни продукти от животновъдството – краве мляко, козе мляко, мед, докато производството на овче мляко и вълна намалява. Последното е свързано с тенденциите в животновъдството – положително развитие на говедовъдството и намаляване на овцевъдството.

Табл. 7: **Продукти от селскостопански животни**

Продукти	Мярка	1996 г.	2000 г.	Изменение 2000/96 г.	% от Р България	
					1996 г.	2000 г.
Краве мляко	х.л.	39402	47095	119.5%	3.5%	3.4%
Овче мляко	х.л.	4033	3546	87.9%	3.7%	3.8%
Козе мляко	х.л.	11172	11410	102.1%	8.0%	6.2%
Яйца	х.бр.	34609	33479	96.7%	2.0%	2.2%
Мед	кг.	84444	108068	128.0%	1.8%	2.0%
Вълна	кг.	353814	297489	84.1%	3.8%	4.2%

Източник: ТСБ – Благоевград

През изследвания период средната продуктивност на селскостопанските животни не отчита брагоприятни тенденции. В рамките на страната животновъдството е доста под средните показатели за продуктивност за всички основни показатели при животновъдството и през 2000 г. областта изостава по средния надой от крава (84.5% от равнището за страната), средния надой от овца (68.8%).

Табл. 8: **Продуктивност от селскостопанските животни за периода 1996 - 2000 г. за областта**

Продукти	Мярка	1996 г.	2000 г.	Изменение 2000/96 г.	% от Р България	
					1996 г.	2000 г.
Среден надой от крава	литра	2730	2703	99.0%	88.8%	84.5%
Среден надой от овца	литра	34	34.4	101.2%	68.0%	68.8%
Среден надой от коза	литра	161	157	97.5%	70.9%	68.6%
Средна носливост на кокошка	брой	184	180	97.8%	104.0%	97.8%
Средна продуктивност - мед	грама	15000	12495	83.3%		
Среден настриг на вълна	грама	2405	2244	93.3%	75.5%	71.9%

Източник: ТСБ – Благоевград

Проблемите, с които се сблъсква развитието на животновъдството в областта, произтичат преди всичко от:

- неговия екстензивен характер, поради отглеждането му предимно в личното стопанство,
- ниските изкупни цени на животинската продукция;
- липсата на пазари,
- високата цена на концентрираните фуражи,
- липсата на финансови ресурси и труден достъп до кредити и нови инвестиции,

- липса на агресивна маркетингова политика и стратегия за завладяване на пазара,
- липса на система на защита на интересите на производителите и механизми за насърчване на производството,
- занемарено медицинско и зооинженерно обслужване на животните, като отговорността сега се носи предимно от стопаните, които не винаги са добре подготвени за ефективно провеждане на рационално хранене и грижи за животните. Качеството на породния състав (генофонда) е влошено, няма селекционна дейност.
- Основните причини, които задържат развитието на говедовъдството и овцевъдството (вкл. козевъдството) в планинските райони на областта са липсата на развита пътна мрежа, липсата на електроснабдяване и водоснабдяване и слабо развитата мрежа от предприятия за преработвана на мляко (мандри).
- Като цяло връзката “суровина - краен или междинен продукт” не работи достатъчно, поради липса на инвестиции за възстановяването и разширяването на съществуващите и изграждането на нови малки предприятия за затваряне на цикъла, а така също и поради липсата на пазари.

Табл. 9: Териториално разпределение на броя на селскостопанските животни в област Благоевград към 01.01.2001 г.

Животни	Област	Банско	Белица	Благоевград	Гоце Делчев	Гърмен	Кресна	Петрич	Разлог	Сандански	Сатовча	Симитли	Струмяни	Хаджидимово	Якоруда
Говеда-общо	100%	4,9%	8,6%	6,7%	8,8%	8,6%	2,2%	4,8%	5,5%	6,3%	19,7%	5,8%	1,5%	7,8%	8,7%
в т.ч. крави	100%	5,3%	9,2%	5,2%	10,7%	10,8%	1,8%	5,5%	5,9%	5,0%	15,9%	5,2%	1,6%	9,4%	8,6%
Биволи-общо	100%	76,0%			24,0%										
в т.ч. биволици	100%	73,9%			26,1%										
Свине-общо	100%	1,3%	0,7%	58,8%	4,2%	0,2%	2,1%	15,0%	2,1%	5,9%	0,1%	8,1%	0,7%	0,6%	0,2%
в т.ч. свине майки	100%	0,1%	0,7%	51,4%	7,4%		1,1%	16,0%	0,9%	5,8%		14,3%	2,1%	0,2%	
Овце-общо	100%	4,7%	4,8%	8,5%	3,9%	3,1%	5,7%	14,7%	4,5%	13,9%	11,7%	7,5%	8,6%	4,6%	3,8%
в т.ч. овце майки	100%	4,5%	4,8%	9,3%	4,5%	3,3%	5,7%	15,6%	4,1%	14,8%	7,6%	7,6%	9,9%	4,8%	3,5%
Женски шилета над 18 месеца	100%	2,1%	5,6%	6,4%	1,8%	2,4%	6,0%	25,8%	3,3%	16,4%	7,5%	3,7%	6,1%	8,0%	4,8%
Кози-общо	100%	6,2%	1,4%	7,3%	3,8%	4,1%	5,1%	25,7%	4,6%	16,4%	4,7%	9,2%	6,3%	4,6%	0,7%
в т.ч. кози майки	100%	7,2%	1,3%	7,9%	3,9%	4,4%	4,9%	26,3%	4,7%	14,8%	3,2%	9,3%	6,9%	4,6%	0,7%
Птици-общо	100%	5,5%	3,6%	8,1%	5,3%	4,3%	4,7%	20,3%	6,2%	14,1%	2,2%	7,8%	4,0%	9,8%	4,2%
в т.ч. кокошки носачки	100%	6,3%	3,5%	8,7%	5,8%	4,3%	5,0%	19,9%	6,5%	13,0%	1,9%	7,3%	4,6%	9,3%	4,1%
Пчелни кошери	100%	7,6%	2,0%	15,1%	6,7%	4,2%	3,3%	17,7%	2,6%	12,1%	5,3%	8,7%	5,4%	6,9%	2,5%
Зайци	100%	27,8%	4,2%	6,8%	5,0%	2,2%	2,6%	11,7%	6,4%	13,6%		4,3%	4,1%	4,2%	7,1%
Коне	100%	3,1%	3,9%	6,9%	9,9%	12,8%	3,5%	13,7%	8,7%	10,3%	7,0%	5,6%	3,0%	7,9%	4,1%
Магарета	100%	3,3%	1,0%	5,0%	4,2%	7,1%	3,3%	25,1%	1,4%	19,0%	10,8%	4,9%	8,6%	6,0%	0,2%
Мулета и катъри	100%	5,7%	1,6%	5,3%	4,8%	8,2%	8,0%	15,8%	0,7%	8,5%	15,6%	6,2%	4,6%	14,8%	0,3%

Източник: ТСБ – Благоевград

- **Тенденции в преструктурирането на аграрния сектор**

Благоевградска област се намира в Югозападна България и граничи на запад с РМакедония, на юг с Гърция, на север с Кюстендилска област и на изток с област Пазарджик. На територията на областта има 269 землища с обработваема земя 1 432 746 дка. Областта е разположена от 400 - 2500 м., а надморската височина на обработваемата земя в селскостопанския фонд е до 850 м.

Селското стопанство заема определено място в икономиката на Благоевградска област. В момента то е съсредоточено в производството на: тютюн, грозде, картофи, домати, зеле, краве и овче мляко, месо и други. И в перспектива основно ще остане досегашното производство, като ще застъпим още и късно производство на зеленчуци (домати, зеле), както и отглеждане на нови култури (актинидия, билки - жълт кантарион, валериана, лавандула и други) и създаване на овощни разсадници.

Климатът е важен фактор за развитието на селското стопанство. Заедно с другите климатични условия той предопределя производствената насока на селското стопанство. Последното е в тясна зависимост от температурата на въздуха, сланите и количеството на валежите.

Средноденонощната, средномесечната и общата температурна сума влияе върху развитието на растенията, определяйки началото и края на вегетацията и възможността за тяхното узряване. Температурите в Благоевградска област са благоприятни за застъпването на по-топлолюбиви култури в сравнение с другите части на страната. Късните пролетни и ранните есенни слани са друг важен климатичен елемент. Те нанасят сериозни вреди на зеленчуците, тютюна, разсада и унищожават пъпките и цветовете на овощните дървета.

Третият климатичен елемент, който влияе върху развитието и добивите от селскостопански култури са валежите. За Благоевградска област средно годишният валеж е около 500 л. на кв.м. от които 260 л. през вегетационния период и 240 л. през невегетационния период. валежът е под средния за страната и неравномерно разпределен по сезони и месеци, поради което напояването е абсолютно необходимо.

- **Финансиране**

Финансирането се осъществява със собствени средства и със средства от държавата, чрез ДФ "Земеделие" и фонд "Тютюн".

Пътят на отпускане на средства от държавата е труден процес поради неизяснени отношения между производител и кредитор. Така средствата не отиват по предназначение за подпомагане развитието на селското стопанство.

- **Поливно земеделие и хидромелиоративни съоръжения**

Благоевградска област се намира под влиянието на преходно-континентален средиземноморски климат, което оказва съществено влияние върху развитието на растителността. На територията на областта минават двете големи реки Струма и Места, които с техните притоци са основните източници за напояване.

Около 70 % от площите са поливни и 30 % неполивни. Изградени са 200 км. главни и второстепенни канали, 220 водоеми и един язовир "Стойковци" в с. Логодаж, общ. Благоевград с особено стопанско значение. Поливането на земеделските култури е главно по гравитачен път, а изградените напоителни системи и съоръжения за друг начин на поливане са разграбени и почти не функционират.

Падащите валежи на територията в областта, които са 260 л/кв.м. през вегетацията са значително по-ниски от средните за страната, което налага да бъде придадено важно значение на поливането. Отглежданите култури в областта се нуждаят от минимум 3-4 поливки и максимум 5 - 6 поливки.

Предвид на важното значение на поливането за получаване на по-високи добиви и модернизирани на земеделието предлагаме една инвестиционна Програма за хидромелиоративни обекти за проектиране, строителство, реконструкция и модернизация на напоителните системи.

Възможности и перспективи за селското стопанство:

- ускоряване процеса на комасация, а където е възможно и кооперация на площите, намаляване делът на пустеещите земи;
- създаване на условия за задействане на реален пазар на земята;
- използване на благоприятните природно-климатични условия и на значителния по количество незает трудов ресурс в селата и градовете с традиции в растениевъдството;
- целенасочени инвестиции за възстановяване на напоителните системи и увеличаване на поливните площи, за развитие на високопродуктивни трайни насаждения от нови уникални култури – смокини, нар, маслини, фъстъци, бадеми, киви, билки, както и традиционните култури, разширяване дела на механизирания труд, внедряване на селскостопанската наука;
- внедряване на съвременни методи и препарати за растителна защита и на химически активни вещества за обогатяване и наторяване на почвата;
- подобряване на реализацията на продукцията чрез създаване на стокови борси, използване перспективите за развитие на международния и вътрешния туризъм и прекратяване на неконтролирания внос от Македония;
- развитие и обновяване на продуктовата структура с акценти ранно и средноранно зеленчукопроизводство, съвременни високопродуктивни технически и алтернативни култури, в съчетание с традиционните култури тютюн, картофи, зърнено-фуражни и етерично-маслени култури;
- лозята са най-рентабилната култура в областта, препоръчително е значителното увеличаване на площите им;
- възстановяване и развитие на традиционните ранно и средноранно овощарство и лозарство;
- разширяване на производството на диворастващи и култивирани плодове, билки, гъби и др.;
- развитие на хранително-вкусовата и преработвателната промишленост за местна консумация и износ (тютюн и цигари, картофи, фъстъци, консерви, сокове, сиропи и пр.);
- разширяване на спектъра от предоставяни услуги на селскостопанските производители, както специализирани, така и услуги, свързани с маркетинга на продукцията, изготвяне на бизнес планове, подготовка на проекти, в т.ч. и по САПАРД и др. пазарни умения. Отдаване от общините под наем или под аренда на незааявените за възстановяване на собствеността земеделски земи, а след изтичането на 10-годишен период – оземляване на безимотни и малоимотни граждани с тези земи;
- оземляване на безимотни и малоимотни граждани със земи от Държавния поземлен фонд и общинския поземлен фонд;
- увеличаване дела на трайните насаждения (лозята и овощните градини) и на топлолюбиви култури при използване на предприсъединителните фондове (САПАРД);
- окончателно завършване на процеса на възстановяване на собствеността върху земеделските земи и земите от горския фонд, решаване на многото спорове и нерешени проблеми;
- осигуряване на ремонт и постоянна поддръжка на полски пътища, мостове и водоеми;
- активизиране на борбата с ерозионните процеси.
- използване на съществуващите благоприятни природно-климатични условия в съчетание с опита и традициите на населението в планинското и полупланинско животновъдство;

- целенасочени инвестиции за изграждане на съвременна материална база на животновъдството и повишаване механизацията на труда;
- окрупняване на животновъдните ферми едновременно с развитието на личните стопанства;
- възстановяване на стадото от съвременни високопродуктивни породи животни в съчетание с подходящи за планинско животновъдство породи овце, кози, биволи, крави;
- използване възможностите на значителния по количество незает трудов ресурс с опит и традиции в животновъдството;
- разширяване делът на птицевъдството, предимно в личните стопанства;
- увеличаване производството на мляко и месо с цел първична преработка и реализация;
- по-пълно използване достиженията на приложната селскостопанска наука.

4.3. Горско стопанство-състояние, тенденции и развитие

Общата площ на горския фонд на територията на Регионално управление по горите Благоевград е 346 694 ха. От общата площ на горите в района 62 % от нея е заета с иглолистна растителност с преобладаващо участие на белият и черният бор и 37% са широколистните гори предимно бук, дъб, топола, кестен и др.

Общият дървесен запас на горите в района възлиза на 52 452 000 кубически метра. Средният запас на хектар е 159 куб. м., а средният годишен прираст е 2,89 куб. м. Общият годишен прираст възлиза на 1 049 040 куб. м. По тези показатели РУГ - Благоевград се нарежда на второ място в страната. През последните години се нормализира ползването на дървесината като средногодишното ползване е 91% от предвижданията на Лесоустройствените проекти и само 1% от общия дървесен запас на горите.

Ежегодно за възпроизводство на горите, наред с приоритетното естествено възобновяване на горите се залесяват около 7000 дка нови гори. В изкуствените залесявания се използват над 30 дървесни вида като чувствително се е увеличил делът на залесяване с широколистна растителност. За задоволяване на нуждите на Държавните лесничейства с фиданки на територията на РУГ има обособени 40 бр. разсадници с обща площ 1400 дка. Те произвеждат 31 милиона фиданки от 35 дървесни и храстови видове.

Средната възраст на горите в района е 47 години, което определя като основно приоритетно мероприятие извеждането на отгледните сечи, при което ще се добие средна и дребна иглолистна дървесина. Средногодишно добивът от отгледни сечи е 47% от размера на общото ползване.

Територията на горския фонд се простира на територията на 10 планини, между които Рила, Пирин, Беласица и др. В състава на РУГ - Благоевград са включени 17 Държавни лесничейства, които извършват управлението на горите, тяхната охрана, проектиране на мероприятията и контрол върху дейностите в горския фонд на горските акционерни дружества.

На територията на горския фонд са обособени 8 бр. резервати и два Национални парка "Пирин" и "Рила". Тези територии са характерни с богатата флора и фауна и атрактивен релеф. Тук се срещат редки дървесни и тревни видове. Висшите растения са около 1400 вида, от тях защитени растения 51 вида, растения включени в Червената книга на Р. България, 101 вида, лечебни растения 58 вида и т.н. В границите на Национален парк "Пирин" има изградени 8 хижи и 5 заслона с общ капацитет 1100 легла.

Освен тези защитени територии на територията на РУГ - Благоевград има 107 342 ха гори обособени като гори със специално предназначение на лесовете към тях.

По своето географско положение, релеф, наличната растителност и подходящите климатични условия благоприятстват развитието на популациите от различни видове дивеч. По таксационни данни в района обитават постоянно около 300 бр. благородни елени, 1500 диви свини, над 3000 сърни, 300 диви кози, 200 муфлона, 117 мечки и 540 глухара. Обект на международен ловен

туризъм са Държавните лесничейства Сатовча, Симитли, Разлог и Места, в които има изградени редица ловно-стопански съоръжения и подходяща леглова база.

Средно-годишното ползване на дървесина на територията на РУГ - Благоевград възлиза на 380 000 м. куб. стояща маса. Около 3% от тази дървесина е предназначена за износ, 17% от нея се обработва от цеховете, изградени в Държавните лесничейства, а останалата част се ползва от местни дървопреработватели и местното население.

**Справка за площта на горски фонд по държавни лесничейства за Област Благоевград в /ха/ към 31.12.2004г.*

ДЛ	ДГФ	ЗС	Ч	Р	ЧЮ	Общ	Общо ГФ
Благоевград	23299	399	970				24668
Симитли	32077	514	1153				33744
Кресна	20455	282	214				20951
Цапарево	21047	599	1450			3	23099
Сандански	22139	241	92				22472
Първомай	19539	297	983				20819
Петрич	10844	79	181				11104
Катунци	29094	8	15			420	29537
Белица	7839	416	85				8340
Добринище	10847	163	289				11299
Елешница	15685	1492	139				17316
Разлог	13531	605	414		8	13	14571
Якоруда	16605	227	1041				17873
Гърмен	28021	571	423				29015
Места	10736	216	6				10958
Гоце Делчев	29993	627	432	3			31055
Сатовча	19396	297	180				19873
							346694
РУГ Благоевград	331147	7033	8067	3	8	436	346694

Източник:РУГ-Благоевград

4.4. Туризъм-обща характеристика

Област Благоевград се охарактеризира още и като Пиринския край (югозападна България; 5500 кв.км), тъй като носи името на Пирин планина, която пресича целия регион. Тук има още девет планини и над 230 минерални извора. Туризмът на територията на областта се явява като основен отрасъл на икономиката в перспектива и понастоящем, особено в районите на Банско и Сандански. След черноморските курорти и населени места Пиринският край разполага с най-добре развитата хотелска база в България.

Основните туристически локализации на територията на областта са следните:

- Град Сандански заедно с прилежащите населени места и общини. Градът е най-добрият балнеокурорт в страната, като целият район е богат на минерални извори. От особено значение са културно–историческите забележителности в района, особено град Мелник, известен със своето вино, архитектура и пясъчни пирамиди.
- Марикостенските минерални бани и известната църква “Света Петка” в местността “Рупите” и прилежащите населени места в Община Петрич. Благоприятния климат, топлите минерални извори кално-находището при с. Марикостеново и Рупите са предпоставка за развитие на курортното дело.

- Община Банско с град Банско – ски курорт от международно значение с най-добрата хотелска инфраструктура както за зимен, така и за летен туризъм; село Добринище – балнеокурорт от регионално значение.

- Разложка седловина с няколко по-малки туристически локализации:

а) в района на община Разлог са обособени: планинска курортна местност Предел (летен и ски туризъм); самият град Разлог, известен с кукерските празници; село Баня; село Добърско – популярно място за всички видове туризъм. От особена важност на територията на общината е резерватът “Баюви дупки – Джинджерица”.

б) планинска курортна местност Семково (община Белица) – летен рекреативен и зимен ски туризъм.

в) планинска курортна местност Трещеник (община Якоруда) – летен рекреативен и минимален зимен ски туризъм; в района на общината са известни Якорудските минерални извори, към които има изградена плувна и хотелска инфраструктура от неголям мащаб.

- Районът на Гоце Делчев с няколко по-малки туристически локализации:

а) районът на селата Ковачевица, Лещен, Долен, където успешно се развива селски туризъм. От особена важност е и селото Делчево.

б) районът на Огняновските минерални извори, където са изградени много нови хотелски бази

в) районът на курортна планинска местност Попови ливади.

г) самият град Гоце Делчев, където потенциално ще се разраства бизнес туризма с отварянето на новия ГКПП.

Като цяло районът на Гоце Делчев е наситен с културно-исторически забележителности от различни епохи.

- Районът на Благоевград. Изцяло обновен и един от най-приятните градове в България заради привлекателния си архитектурен вид, старинния квартал Вароша и многото студенти (над 15000). В града успешно се развива конгресен туризъм. Съществен потенциал за развитие има балнео туризма, както и ски-туризма в района на м. Картала. Близостта на Рилския манастир прави Благоевград задължителна спирка по време на културно-познавателни турове в страната. Благоевград и курортна планинска местност Бодрост са изходен пункт за маршрути в Рила, като тук е и най-старият резерват в страната: “Парангалица”.

- Долината на Струма не е обособена като туристическа локализация. Тук все пак е важно да бъдат споменати неоползотворения потенциал на минералните извори в общините Кресна и Симитли; резерватът “Тисата” - задължителна спирка при орнитологичен туризъм; община Струмани с грандиозните скални комплекси над село Илинденци.

- Планините и в частност Пирин планина са основен туристически ресурс. Освен ски развитието в районите на Банско, Добринище, Разлог, от особена важност е летният трекинг и екотуризм. Национален парк “Пирин” е обявен за Обект на световното природно и културно наследство от ЮНЕСКО. Тук има над 160 езера и добре развита мрежа от хижи и маркирани маршрути.

4.4.1. Туристически продукти: възможности, проблеми и приоритети за действие

Развитието на туризма на територията на областта се разглежда в контекста на няколко основни цели:

Търсене на възможности за увеличаване на посещаемостта на Пиринския край от страна на българските граждани

Осигуряване на разнообразни възможности за отдых, туризъм и спорт на населението на областта.

Работа с чуждия пазар и увеличаване на туристопотока.

На територията на областта се развиват и има възможности за следните видове туризъм:

Културно-познавателен

Този вид туризъм е свързан с максималното оползотворяване на даденостите на региона. При обиколни турове на България най-често се посещават Рилски манастир и град Благоевград; Сандански с град Мелник и Роженски манастир; град Банско с излет в Пирин планина. При подобни турове важни са фолклорните и други прояви, като особено популярни са фестивалите “Пирин пее” (от най-голяма важност), фестивалите на македонската песен (Благоевград), “Пирин фолк” (Сандански), Джаз-фестивала в град Банско, кукерските празници и др. Основен потребител на този туризъм е чуждият пазар и преди всичко туристите от страни като Англия, Франция, Германия, страни Бенелюкс.

Необходима е целенасочена работа с туристическите оператори за осигуряване на максимално възможен престой в Пиринския край при общите културно-познавателни турове в страната. Осъществява се активна реклама на нови и доскоро неизвестни места като селата в Гоцеделчевско, село Добърско - Разложко и др.

От съществена важност тук е подобряването на пътната инфраструктура и особено отсечката Попови ливади-Катунци.

Селски туризъм

Този вид туризъм много често се използва като клише и с малко разбиране. По същество става въпрос за летен туризъм, който се опира на множеството дадености на съответното населено място. Този вид туризъм е от основна полза за местното население, тъй като осигурява дългосрочен локализиран престой на територията на съответното населено място с възможности за маршрути. Областта е богата на места, подходящи за селски туризъм подобно на повечето области в страната. На този етап продуктът може да се предлага само за организирани групи.

От особена важност за предлагането на този вид туристически продукт отново е общата инфраструктура, както и доброто поддържане на основните културно-исторически и природни ресурси.

Трекинг

Този вид туризъм е свързан с преходи в планината и краткосрочен престой в населените места. Основни потребители тук са българите и туристите от Англия, Франция, Германия (на този етап, организирани в групи).

От особена важност за този продукт е поддържането на добра маркировка (тук е необходимо активно съдействие от лесничествата и парковете управи; не само на БТС). Спешно е необходимо да се подобри управлението на туристическите хижи, тъй като сегашното им състояние затруднява активното предлагане на продукта на западния пазар.

Екотуризм

- Този вид туризъм е свързан с предлагането на специализирани природни продукти, свързани с наблюдение на птици (орнитология), специфична флора и фауна и т.н. От особена важност е доброто поддържане на резерватите. Основни потребители тук са отново чуждите туристи. Изготвен е план за действие за екотуризм в Югозападна България, разработен през 2001г. с участието на повече от 100 представители на различни заинтересовани страни от областта, като част от Националната стратегия по екотуризм.

Планински рекреативен туризъм

Става въпрос за един добре познат продукт, свързан с почивка и отдых през лятото в установените планински курорти като Предел, Попови Ливади, Попина Лъка, Семково, Трещеник, Бодрост, Сини Врѝх и т.н. Основни потребители тук са българските туристи.

Основен проблем е почти тоталната липса на хотелска база. Ведомствените бази, разполагащи с хиляди легла не отговарят на изискванията на Закона за туризъм: за приемане на туристи е необходимо обектът да има фирма, лиценз и категория. Решението е свързано с раздържавяването и приватизацията.

Дългосрочно тези курортни местности могат да приемат и западни туристи, но за това е необходима отлична маркировка на множество близки маршрути – или казано по-точно: оползотворяване на рекреативния потенциал на горите. В тази връзка особена подкрепа биха могли да окажат държавните лесничейства.

Балнеология

На територията на Пиринския край се намират 42% от минералните извори на страната. Оформянето и предлагането на балнеопродукта може да се разглежда в няколко основни аспекта: а) създаване на условия за отдиш и лечение на населението от Пиринския край; б) привличане на туристи от страната; в) предлагане на продукта на чуждия пазар.

На този етап единственото място, което може да предложи качествен продукт (преди всичко благодарение на отличната хотелска инфраструктура) е град Сандански. Основните потребители тук са туристите от Западна Европа и Скандинавските страни. Другото място, което има непосредствен потенциал в близко бъдеще са Огняновските минерални бани.

Не по-малко важно е и създаването на добри условия за ползване на услугите от местните хора и посетителите от други части на страната. За да се оползотвори обаче потенциала на продукта, е необходима пълна яснота както от страна на общините, така и на държавата за отдаване на концесии. Места с потенциал за развитие са:

- в района на Кресна - изворите при “Тисата” (на първо място) и село Ощава;
- в района на Сандански/Петрич - Марикостенските минерални извори;
- Добринище – по-добро развитие на продукта и хотелската база;
- - Разлог – разработване на цялостна туристическа оферта с други услуги / вкл. настаняване в селото / и да се рекламира отделно от Банско; сега се явява само сателит в село Баня и изграждането на хотелска база. Особено перспективно е развитието в местността Картала при положение, че се осигурят средства за довършване на започнатия луксозен хотелски комплекс. Възможностите ще нарастнат много с откриването на новия модерен СПА-комплекс в местността Катарина (той е пред завършване).

Благоевград – завършване на рехабилитационния център в банята (за ползване от местното население) и перспективно изграждане на модерен балнеохотелски комплекс от типа на х-л “Сандански”.

Ски-туризъм

На този етап ски-туризмът е основен източник на приходи за туристическия бизнес в областта, като той е особено важен за община Банско. Основните локализации за зимни спортове са свързани с:

- от национално и международно значение – град Банско
- от регионално и потенциално национално значение – Семково (на първо място), Добринище, Трещеник, района на Предел и района на Картала.
- С оглед на съществуващата отлична хотелска инфраструктура и популярността на продукта, приоритетно значение трябва да се отдаде на развитието на ски туризма в Банско. Основните необходими тук са свързани с: 1) разработване на добра програма за управление и по-нататъшно развитие на Банско като туристически център; 2) решаване на проблемите от инфраструктурен характер (водоснабдяване, канализация, пречистване на отпадни води, депониране и обработка на твърди битови отпадъци и пр.)

- За района на Картала (Благоевград) на първо време е необходимо подобряване (изграждане) на техническата инфраструктура, свързана с водоснабдяване и канализация. Много важно е и поддържането на пътя Благоевград-Бодрост. Както за Картала, така и за всички останали места от съществена важност е предложенията за разширения на ски съоръженията да се разглеждат в светлината на пряката икономическа полза за общините и ефектът, който този вид туризъм и неговото развитие оказват върху околната среда.

Изграждането на нови съоръжения е свързано с мащабни инвестиции, които ще зависят от изискванията за отдаване на концесии. Именно заради отдаването на подобни евентуални концесии е необходимо общините да разполагат с точни финансови разчети за евентуалните ползи. Това може да се направи само от сериозни консултантски екипи и именно тук може да се търси помощ от чужди донори.

4.5. Иновации и модернизация

Измененията в отрасловата структура на икономиката са повлияни най – вече от различната степен на проявление на кризата в отделните отрасли. Намалените дялове на промишлеността се компенсират за сметка на услугите и някои селскостопански дейности. Оценката на структурния ефект, измерена чрез получените доходи от заплати, показва, че е отрицателно. Измененията в структурата на обществения продукт на областта са функция на динамиката на развитие на отделните сектори и отрасли.

Отрасли, които намаляват своя дял в структурата на произвежданата продукция, са:

- Електроника и електротехника
- Целулозно – хартиена промишленост

Отраслите, които увеличават своя дял в отрасловата структура, са:

- Шивашка промишленост
- Дърводобив и дървообработване
- Преработваща промишленост

Промените в структурата на промишлеността са пасивни и конюнктурни. Пасивни, защото се дължат на различна интензивност на свиване на стопанската дейност по отрасли, а не целенасочена, структурна инвестиция. Конюнктурни, защото голяма част от срива се дължи на разпадането на основните външни пазари и чувствително временно свиване на вътрешното търсене; при нормализиране на вътрешно – търговските ни връзки част от търсенето ще се възстанови, но на ново качествено равнище.

Тези неизбежни промени са преди всичко продукт на минали грешки – като свръхразвитие на електроника, електротехника, машиностроене и други, за които няма, а и трудно може да се прогнозира, кога ще има пазари.

Обезпокояващо е чувствителното увеличение на дела на добиващите отрасли и тези на само първичната обработка /каменновъглена промишленост; дърводобив; промишленост за строителни материали/.

Основно направление – естествено продължение на досегашното развитие на областта, се определя от състоянието и възможностите на нейната промишленост. Сърцевината на такова развитие са водещите производства с изгражданите средни и малки предприятия /в някои случаи допълващи дейността на по – големи индустриални фирми/. С подобна стратегия се преследват няколко цели:

- Укрепване на промишления сектор, с оглед получаване на по-широка продуктивна база за икономиката на зоната;
- Повишаване конкурентоспособността на продукцията, чрез нейното реструктуриране и обновяване;

- Подпомагане изграждането на нови малки и средни предприятия;
- Прилагане на новости и повишаване възможностите за използване на човешкия потенциал
- Изграждане на все още слабо развитата предприемаческа инфраструктура.

Базирането на областната промишленост до голяма степен върху малки и средни предприятия, липсата на клъстери или на по-големи конкурентноспособни и стратегически производства, я обрича на неустойчивост. В селското стопанство ситуацията е аналогична. Не може да се търси ефективно производство условията на микро-фирми или семейно стопанство.

Необходимо е да бъде използван в максимална степен потенциалът на местните ресурси. Вниманието заслужават усилията за планиране на крайградски зони за промишлено изграждане и търсенето на нови форми за повишаване на квалификацията на кадрите и управленските умения на мениджмънта. Подсилването на експортната база на областта може да се осъществи чрез привличане на предприемачи, партньори и съдружници, осигуряващи излаз на чужди пазари, както и чрез създаването на свободни икономически зони на територията на областта /Благоевград, Петрич, Гоце Делчев/. Особена значимост придобива формирането на интегрирана икономическа среда, способна да привлича нововъведения и да развива по – широка инвестиционна активност.

Много от съществуващите МСП на територията на Благоевградска област не разполагат с висококвалифициран персонал за разработване и въвеждане на нови технологии с цел повишаване обема и качеството на продукцията, за разработване на нов продукт, нов дизайн или други иновационни дейности. Поради това те не използват потенциала си за иновации. За целта те трябва да наемат млади специалисти. Наемането на инженер или учен, обаче, често е скъпо или рисковано.

Добре известни са схемите за подпомагане на МСП в индустриално развитите страни. Те включват, най-вече, субсидиране на съществуващи фирми при наемане на млади висококвалифицирани специалисти. Предвид мобилността на човешките ресурси, тези схеми са най-прекия път към повишаване иновативния потенциал на промишлеността. Това е една от предпочитаните политики за повишаване иновативността на малките фирми, които не разполагат с финансови и човешки ресурси за извършване на изследователска и развойна дейност.

5. Социална сфера

5.1. Демографско състояние и тенденции

Населението на област Благоевград наброява 335 638 души² към 31.12.2003 г. или 4,3% от общото население на Р. България. Съгласно административно-териториалното устройство на страната в границите на областта се включват 14 общини, 96 кметства и 280 населени места. Средната големина на общините в областта по брой на населението е 24 526 души. За страната средната големина на общините е 30 317 души. Според броя на постоянното население това е шестата по големина област в страната. Около 1/5 от населението на областта (77 346 души) е съсредоточено в общ. Благоевград. Към групата на общините с население от 50 000 до 100 000 души се включва и общ. Петрич (57 450 души). С население от 30 000 до 50 000 души са общини Сандански и Гоце Делчев. Община Разлог попада в групата общини с население 20 000 до 30 000 души. Най-много са общините с население от 10 000 до 20 000 души (6 бр.), включващи 25% от населението на областта. С население от 6 000 до 10 000 души са 3 общини (Кресна, Струмяни и Белица).

Делът на градското население спрямо общото на областта е 57,2 % (192 065 души), а на селското - 42,8% (143 573 души). За сравнение общо за страната структурата на населението по местоживееене (градове/села) е съответно 69,0%: 31,0%. В областния център - гр. Благоевград живеят 77 346 души или 36,7% от градското население на областта. Към малките градове с население от 10 000 до 30 000 души се включват 4 бр. - Петрич, Сандански, Гоце Делчев и Разлог. Останалите 7 градове са много малки (с население под 10 000 души) – Банско, Симитли, Якоруда, Кресна, Белица, Хаджидимово и Мелник. Най-малкият по демографска маса град в страната се намира на територията на обл. Благоевград - гр.Мелник, в който живеят 269 души (31.12.2003 г.).

² НСИ, Преброяване на населението (предварителни резултати), 2003 г.

Тенденциите в динамиката на населението на област Благоевград показват непрекъснато нарастване на населението до 1992 г. За периода 1985-92 г. област Благоевград е единствена в страната с положителен прираст на населението (около 7,5 хил. души или 0,31% средногодишен темп на нарастване). За годините между последните две преброявания (1992-2001 г.) е регистрирано задържане на населението на областта до 1996 г. след което започва процес на намаление (с около 8 хил. души или със средногодишен темп $-0,26\%$). Следва да се отбележи, че за периода между последните две преброявания населението на всички области в страната (с изключение на област Варна) намалява. Средногодишният темп на нарастване на населението на страната за 1992-2003 г. е $-0,69\%$.

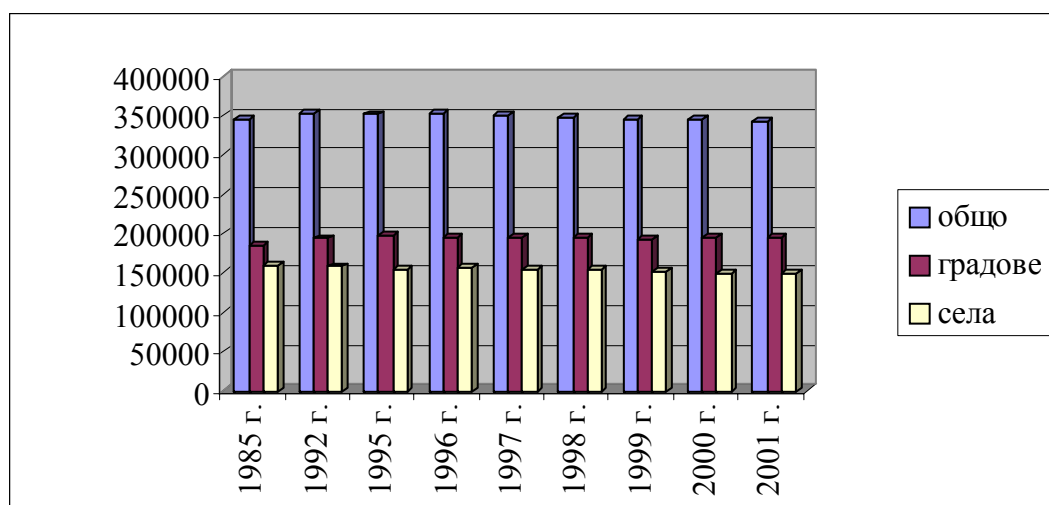
Табл. 10 Динамика на населението на област Благоевград 1992-2003 г.

	1985 г.	1992 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2003 г.
Общо	344195	351637	351408	351510	350327	347907	345138	343918	343370	335638
Градове	184374	193740	196515	195653	195787	194704	193281	193991	194345	192065
Села	159821	157897	154893	155857	154540	153203	151857	149927	149025	143573

Диференцирано по общини, населението нараства в Петрич и Гърмен, докато в останалите 12 намалява (за периода 1992-2001 г.). Темповете на намаление са в диапазона от $-0,05\%$ (средногодишно) за общ. Благоевград до $-1,61\%$ - за общ. Струмляни.

Градското население на област Благоевград е с тенденция на непрекъснато нарастване. Характерно е, че положителният прираст на градското население на областта постепенно намалява. За 1985-92 г. средногодишният темп на нарастване е $0,71\%$, а за 1992-2003 г. той е $0,03\%$. От градовете на областта след 1992 г. нарастват Петрич, Сандански и Гоце Делчев, областният център – Благоевград задържа населението си, а в останалите 8 градове населението слабо намалява.

Фиг. 1 Динамика на населението на област Благоевград 1985-2001 г.

Селското население на областта намалява от средата на 50-те години. За периода 1992-2003 г. селата са загубили около 5% от населението си. Такава е ситуацията в голяма част от селата в областта. С положителен прираст след 1992 г. са селата в общините Белица, Гърмен и Якоруда. С положителен прираст за 1985-92 г. и отрицателен за 1992-2001 г. са селата в общини Гоце Делчев и Сатовча. Със сравнително по-високи темпове на намаление се очертава селското население на общините Струмляни, Сандански и Кресна.

Табл. 11 Динамика на населението на общините в обл. Благоевград 1985-2003 г.

Общини	1985 г.	1992 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2003 г.
Банско	15442	14600	14071	14032	14010	13769	13574	13472	13988	13394
Белица	9757	10110	9956	10007	9915	9861	9783	9748	9748	9539

Благоевград	72681	78810	81357	81011	81114	80882	80094	79312	78467	77346
Гоце Делчев	32110	33074	32796	32963	33144	32894	32716	32745	32784	32136
Гърмен	14636	15014	15063	15185	14832	14764	14697	14620	15114	14705
Кресна	7108	6947	6867	6837	6758	6651	6568	6432	6284	5948
Петрич	57483	57829	57709	57775	57477	57223	56955	57490	58086	57450
Разлог	24211	23508	22999	22888	22821	22608	22331	22218	22197	21652
Сандански	45143	45097	44634	44668	44347	43746	43407	43442	43403	42475
Сатовча	16851	18350	18309	18392	18385	18366	18277	18265	18032	17576
Симитли	16722	16840	16766	16771	16800	16623	16488	16353	16173	15531
Струмяни	8719	7957	7624	7722	7629	7412	7261	7038	6881	6564
Хаджидимово	12219	12147	12053	12064	11956	12044	11966	11870	11037	10551
Якоруда	11113	11354	11204	11195	11139	11064	11021	10914	11176	10771

Възрастовата структура на населението на област Благоевград оказва съществено влияние върху тенденциите в естественото му движение.

Типът възрастова структура е стационарен. Висок е дялът на населението в трудоспособна възраст (61,0 % от общото население). Дялът на генерациите в под трудоспособна възраст е 18,6 %, а този на старите хора - 20,4 %. Единствената община със сравнително неблагоприятна възрастова структура е Струмяни (с висок дял на старите хора – 1/3 от населението на общината е над трудоспособна възраст). Тук обаче е съсредоточено само 2% от населението на областта. Във всички останали общини дялът на младото население е с високи стойности, особено в Сатовча, Гърмен, Гоце Делчев (над 25%). Благоприятна е и възрастовата структура в Благоевград, Белица и Якоруда, където дялът на младите хора също е висок (над 22%). Дялът на населението над трудоспособна възраст е от 14% до 26% (с изключение на общ.Симитли, където дялът на старите хора е 36%). Благоприятната възрастова структура на населението на областта до голяма степен се дължи на общините Белица, Гоце Делчев, Гърмен, Сатовча, Хаджидимово и Якоруда, както и на благоприятната възрастова структура на населението в общ. Благоевград, респ. гр. Благоевград.

Формиралата се възрастова структура на градското население е от прогресивен тип. Характерен е високият дял на контингентите в трудоспособна възраст и главно в областния център – Благоевград, където е съсредоточено 40% от населението в трудоспособна възраст на градовете в областта.

Възрастовата структура на селското население е от стационарен тип. Това е една от областите в страната със сравнително благоприятна структура на селското население. Дялът на старите хора е под 25% от общото население на областта, като в някои общини този дял е под 20% (Сатовча, Белица, Гоце Делчев, Гърмен и Якоруда). Със сравнително по-неблагоприятна възрастова структура на селското население (34-38% относителен дял на старите хора) се очертават общините Струмяни, Кресна и Благоевград.

Измененията във възрастова структура на населението на обл. Благоевград имат съществено значение за характера на неговото възпроизводство. В по-голяма част от общините старите хора са с нисък относителен дял, а родилните контингенти са с високи стойности. С неблагоприятна възрастова структура се очертава само община Струмяни.

Естественият прираст на населението на обл. Благоевград през последните години е отрицателен (-1,9‰ – 1997 г., -0,7‰ – 1999 г., -0,9‰ – 2000 г., -2,1‰ – 2002г., -1,9 – 2003г.). Отрицателните стойности на показателя обаче са по-ниски от средното равнище за страната (-5,1‰ естествен прираст – 2000 г.) и югозападния район за планиране (-4,3‰). За отбелязване е, че коефициентът на естествения прираст през 2000 г. е отрицателен за всички области в страната с изключение на обл. Кърджали.

Градското население на обл. Благоевград е с положителен естествен прираст (0,4‰ – 2000 г.). Положителен е естественият прираст на градското население на още две области - Сливен

и Кърджали, докато в останалите 25 области градското население се възпроизвежда с отрицателен естествен прираст. Като цяло естественото възпроизводство на градското население на страната и на югозападния район за планиране е отрицателно (съответно $-2,0\%$ естествен прираст на градовете в страната през 2000 г. и $-2,6\%$ на градовете в югозападния район за планиране).

Естественият прираст на селското население на обл. Благоевград е отрицателен ($-2,5\%$ – 2000 г.), но е по-нисък от средното равнище за страната ($-11,5\%$). Аналогична и близка до средните стойности за страната е демографската ситуация по отношение на естественото възпроизводство в селата на югозападния район за планиране ($-11,1\%$ естествен прираст през 2000 г.). Следва да се отбележи, че селското население на всички области се възпроизвежда с отрицателен естествен прираст с различен интензитет.

На ниво общини се наблюдава диференциация в естественото възпроизводство на населението на обл. Благоевград. В една част от общините естественият прираст е положителен (Гърмен, Сатовча, Белица, Благоевград и Якоруда). С отрицателен прираст, но близък до “нулев” е населението на общините Гоце Делчев и Петрич. В останалите общини отрицателният прираст е близък до средния за областта. Най-висок отрицателен прираст е регистриран в община Симитли ($-13,1\%$ – 2000 г.).

Раждаемостта като показател, определящ количественото нарастване на населението през 2000 г. за обл. Благоевград е $9,5\%$. Стойностите на показателя са по-високи от тези за страната ($9,0\%$) и за югозападния район за планиране ($8,8\%$). Не се наблюдават съществени различия в раждаемостта на градското и селското население на областта. През 2000 г. коефициентът на раждаемост на населението в градовете и в селата е $9,5\%$. Тенденциите през последните години са към запазване на интензитета на раждаемост. В 7 от общините (Гърмен, Белица, Сатовча, Якоруда, Гоце Делчев, Благоевград и Петрич) равнището на раждаемост през 2000 г. е по-високо от средното за областта и страната като се движи в границите от $9,6\%$ за общ. Благоевград до $13,9\%$ за общ. Гърмен. В останалите 7 общини стойностите на показателя са под средното равнище за страната (в диапазона от $7,2\%$ за общ. Струмяни до $8,8\%$ за общини Хаджидимово и Разлог).

Репрезентативното изследване на раждаемостта и репродуктивното поведение показва, че не съществуват съществени различия в репродуктивните нагласи на населението в отделните населени места. Привърженици на *еднодетния модел* са 22% от живеещите в областните градове, $20,2\%$ от живеещите в другите градове, $19,2\%$ от живеещите в столицата и $17,8\%$ от живеещите в селата. *Многодетният модел* на семейството се подкрепя от $12,7\%$ от живеещите в областните градове, $13,9\%$ от живеещите в другите градове, $16,8\%$ от живеещите в столицата и от $16,1\%$ от живеещите в селата. Приоритет продължава да има *двудетния модел* на семейството. Основни причини за по-голямата част от населението, определящи фертилното му поведение са социално-икономическите условия и безработицата. Тенденция на намаляване на раждаемостта се наблюдава във всички развити страни.

При отделните етнически групи от населението различията в репродуктивните нагласи са по-значителни. Българите изразяват предпочитания към двудетния модел. Населението от турската етническа група е с предпочитания близки до тези на българите, но по-малко изразяват предпочитания към еднодетния модел и малко повече – към многодетния модел. Ромското население по-рядко изразява предпочитания към двудетния и особено към еднодетния модел и значително по-често към многодетния (три или повече деца) модел.

Смъртността като един от параметрите на естественото възпроизводство на населението на областта през последните години е около 10% ($10,5\%$ – 1997 г., $10,3\%$ – 1999 г., $10,4\%$ – 2000 г.). Следва да се отбележи, че общата смъртност на населението на страната е значително по-висока ($14,7\%$ – 1997 г., $13,6\%$ – 1999 г., $14,1\%$ – 2000 г.). В градовете на областта смъртността е около 9 на хиляда души от градското население ($9,4\%$ – 1997 г., $9,1\%$ – 1999 г., $9,2\%$ – 2000 г.). Коефициентът на смъртност в градовете на обл. Благоевград е по-нисък от този на градското население на страната ($11,5\%$ - 2000 г.). В селата на областта смъртността е по-висока от тази на градското население, но значително по-ниска от общата смъртност на населението в селата на страната. За 1995-2000 г. коефициентът на обща смъртност на селското население на обл. Благоевград е 12% , докато за страната неговата стойност е $19-20\%$ ($19,6\%$ – 2000 г.). Териториалната диференциация по общини в равнището на смъртност е в границите от $7,1\%$ за общ. Сатовча до $14,2\%$ за

общ. Кресна. Изключение прави общ. Струмьяни, където смъртността на населението е значително по-висока (20,3‰ – 2000 г.), дължаща се главно на влошената възрастова структура.

Детската смъртност се характеризира с колебливост. Измененията в нейното равнище през последните няколко години са в диапазона 10-12‰. През 2000 г. коефициентът на детска смъртност за обл. Благоевград е 10,3‰ - под средното равнище за страната (13,3‰).

Анализът на данните за естественото движение на населението на обл. Благоевград показва, че демографското възпроизводство се осъществява при сравнително по-благоприятен режим в сравнение със характера на възпроизводство в югозападния район за планиране и страната като цяло. Демографските процеси и структури в областта са предпоставка за просто възпроизводство, докато населението на страната се възпроизвежда при стеснено естествено възпроизводство.

Миграционният прираст на населението на обл. Благоевград през последните години е отрицателен, но с ниска интензивност. Нето-миграцията на населението (коефициентът на вътрешната миграция) през 2000 г. е -2,7‰ (1999 г. -7,3‰, 1997 г. -1,4‰). Абсолютният брой на мигриралите през 2000 г. е 925 души. От тях делът на мъжете е 40,8% (377 души), а на жените - 59,2% (548 души). Интензитетът на миграцията сред жените също е по-голям – 3,2‰, докато сред мъжете той е 2,2‰.

В резултат на по-големият брой на изселените от селата, отколкото на заселените се е формирал отрицателен миграционен прираст на селското население на областта, който през 2000 г. е в размер на 1 552 души (-10,3‰). Градското население за разлика от селското се възпроизвежда с положителен миграционен прираст (627 души или 3,2‰ – 2000 г.). В някои от по-малките по демографска маса градове на областта се формират отрицателни миграционни салда, в т. ч. Банско, Белица, Якоруда, Кресна. В миграцията участва предимно младо население. То преобладава във всички направления на миграцията с изключение на направлението град-село, където е най-голям делът на мигрантите от по-високите възрастови групи, главно ремигранти.

Основните причини за миграцията на населението според проведеното репрезентативно социологическо изследване са: семейни (склучване на брак, придружаване на родители, деца) – за около 50% от мигриращите; осигуряване на трудова заетост – за ¼ от мигриращите; осигуряване на по-добри условия на живот – за 22% от мигрантите. По-добрите условия на живот са една от причините за 23% от преселванията в градовете, 17% - в селата и за 23% - в столичния град. В общата структура на причините за териториалното движение на населението по-съществени са: осигуряване на по-добро бъдеще на децата, получаване на желаното образование, осигуряване на по-високи доходи и др.

Външната миграция се свързва главно с емиграция на населението. Съгласно изследването основната цел на емигрантите е да живеят и работят в условията на по-висок жизнен стандарт. ¾ от тях считат, че там, където мигрират ще осъществят своите намерения и цели. Преобладаващата част от емигрантите, които искат *да се преселят* се насочват към Германия, около 1/5 – към САЩ. Други предпочитани страни са Гърция, Испания, Великобритания, Италия, Канада, Франция и др. Когато миграцията е свързана с осъществяване предимно на *трудова дейност* най-предпочитани страни са Германия, САЩ, Гърция, Испания и др. Мъжете са по-голямата част от емиграционния поток, особено сред трудовите мигранти. Предпочитани сфери на трудова дейност са: различни занаяти, селскостопанска дейност, търговия и хотелиерство. Част от емигрантите възнамеряват да продължат образованието си и да повишат квалификацията си.

В **структурата на населението на областта по пол** делът на мъжете е 49 % (165197 души), а на жените – 51 % (170 441 души). Измененията на половата структура на населението са взаимосвързани с измененията на възрастовата структура. В по-голяма част от общините на областта делът на жените е по-висок от този на мъжете. Относителният дял на мъжете е по-голям от този на жените в общините Банско, Симитли и Хаджидимово.

Характерно е, че на 1000 мъже в обл. Благоевград се падат 1 032 жени, докато за страната това съотношение е 1 058. Различията в броя и дела на лицата от двата пола е свързано с различните възрастови структури. Мъжете са повече от жените в младите възрастови групи, с нарастване на възрастта се увеличава броят и делът на жените в общото население, което е свързано с общата и възрастовата смъртност при двата пола. Процесът на стареене на населението на страната е по-ясно изразен, което се подчертава и с неговата структура по пол, т.е с по-високият относителен

дял на жените. Настъпилите изменения във възрастовата структура на обл. Благоевград не водят до задълбочаване на процеса на демографско остаряване, както това се наблюдава при населението на страната.

Структурата по етнически групи показва, че преобладава българският етнос – 272 907 души (79,5% от населението на областта)³. Към турската етническа група се е самоопределило 9,4% от населението на областта – 32 162 души, а към ромската (циганската) – 4,2% или 14 312 души (вж. Табл.). Разпределението на населението по етнически групи за страната е съответно: български етнос - 83,5% от населението на страната, турска етническа група – 9,5%, ромска (циганска) етническа група – 4,6%.

Данните за изминалия период от предходното преброяване (1992 г.) показват, че броят на населението на обл. Благоевград нараства сред ромската етническа група, а намалява сред българската и турската етническа група. Тази динамика на населението по етнически групи се наблюдава и за страната като цяло. Аналогични са измененията и в относителния дял на населението. През 1992 г. делът на българския етнос в обл. Благоевград е 84,4%, на турския – 10,2%, а към ромската етническа група се е самоопределило 2,3% от населението на областта. Броят и относителният дял на групата “други” за периода между последните две преброявания нараства (от 3,1% през 1992 г. на 5,7% през 2001 г. от населението на областта). Факторите, които определят нарастването на населението от ромската етническа група са от една страна по-високата фертилност при този етнос и от друга - самоопределянето на населението. От своя страна факторът “самоопределяне” е с относителна характеристика поради факта, че изразява индивидуалната воля и избор на личността.

Населението от българския етнос преобладава в по-голяма част от общините. Неговият дял е по-нисък (под 50% от общото население) в общините Якоруда, Сатовча, Белица и Гърмен. Населението от турската етническа група е неравномерно разположено на територията на областта. Най-висок е делът му в община Якоруда (около 2/3 от населението на общината). В община Белица делът на населението от турската етническа група също е по-висок от този на българската. Със сравнително по-висок дял на население от турската етническа група са и общините Гърмен, Гоце Делчев, Хаджидимово и Сатовча (15-30%). От ромската етническа група най-многочислено е населението в община Петрич (3,3 хил. души – 2001 г.), а като относителен дял – в общини Струмляни и Гърмен – 11%.

Табл. 12 Структура на населението на обл. Благоевград по етнически групи – 2001 г.

общо	българска	турска	ромска	друга	не се самоопределя
<i>Брой</i>					
343370	272907	32162	14312	19639	4350
<i>Структура – проценти</i>					
100,0	79,5	9,4	4,2	5,7	1,2

Структурата на населението по вероизповедание показва, че 271 321 души или 79,0% от населението на областта е с християнско вероизповедание, 64 608 души (18,8%) – с мюсюлманско, 488 души (0,2%) – с друго вероизповедание, а 6 953 души или 2% не са се самоопределили.

Табл. 13 Структура на населението на обл. Благоевград по вероизповедание – 2003 г.

общо	Християнско	Мюсюлманско	друго	не се самоопределя
<i>Брой</i>				
343370	271321	64608	488	6953
<i>Структура – проценти</i>				
100,0	79,0	18,8	0,2	2,0

³ НСИ, Преброяване на населението (2% извадка), 2001 г.

Разпределението на населението по признака “майчин език” показва, че за 306 736 души или за 89,3% от общото население на обл. Благоевград майчин език е българският. 5,7% от населението или 19 761 души са декларирали майчин език – турския, а 3,4% (11 507 души) – ромски (цигански).

Табл. 14 Структура на населението на област Благоевград по майчин език – 2003 г.

общо	български	турски	ромски	друг	не се самоопределя
<i>Брой</i>					
343370	306736	19761	11507	3090	2276
<i>Структура – проценти</i>					
100,0	89,3	5,7	3,4	0,9	0,7

Структурата на населението по етноси в демографски аспект се отразява главно на неговото възпроизводство – динамика на демографските процеси и възрастов състав.

На основа на анализа на човешките ресурси на обл. Благоевград могат да се направят следните *изводи*:

- демографското развитие на областта се характеризира със запазване на общото население, нарастване на градското население и намаление на населението на селата;
- с благоприятен възпроизводствен потенциал са всички общини на областта с изключение на Струмяни, която е с влошени параметри на възпроизводство и застаряване на населението;
- развитието на населението на гр. Благоевград, високият трудов потенциал, нормалната възрастова структура, високото образователно равнище на населението и квалифицираната работна сила са благоприятна предпоставка за цялостното му социално и икономическо развитие;
- миграционните процеси се характеризират с нисък интензитет;
- в етническата структура на населението на областта преобладава българският етнос. В някои от общините е високо относителното участие на население, декларирало турска етническа принадлежност – Якоруда, Белица, Гърмен, Гоце Делчев, Хаджидимово и Сатовча. Българският език е майчин език за 89,3% от населението на областта;
- параметрите на демографското възпроизводство на обл. Благоевград са над средното равнище за страната;
- в развитието на населението по административно-териториални и териториални единици се наблюдава диференциация.

Основен *проблем* в демографското развитие на област Благоевград е формираният през последните години отрицателен естествен прираст, комбиниран с отрицателен миграционен прираст.

5.2. Трудова активност и заетост на населението

Икономически активните лица на област Благоевград наброяват 151 800 души⁴ (31.12.2003 г.). Коефициентът на икономическа активност (относителен дял на икономически активните спрямо общото население) е 54,2 % (над средното равнище за страната - 47,9%). Основен източник от който се рекрутират е населението в трудоспособна възраст. За периода 2001 - 2003 г. относителният дял на икономически активните нараства с 0,7 пункта. Наблюдава се увеличение на икономически активните лица в градовете и намаление в селата на областта. Сред икономически активните лица дялът на мъжете (52,5%) е по-висок от този на жените (47,5%). Възрастовата структура на активните лица показва, че с най-голям относителен дял са групите от 45 до 54 г. (29% от активните лица са в тази възрастова група) и от 35 до 44 г. (28,2%). Относителното участие на останалите възрастови групи в структурата на активното население е: 25-34 г. - 22,2% от активните лица, 15-24 г. - 13,0%, 55-64 г. - 8,6%, над 65 г. - 0,9%. Промените във възрастовата структура на населението на областта рефлектират върху икономическата му активност. Сравнително благоприятната възрастова структура на населението е предпоставка за запазване на високият дял на лицата в трудоспособна възраст в структурата на работната сила.

Не се очертават съществени различия в икономическата активност на населението в отделните общини. Сравнително най-ниска е икономическата активност на населението в общ. Якоруда (44,0%), а най-висока - в община Хаджидимово (51,6%). Коефициентът на икономическа активност за общ. Благоевград е 47,6% (близък до средния за областта и страната). Разпределението на общините според броя на активното население показва, че най-висок е този контингент в общ. Благоевград - 37 387 души (респ. гр. Благоевград), където е съсредоточено 22,7% от общото за областта активно население. В групата на общините с над 10 хил. души активно население попадат 4 бр. - Петрич, Сандански, Гоце Делчев и Разлог с 46,5% от общото за областта активно население. Най-многобройна (9 общини) е групата с контингенти на активното население от 2,8 хил. души до 8,8 хил. души. Тя включва 2/3 от общините като съсредоточава в себе си 30,8% от активното население на областта. Следва да се отбележи, че общините Кресна и Струмяни са с най-малък контингент активно население (съответно 2,8 и 3,3 хил. души) разпръснато в отделните населени места.

Заетите в областта към края на 2003 г. наброяват 139,6 хил. души⁵. Коефициентът на заетост (заети лица на 100 души от населението) е 49,8 % (над средните стойности за страната - 34,8%). В сравнение с 2001 г. вследствие на безработицата заетостта на населението намалява. Към края на 2001 г. заетите лица в областта са били 133,1 хил. души, а коефициентът на заетост - 38,7%.

В обществения сектор са заети 29,2 % от общо заетите, а в частния - 70,8%. Динамиката в структурата на заетите по този показател се изменя съществено за 2000 - 2003 г. Така напр. през 2000 г. в обществения сектор на икономиката са били заети 58,1 % от общо заетите, а в частния сектор - 41,9 %. От 2003 г. дялът на заетите в частния сектор превишава значително този на заетите в обществения сектор. С по-висок дял на заетите в обществения сектор в сравнение с частния са отрасловите сектори: добивна промишленост; транспорт, съобщения, агенции за пътувания и туризъм; финанси, кредит, застраховки; образование; здравеопазване и др. В частния сектор преобладават заетите в отраслите: търговия, ремонт на автомобили и битова техника; преработваща промишленост; строителство; операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност - движими имоти, бизнес услуги; хотели и обществено хранене. В по-голямата част от общините дялът на заетите в частния сектор е по-висок от дялът на заетите в обществения сектор. В общините с висока безработица (Белица, Якоруда, Гърмен, Струмяни) дялът на заетите в обществения сектор през 2001г. е бил по-висок поради големият дял на заетите в социалната сфера (образование, здравеопазване), но през 2003г. се наблюдава повишаване на дялът на заетите в частния сектор. В

⁴ Данни на Агенцията по заетостта

⁵ Данни на НСИ

общ. Благоевград разпределението на заетите в общественя и частния сектор (36,1: 63,9 – обществен: частен сектор).

Разпределението на заетите лица в обл. Благоевград по сектори и икономически дейности показва, че в преработващата промишлеността през 2003 г. са заети 46 675 души или 49,7 % от общо заетите.

Заетите в селското, ловното, горското и рибното стопанство през 2003 г. представляват 0,4 % от общо заетите или 3 370 души. Заетостта в сравнение с 2001 г. намалява значително (като абсолютен брой и относителен дял).

Нарастват заетите в строителството, производството и разпределението на ел. енергия, газ и вода за 2001-2003 г. (като абсолютен брой и относителен дял).

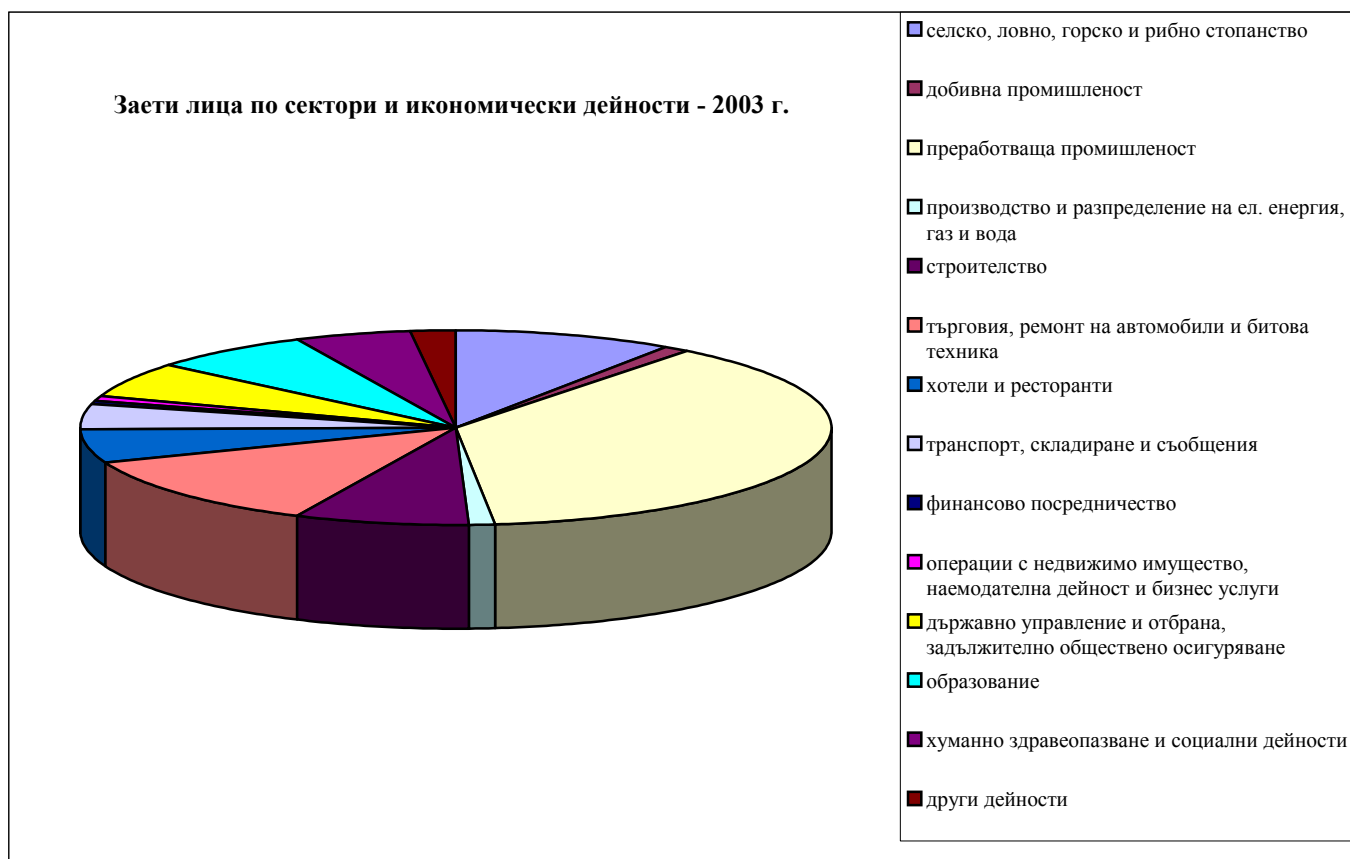
Абсолютната численост и относителният дял на заетите в икономическите дейности: търговия, ремонт на автомобили и битова техника; хотели и ресторанти; транспорт, складиране и съобщения; финансово посредничество; операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги, за 2001-2003 г. се увеличават.

Заетите в образованието за 2001-2003 г. намаляват абсолютно, но относително нарастват, като през 2001 г. техният брой е 206 хил. души или 9,3% от общо заетите в областта.

Нарастват заетите в хуманното здравеопазване и социалните дейности като абсолютен брой и относителен дял. През 2001 г. те представляват 6,3% от общо заетите или 168,9 хил. души.

Основният извод от анализа на заетостта на населението за последните две години е, че намалява броят на заетите лица в областта. Изменя се структурата на заетите: намаляват заетите в селското, ловното, горското и рибното стопанство, в добивната промишленост; нарастват заетите в преработващата промишленост; намаляват заетите в образованието и в някои дейности на обслужващата сфера.

Фиг. 2 Област Благоевград – заети лица – 2003 г.

Равнището на регистрираната безработица за областта през 31.12.2004 г. е 9,17 % (по-ниско от средното за страната - 17,52%). Към 31.12.2003 г. равнището на безработица е 8,69%⁶. Измененията в равнището на безработица се характеризират с колебливост, дължаща се главно на структурните промени в икономиката на областта. Абсолютният брой на безработните лица през 2001 г. е 23 824 души (средногодишен брой), а към 31.01.2005 г. техният брой е 15 653 души. Териториалната диференциация на равнище общини е значителна. Тя се изменя в границите от 7,04% за Сандански до 34,51% за Белица и 31,24% за Якоруда. Висока е безработицата и в общините Гърмен (12,52%), Струмяни (13,81%) и Разлог (17,11%). В останалите общини равнището на безработица е по-ниско от средното за страната и областта през 2004 г., като за общ. Благоевград то е 7,14%. За отбелязване е изключително високото равнище на безработица в общини Белица и Якоруда - повече от 2,5 пъти над средното за страната.

Табл. 15 Средно годишно равнище на безработица – 2001-2005 г.⁷

2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.
За Благоевградска област				
14,48	13,38	10,54	9,11	9,16
За страната				
19,50	17,68	14,25	12,67	12,56

Характерно е, че повече от половината (52,0%) от безработните са с ниско образователно равнище, което се наблюдава и на национално равнище (53,1% относителен дял на безработните с основно и по-ниско образование - средно за страната). Делът на лицата с висше образование е 16,1% (2 577 души) от общо безработните в областта (6,4% - средна стойност за страната). Най-голям е абсолютният брой и относителният дял на безработните лица с висше образование в община Благоевград – 842 души от безработните в общината (респ. в областния център), т.е всеки пети от безработните е с висше образование. Тази структура на безработицата е свързана с общото образователно равнище на населението на общината/града. Висок е делът на безработните с висше образование и в общините Банско (125 души), Сандански (300 души) и Петрич (316 души).

Основният извод по отношение на безработицата е, че нейното равнище е високо със значителна териториална диференциация по общини. От регистрираните безработни е голям относителният дял на лицата с висше образование в областния център – Благоевград.

5.3. Жизнен стандарт, доходи, бедност

Състояние на проблема

Област Благоевград не е изключение в средностатистическата картина на доходите и бедността, типични за цялата страна. Докато периодът 1992-1997 г. беше с траен спад на реалните доходи, от 1998 се наблюдава колебливо увеличение, което не се отразява осезаемо върху покупателната способност поради изключително ниската база и трайно деформираното потребление.

Националният анализ на доходите и социалната политика извежда следните характеристики за 2001 г.:

- Реалните доходи остават непроменени, не се постига подобрене в покупателната им способност,
- Позитивната тенденция в увеличението на средните брутни доходи остава нестабилна,
- Голямата разлика на доходите в бюджетния и реалния сектор се запазва,
- Политиката на доходите остава подчинена по-скоро на рестриктивния бюджет, а не на социалните си цели и функции,
- Получаващите минимални доходи продължават да разчитат на около \$1 на ден,

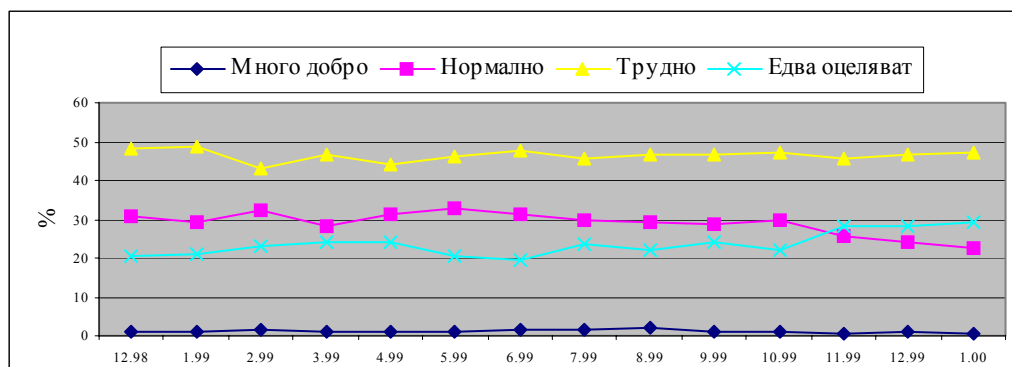
⁶ Данни на Регионалната служба по заетостта и териториално бюро по труда – Благоевград

⁷ Данните за 2005 г. СА до месец юни

- Проведена е реформа в социалното осигуряване – въведена е нова пенсионна система и се усъвършенства Законът за закрила при безработица и насърчаване на заетостта.

Картината на субективната преценка за нивото на доходите е също колеблива и с негативна тенденция към края на 1999 г.

Фиг. 3 Субективна оценка на финансовото състояние

Делът на “живеещите трудно” и “едва свързващи двата края” е трайно над 70%. Само двама от всеки десет човека считат, че живеят нормално.

На фона на високите очаквания за положителна промяна, липсата на промяна в доходите е отрицателна промяна.

Според друго анкетно проучване, основният проблем за страната е безработицата (38%); на второ и трето място са поставени съответно ниските доходи и бедността (20.5%) и корупцията (11.6%). Като най-голям личен проблем са посочени ниските доходи (59.8%) и безработицата (14.2%). В пълен унисон с тези данни са и предложенията на анкетираниите относно това, което управляващите трябва да направят, за да запазят позициите си. Близо 70% изискват намаляване на безработицата, 65% - увеличаване на доходите, а 50.5% изискват правителството да провежда по-социална политика. Интересно е разминаването на последното изискване с претенцията на 51.0% от анкетираниите да се намалят данъците, които са основния лост за провеждане на “по-социална” политика.

Националният профил на бедността

Оценката на бедността се базира върху два различни прага на бедността – един нисък, съответстващ на базовия минимален доход (29500 лв. към 10.1997) и друг – по-висок, позволяващ адаптивност към промените в потреблението, настъпили вследствие на общото обедняване на населението (95500 лв. към 10.1997). Тогава над 65% от домакинствата са се третирали като “бедни” по високия праг. Отчитайки реален ръст на доходите от само 15% за периода до края на 2001, може да се приеме, че настоящият дял бедни домакинства не се е намалил.

Фактът, че бедността е най-голяма сред безработните, ниско-квалифицираните и малцинствените групи, не съдържа новина. Тревога буди появата на бедни сред групата на предприемачите (съответно 4,6% при ниския и 50,5% при по-високия праг). Това означава замразен частен бизнес и фалити.

Картината на областта

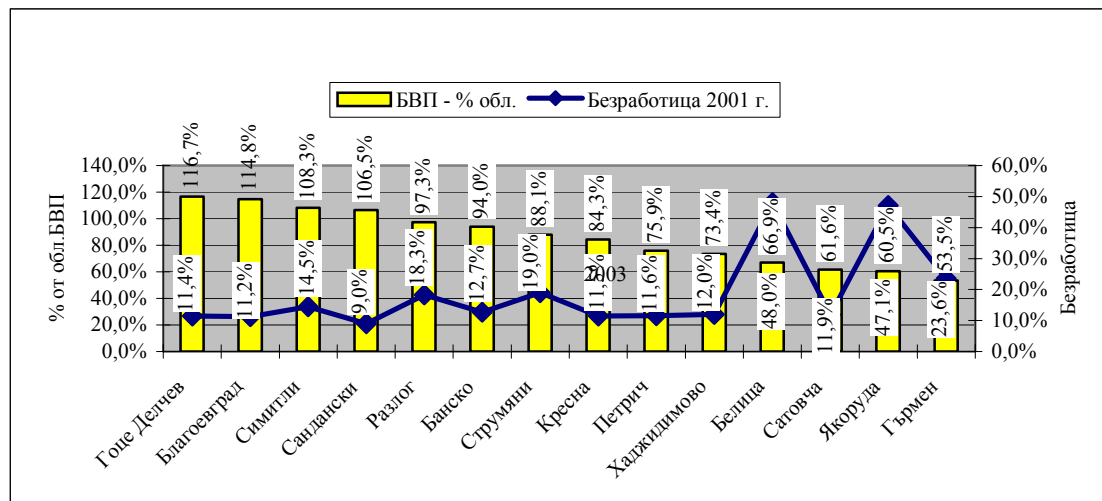
Бедността се анализира с термина **относителна бедност**. Относителната бедност служи само за сравнение и се описва с два косвени показателя – брутен продукт на глава и безработица. Фигура 2 показва отношенията на тези показатели спрямо средните за областта към края на 2000 г. Очевидна е обратната зависимост между брутният продукт и безработицата. Приемайки за **относително бедни** общностите, чиито показатели за безработица са над средните за областта, а тези за брутен продукт – под тях, можем да дадем следната диагноза за областта и нейните общини:

- Област Благоевград не е сред относително бедните,

- Общините Гърмен, Якоруда, Сатовча и Белица са относително бедни; съществено разминаване с видимата действителност се получава в Петрич, която има отчетен нисък БВП и ниска безработица.

Така картата на безработицата се препокрива от тази на относителната бедност.

Фиг. 4 Корелация между БВП и безработица

Тенденцията на увеличаваща се безработица в страната се следва паралелно и в областта до 2000 г, след което се наблюдава положителна тенденция. В края на 2001 г безработицата в областта е с цели 6 пункта по-ниска от средната за страната.

Вглеждайки се в мозайката на общините, относителното влошаване на безработицата през същия период поражда тревожни въпроси за тези от тях, в които величината е по-голяма от средната за страната – Белица, Якоруда, Гърмен. Абсолютните стойности на безработицата в тези общини надвишават значително средните за страната, а Белица (48%) и Якоруда (47%) трябва да се считат за бедстващи.

Проблеми в пазара на труда

Контингентът безработни непрекъснато се “попълва” от закрити предприятия и реформите в армията, образованието, здравеопазването. Пред освободения квалифициран ресурс се изправя бариерата на ниското предлагане в пазара на труда. Безработните са несравнимо повече от обявените свободни работни места. Втори мащабен проблем е разминаването между притежавана и търсена квалификация.

Допълнителни проблемни аспекти в пазара на труда са:

- Дискриминацията при наемането на жени (над 30 г.) и представители на малцинства,
- Повечето предлагани места са за нискоквалифициран труд (с подчертано предпочитание за мъже),
- Хората в горните граници на трудоспособна възраст и инвалидите имат минимални шансове за нова заетост,
- Квалификацията и високото образование не гарантират работа.

Социалното подпомагане

От услугите на социалните служби се ползват единствено социално слабите, които са предимно представители на малцинствата и инвалиди. Те получават ежемесечни малки суми за покриване на транспортни разходи, телефон, лекарства и веднъж годишно енергийни помощи. Помощите са символични, осигуряват физическо оцеляване, но не и социална реализация.

Наличните данни от анкети отразяват нежеланието на много безработни да получават социални помощи. Те предпочитат да осигуряват доходите си с работа. Склонните да получават помо-

щи предявяват изисквания за либерализация на критериите за правоимащи. Например притежаването на къща не бива да е пречка за нуждаещия се от социална помощ. Подобно искане е основателно в райони без шанс за пазарни трансакции на недвижимости.

Националните програми по заетостта обхващат около 6-7% от безработните. Делът на получаващите обезщетения и помощи е около 30%. ПКБ трудно балансира фондовете си. Системата е заплашена от потенциално социално напрежение. Ограничаването на възможностите за по-широко участие в курсове за квалификация и преквалификация намалява шансовете на безработните за трудов преход. Леко увеличеният дял на включените безработни в програми по заетостта и квалификацията е далеч под обществените очаквания за политиката на правителството в областта на заетостта и безработицата. Големи групи от населението (главно дългосрочно безработни и хора в предпензионна възраст) остават непокрити от програмите по заетостта и това намалява шансовете им за трудов преход или пък за пенсиониране.

Борбата срещу бедността⁸

Борбата срещу бедността се води чрез пасивните и активни мерки на националната мрежа за социална защита, респективно чрез общинските и областната служби за социално подпомагане. Пасивните мерки са парични обезщетения за безработица и парични помощи при безработица. Трайно се увеличава броят на лицата, получили обезщетения при безработица, както и сумите за обезщетения и помощи. Активните мерки са насочени към професионално насочване, преквалификация и насърчаване на заетостта.

Изразходваните средства от фонд “ПКБ” непрекъснато се увеличават в резултат на:

- нарастването на броя безработни лица, участници в пасивните и активните мерки на пазара на труда;
- изменението на минималната работна заплата и свързаните с това размери на изплатените средства за активни и пасивни мерки;
- развитието и усъвършенстването на мерките и програмите, свързани с насърчаване на заетостта и повишаване качествена характеристика на работната сила.

През 1999 г. се наблюдава увеличение на дела на средствата за пасивни мерки на пазара на труда и на “други разходи” (включващи еднократни обезщетения по ПМС 100/98 г., обезщетения по ПМС 74/97 г. и капиталови разходи), в резултат на което относителният дял на средствата за активни мерки намалява с 5.3 пункта спрямо 1998г. и е 25.9% от общо изразходваните средства от фонд “ПКБ”. Тази тенденция продължава до 2001 г., когато делът на средствата за пасивни мерки отново нараства поради нови контингенти безработни.

Проблемът в точките с висока концентрация на безработни се утежнява при съвпадение със значими малцинствени общности и ниска квалификация. Подобни локализации трябва да се определят като “кризисни” или “застрашени”. Хипотезата за кризисни локализации на бедност в областта включва: Сатовча, Якоруда и Белица. Прецизирането им трябва да се направи със специално проучване.

Основни констатации и изводи

- Високият образователен/квалификационен индекс в областта се оказва недостатъчен фактор за подобряване на благосъстоянието,
- Увеличаващият се натиск върху социалната защитна мрежа я превръща във формален “буфер на оцеляване” и заплашва постигането на политическите ѝ цели,
- Увеличаващата се бедност е пряк резултат на негативните процеси в пазарите на труда и респективно – в местната икономика,
- Селата са с по-високо ниво на безработица, натуралното стопанство е основен поминък,
- Свръхконцентрацията на бедност в 3 от общините е основание за провеждане на спешно целево проучване на “кризисните” точки в областта,

⁸ По докладите на Националната служба по заетостта, <http://www.nsz.government.bg/>

- Водеща цел в стратегията на борбата срещу бедността трябва да бъде осигуряването на трудова заетост (премахване на причините, а не само борба с последствията),
- При изготвяне на програми и стратегии за ограничаване на бедността, трябва да се има предвид съществуването на различни категории “бедни” - малцинствата, безработните, инвалидите, пенсионерите,
- В областта има относително голям брой високообразовани и квалифицирани хора, но са необходими гъвкаво мислене и преквалификация, за да може да бъде пълноценно използван при настоящата икономическа обстановка,
- Отчетена е липса на връзката при решаване на проблемите на местно, регионално и национално ниво; необходима е по-голяма координация между политиката на национално и местно ниво,
- Социалните помощи и временната заетост не решават проблема с бедността; необходима е нова национална политика и координирани програми на местно ниво,
- Препоръчителен е акцент върху косвените активни мерки – например реални стимули за МСП и разтваряне на трудовите пазари,
- Липсва широко достъпна информация за текущите социални програми и проекти, което намалява шансовете на хората в неравностойно положение. Необходимо е да се повиши информираността на населението в областта на политиката по заетостта, за да се редуцират страхът от безработица и недоверието към управляващата коалиция.

Приоритет и мерки

Кризисните локализации на бедност стават естествени приоритети на бързо-действащи програми за трудова заетост – пряка, приемаща дадеността на ниската квалификация. Ако постоянната заетост сега се оказва невъзможна, трябва да се търси наслагване на няколко сезонни сфери на заетост, за да се получи поне 60-70 процентно покритие на годината. Най-реализуеми изглеждат сферите на селскостопанските производства (особено интензивните и екологичните), занаятите и фолклора. Последните две имат шанс при отваряне на локални пазари – това са формите на нетрадиционен туризъм.

Конкретните мерки за намаляване на бедността са на местно ниво:

- Насочване на програмите на бюрата по труда към инвестиране в хора с по-висок интелектуален потенциал, а не ограничаването им само в контингента на нискоквалифицираните безработни,
- Преориентиране на образователните програми към актуалния/ перспективния икономически профил и търсенето в пазара на труда,
- Разработване на програми за временна заетост, които да са алтернатива на предоставяните социални помощи,
- Разкриване на общински фондове за стипендианти (финансиране на образование срещу задържане на квалифициран човешки ресурс).

Жилищен сектор

Количество

Към 31.12.2003 г. населението на област Благоевград е разчитало на 131 087 жилища. В градовете на областта се намират 64 % от всички жилища, а в селата- 36 %. Веднага трябва да отбележим, че нарастването на жилищния фонд през последните години е с много високи темпове. За периода 2000 – 2003 г. имаме прираст от 13 520 жилища.

Възрастовия профил на областта е сравним с този на страната. Най-старият сегмент, построен преди 1919 г. над (80 години), покрива около 4.0 % процента от броя на сградите в областта. Този сегмент е най-голям в общините Гърмен – 8.4 %, Хаджидимово – 7.6 % и Сатовча 7.2 %. Преобладаващата част от фонда 66.7 % по брой на сгради е на възраст 31-80 години. Най-новите сгради с възраст под 30 години са 29.2 %. Най-интензивно ново строителство през последните 30 години е имало в Благоевград, Гоце Делчев, Симитли, Хаджидимово, Якоруда и Сатовча където делът на новите сгради е над 30 % (вж. Табл. 16).

Табл. 16 Жилищни сгради към 31.12.1991 г. по периоди на построяване /брой/

Общини	Жилищни сгради общо	По периоди на построяване					
		до края на 1919 г.	1920-1944	1945-1960	1961-1970	1971-1980	след 1980
общо за областта	72018	2907	10040	19390	18640	12538	8523
Банско	3881	164	314	1107	1196	787	313
Белица	2993	89	245	1112	693	473	381
Благоевград	8951	490	1700	1946	2049	1500	1266
Гоце Делчев	6142	204	902	1412	1623	1236	765
Гърмен	3778	317	390	1008	806	733	524
Кресна	2192	23	192	693	701	338	255
Петрич	12080	251	1801	3421	3526	1845	1236
Разлог	4957	109	431	1670	1338	927	482
Сандански	9673	373	1673	2593	2541	1516	987
Сатовча	3764	270	212	725	932	960	665
Симитли	4819	128	921	1162	1061	890	657
Струмяни	3005	78	489	1114	787	325	212
Хаджидимово	3477	263	506	770	886	569	483
Якоруда	2306	148	264	657	501	439	297

Масовото въвеждане на едропанелните и други индустриализирани технологии в средата на 70-те и четвърт вековното им производство (дори и в малките градове), наред с относителното подобряване на жилищните условия, сега се оказва, че допринася за понижаване на общите физически качества на фонда и на селищната среда

Конструкция на жилищата

Към 31.12.2003 г. в областта има 5484 жилища в стоманобетонни конструкции, 61344 тухлени конструкции, 12447 други сгради. В градовете състоянието е по различно и тук преобладават жилища в масивни сгради 57.7 %, но панелните жилища са 21.4 % като преобладават в Благоевград 40.4 % от фонда (което и характерно за повечето областни центрове в страната) и в по малка степен в Сандански 17.7 %, Петрич 16.4 %, Гоце Делчев 12.7 %. Най срещаните дефекти нарушаващи експлоатационните качества на едропанелните жилищни сгради са: дефекти на строителната конструкция, които нарушават носещата и деформативна способност, дефекти на фасади и калкани – дефекти на фасадните панели, дефекти по дограмата, дефекти по балкони и лоджии, дефекти по обшивката на делатационните фуги, дефекти по покрива – нарушена хидроизолация – течове, дефекти в отоплителната инсталация, дефекти във ВиК инсталациите, дефекти във вентилационната система. От казаното по горе е видно, че панелното строителство в областта е по-ново (началото е от 1976г.) в сравнение с други области където започна през 1960 – 1963 г. Данните показват, че около 10 % от фонда ще се нуждае от ремонт след 2006 година. Най-голяма пречка за момента се явява собствеността на панелните жилища, която е частна - 93.4 % (в градовете на областта) и ниската платежоспособност на обитателите им.

Табл. 17 Жилищни сгради към 31.12.2003 г. по общини и конструкция /брой/

Области Общини	Общо	По конструкция		
		стомано-бетонни	тухлени	други
БЛАГОЕВГРАД	79275	5484	61344	12447
Банско	4276	158	3808	310
Белица	2662	42	2271	349
Благоевград	9826	1669	6988	1169
Гоце Делчев	6720	469	5209	1042

Гърмен	4225	158	3033	1034
Кресна	2272	162	1949	161
Петрич	13115	873	10314	1928
Разлог	5958	210	5237	511
Сандански	10561	1074	7224	2263
Сатовча	4304	55	2947	1302
Симитли	5686	389	4941	356
Струмяни	3280	58	2583	639
Хаджидимово	3725	99	2545	1081
Якоруда	2665	68	2295	302

Източник: НСИ

Табл. 18 Жилища към 31.12.2001 г. по градове и материал на външните стени на сградата /бр/

Области Градове	Общо	Стомано-бе- тонни едропа- нелни	Стомано- бетонни Скелетни	Масивни	Паянтови
БЛАГОЕВГРАД	64227	13744	12226	36933	1324
Банско	3039	5	77	2921	36
Белица	1369	15	73	1234	47
Благоевград	23148	9359	6205	7431	153
Гоце Делчев	6991	890	1225	4494	382
Кресна	1360	62	62	1225	11
Петрич	8834	1447	1528	5816	43
Разлог	5100	302	637	3938	223
Мелник	128	-	1	94	33
Сандански	8816	1562	2138	4973	143
Симитли	2300	42	131	2103	24
Хаджидимово	955	12	56	804	83
Якоруда	2187	48	93	1900	146

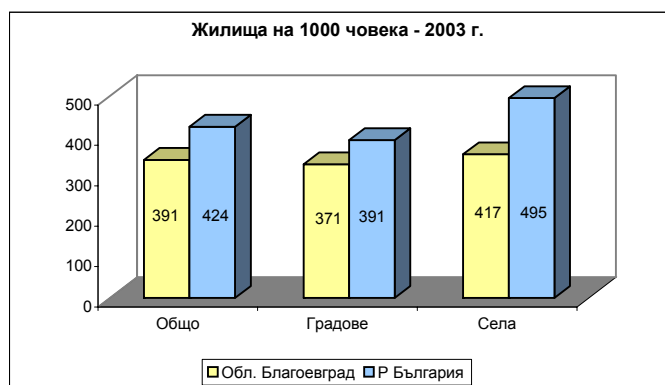
Източник:НСИ

Стайност на жилищата

Жилищата в областта са разпределят по брой на стаите както следва: едностаини – 14 868, двустаини – 37 965, тристаини – 38 835, с четири и повече стаи – 21 190 . По общини разликата в броя на стаите е значителна така например в Благоевград : едностаини – 5 141, двустаини – 11 036 , тристаини - са 9 946 , с четири и повече стаи – 4 311, а в община Сатовча същото съотношение е едностаини 226, двустаини - 522, тристаини - 851, четири и повече стаини - 1058 (Табл. 19).

В градовете на областта с най- ниски показатели е областният център Благоевград, а с най добри най-младият град Хаджидимово (Табл. 20).

Жилищна задоволеност

По отношение на основния макропоказател за жилищна задоволеност жилища на 1000 човека, областта има 391 жилища на 1000 човека, като за страната са 424 и областта изостава с 33 пункта и по този показател е с най-ниски стойности сред областите в страната.

По общини жилищната задоволеност варира в широк диапазон от 263 жилища на 1000 човека в община Сатовча до 539 жилища в община Струмяни. Община Сатовча освен, че е с най-ниска задоволеност в областта е и с най-

ниска задоволеност сред общините на страната. Подобно е състоянието на задоволеността в градовете на областта при средно 331 жилища на 1000 човека, варира от 464 за гр. Симитли и 362 за гр. Петрич и достига до високи стойности за гр. Разлог 415, гр. Белица 349 и гр. Мелник 492 .

В края на 2003 г. в областта в едно жилище живеят средно 2,56 лица. Най-населени са жилищата в община Сатовча – 3,80 лица, община Гърмен – 3.21 лица и община Якоруда – 2.88 лица средно на едно жилище (Табл. 19). Най-малко населени са жилищата в община Струмьяни – **1,85** лица, и община Кресна – 2.05 лица средно на едно жилище. В градовете на областта най-населени са жилищата в гр. Симитли – 2,15 лица, гр. Петрич – 2,76 лица , гр. Хаджидимово – 2,62 лица и гр. Благоевград – 2,44 лица, а най-малко населени са жилищата в гр. Мелник – 2.03 лица, гр. Белица – 2.86 лица и гр. Разлог – 2.41 лица средно на едно жилище.

Основен показател за жилищната осигуреност на населението е жилищната площ средно на едно жилище. Жилищната площ на човек от населението за областта е 16,86 кв.метра на човек. Общините с най- много жилищна площ на човек от населението са Струмьяни – 19,09 кв. метра и община Кресна – 19,93 кв.метра, а с най – малка задоволеност са общините Якоруда – 13,76 кв.метра и Благоевград – 16,32 кв. метра (Табл. 20). Градовете с най-много жилищна площ на човек от населението са Банско – 20,44 кв.м. и Белица – 15,53 кв. м. , а градовете с най – малка задоволеност са Петрич – 12.02 кв. метра и Благоевград – 12. 55 кв. метра.

Степента на обитаване на фонда към 31.12. 2003г. е 95.4 %. Делът на необитаваните годни за живеене жилища е 4.6 % (5471 жилища) и процента им в сравнение с другите области е незначителен. Тези жилища са вили и къщи за почивка (втори жилища) като 93.5 % от тях имат стабилна конструкция (стоманобетонни и масивни сгради), но в повечето от случаите са разположени в места с нефункциониращи жилищни пазари, като в много от случаите са “нестандартни” – без благоустройство. Затова те не са реален резерв за постоянно обитаване. За да стане възможно тяхното ефективно използване са необходими значителни инвестиции за тяхното благоустрояване и за изграждане на съвременна техническа инфраструктура на местата където са разположени.

Благоустройство на жилищата

Обобщената картина за областта не се различава от националната. Питейната вода и електричеството отдавна не са мащабен проблем. Но масовото отсъствие на други основни благоустройствени елементи е сред най-обезпокояващите качествени аспекти на жилищния фонд в областта. Връзка с канал в жилището е отчетена за 74.4 % от жилищата, но в градовете на областта тя е 94.4 % , а в селата е 51.4 % (според НСИ жилището е канализирано когато в него е изградена, канализационна инсталация, която свързва кухнята, банята, тоалетната и др помещения с обществена канализация, септична шахта или попивна яма). Присъщите на съвременния стандарт на обитаване топла вода (61.2 % от жилищата), баня (66.7 % от жилищата) и тоалетна вътре в жилището (55.1 % от жилищата), са със скромни стойности, ако ги сравняваме с европейските. За отделните общини и градовете тези стойности варират в широки граници. Пословичната тоалетна в двора на селската къща (77.5 %) е дълбоко вкоренена традиция, но и сериозен минус на битовата култура.

Табл. 19 Жилища на 31.12.2003 г. по общини и брой на стаите (брой)

Области Общини	Жилища - общо	Жилища по брой на стаите						Жилища на 1000 човека от населението	Среден брой лица на едно жи- лище
		едно- стайни	дву- стайни	три- стайни	четири- стайни	пет- стайни	с шест и повече стаи		
Благоевград	131087	14868	37965	38835	21190	10550	7679	391	2,56
Банско	5489	253	1494	1602	917	650	573	410	2,44
Белица	3332	327	837	753	535	349	531	349	2,86
Благоевград	31681	5141	11036	9946	4311	917	330	410	2,44
Гоце Делчев	11821	1304	3620	3655	1695	916	631	368	2,72
Гърмен	4574	234	850	1000	898	919	673	311	3,21
Кресна	2901	398	887	765	381	272	198	488	2,05
Петрич	20797	1923	5289	6458	4095	1652	1380	362	2,76
Разлог	8988	903	2565	2848	1449	784	439	415	2,41
Сандански	18377	2188	5140	6086	3014	1238	711	433	2,31
Сатовча	4622	226	522	851	1058	1190	775	263	3,80
Симитли	7208	1011	2473	1945	996	402	381	464	2,15
Струмяни	3539	340	1313	1022	515	196	153	539	1,85
Хаджидимово	4021	110	754	1013	803	733	608	381	2,62
Якоруда	3737	510	1185	891	523	332	296	347	2,88

Източник: НСИ

Табл. 20 Площ на жилища към 31.12.2003 г. по общини (кв.м)

Области Общини	Общо	Полезна площ			Полезна площ на човек от населението	Жилищна площ на човек от населението	Спомагателна площ на човек от населението	Средна полезна площ на едно жилище
		жилищна	спома- гателна	площ на кухни				
Благоевград	8724256	5660326	1619095	1444835	25,99	16,86	4,82	66,55
Банско	418942	273743	79117	66082	31,28	20,44	5,91	76,32
Белица	213518	148153	30224	35141	22,38	15,53	3,17	64,08
Благоевград	2071870	1262563	482774	326533	26,79	16,32	6,24	65,40
Гоце Делчев	804439	500988	167023	136428	25,03	15,59	5,20	68,05
Гърмен	332076	227081	53531	51464	22,58	15,44	3,64	72,60
Кресна	179822	118538	27336	33948	30,23	19,93	4,60	61,99
Петрич	1413558	953314	231141	229103	24,61	16,59	4,02	67,97
Разлог	584353	383662	93321	107370	26,99	17,72	4,31	65,01
Сандански	1194894	774557	214537	205800	28,13	18,24	5,05	65,02
Сатовча	378023	258691	66506	52826	21,51	14,72	3,78	81,79
Симитли	429860	286935	62449	80476	27,68	18,47	4,02	59,64
Струмяни	191838	125288	32332	34218	29,23	19,09	4,93	54,21
Хаджидимово	298289	198621	52585	47083	28,27	18,82	4,98	74,18
Якоруда	212774	148192	26219	38363	19,75	13,76	2,43	56,94

Източник: НСИ

Различия в нивата на благоустроеност (връзка с канал) съществуват и в градовете Благоевград (97.5 %), Банско (95.4 %) , Петрич (95.1 %), Сандански (94.7 %) и Гоце Делчев (94.0%) имат относително предимство, макар, че и там съществуват значими проблеми: недоизградени колектори, недостатъчно пречистване на отпадни води, амортизирани мрежи в централните части. Макар и сравнително добра, физическата наличност на основните благоустройствени елементи не допринася за качествата на жилищата в очакваната положителна степен. Ниската надеждност на функциониране на комуналното стопанство, дължаща се на лошо качество и пределна изхабеност, може да се посочи като основна причина

Енергийна ефективност

Проблемът за енергийната ефективност на жилищата става все по-значим по две причини – пълната пазарна цена на енергоносителите, водеща до тежко бреме за домакинските бюджети и глобалният стремеж към пестене на енергия. Ограничената информация не дава възможност за технически подробна картина. Част от проблема се описва с типа използвано отопление. Жилища с централно парно отопление на територията на областта няма, има само жилища с локално парно отопление. Делът на жилищата с локално парно отопление в градовете е 4.4 %, Благоевград 7.3 %, Банско 5.5 %, Разлог 3.7 %, Гоце Делчев 3.5 %. Фактът, че отоплението покрива над 70% от битовата консумация на енергия (респективно от съответните разходи на домакинствата), увеличава значимостта на следните проблеми:

Много от жилищата в градовете и почти всички в селата разчитат на твърдо гориво – предимно дърва и по-малко въглища. В момента е постигнат баланс между достъпност и цена, но в по-далечна перспектива могат да се прогнозира поне два проблемни аспекта:

- изчерпване на тези ресурси (особено дървата) и рязко повишаване на цената им,
- възможни ограничения върху масовото използване на дърва и въглища по екологични причини, особено ако областта желае да реализира доктрината си за развитие на туризма.

Въпреки че алтернатива не може да се предложи веднага (предвид бедността и общия контекст), проблемът трябва да влезе в дневния ред на местната политика за развитие. На национално ниво към проблема за енергийната ефективност вече е насочено политическо, изследователско, правно и институционално внимание. Развити са няколко програми (по международни проекти), реализирани са няколко пилотни проекта. Рамковите предпоставки и за местни действия са налице. Стимулите и мерките за енергоспестяване трябва да се интегрират в програмите за обновяване и реформите в управлението на жилищния фонд. Внасянето на технологии и “най-добри практики”, наред с информирането и образоването на потребителите и доставчиците на енергия би ускорило постигането на практически резултати и в областта. **Газифицирането на град Благоевград, Сандански и Разлог което е определено в общинските планове за развитие, както и използването на слънчева енергия в гр. Сандански и гр. Петрич е възможна алтернатива за модерно отопление на жилищата.**

Структура на собствеността

Структурата на собствеността върху жилищния фонд за областта е общо 131 087 и има типичните за цялата страна форми и стойности – 128 755 частна и 2332 обществена собственост (държавна, общинска, на ведомства, на държавни фирми, на обществени организации). Стартирайки прехода с около 93 % частна собственост, приватизацията не е довела до значими структурни промени. За увеличеният с около 2.7 % дял на частните жилища е допринесло и силно преобладаващото частно строителство през последните няколко години.

Общественият фонд е по-значим в областният и университетския център Благоевград (1189) и в Разлог (175 - гарнизонен център). Масовата собственост върху обитаваните жилища, наследена от предишната жилищна система и придобита като социално благо, а не чрез пазар, може да се окаже уязвима форма за много бедни домакинства. Скромният обществен наеман фонд не може да бъде достатъчен буфер на социална защита, имайки предвид мащабите на жилищните рискове в контекста на бедността и безработицата в областта.)

Табл. 21 Жилища на 31.12.2003 година по форма на собственост

(Брой)

Общини	Жилища - общо	Жилища по форма на собственост		
		държавни или общински	частни - на юридически лица	частни - на физически лица
Общо	131087	2332	330	128425
Банско	5489	57	13	5419
Белица	3332	24	1	3307
Благоевград	31681	1189	152	30340
Гоце Делчев	11821	83	9	11729
Гърмен	4574	8	6	4560
Кресна	2901	62	25	2814
Петрич	20797	227	32	20538
Разлог	8988	175	15	8798
Сандански	18377	324	63	17990
Сатовча	4622	9	1	4612
Симитли	7208	109	3	7096
Струмяни	3539	40	10	3489
Хаджидимово	4021	15	-	4006
Якоруда	3737	10	-	3727

Източник: НСИ

Жилищни пазари – жилища и земя

Както в цялата страна, жилищните пазари в областта се зараждат още в началото на прехода, имат възходящо развитие след последвалата реституция и масовото строителство от края на 2003 г. до момента особено в Банско, Благоевград и Сандански. За това свидетелстват и последните данни от брокерските къщи в областния център като към началото на 2005 г. квадратен метър жилищна площ е оценен средно на 484 евро. За това се изтъкват две причини – едната е засиления интерес на гръцки граждани, които търсят засилено имоти у нас, а другата е фактът, че Благоевград се оформя като студенско градче.

Подобно поведение се наблюдава и в цените на строителните парцели. Наличността на инфраструктурно съоръжени парцели в отделните градове е обратно пропорционална на потенциалното търсене (и големината им). Очакваното съживяване на новото строителство в областния център е срещнало бариерата на недостиг на строителни терени.

Предлагането на новопостроени жилища ще се “отпуши” с излизането от сегашната стагнация. Присъщата инерция на строителния сектор е попречила на своевременна реакция към рязко свилата се платежоспособност.

През визирания период се развива и частния наемен пазар – най-вече в Благоевград (университетският център) и отчасти в град Сандански (балнеоложки център).

Отсъствието на данни не позволява описване на размера и цените му. Общото мнение е, че по-голямата му част е скрита - за избягване на данъчното облагане.

Резюмирани, основните вътрешни стимулатори за развитие на жилищните пазари са:

- увеличаване на платежоспособното търсене, поява на изявена средна класа;
- достъпни кредити – постепенно развита финансова система;
- достатъчен правен регламент на задълженията към инфраструктурата;
- прилагане на “модерни и луксозни” строителни технологии;

- адекватно поведение на участниците в пазара ;
- подобряване на макроикономическата рамка;
- съживяване на пазарите сред съществуващите жилища чрез инвестиции в обновяване и енергоспестяващи мерки;
- възстановяване на жилищно-спестовната система;
- развитие на ипотечните пазари;

Все пак обективното напрежение между обществените и частните интереси, между частния капитал и оскъдните обществени ресурси, ще възпрепятства гладкото и бързо развитие на балансирана пазарна среда за още дълго време. Друга група фактори в подкрепа на тази прогноза включва голямата социално-икономическа поляризация, мащабната бедност, липсата на опит и доверие в пазара, консервативния менталитет, културните особености.

Потребност от социални жилища

Ниската жилищна задоволеност в момента и огромният дял частна собственост поставят с особена остротата проблема “социални жилища”. Компромисно, повечето новосформирани домакинства се сместват във фамилените имоти, без да имат шанс за собствена жилищна кариера или да получат общинско наемно жилище. През последните 10 години много общински жилища бяха разпродадени и сега тяхното количество е символично : община Благоевград – 520 жилища, Петрич – 160 жилища, Гоце Делчев – 45 жилища, Банско – 12 жилища. Нуждата от повече общински жилища е крещеща. Общините не могат да задоволят най елементарни жилищни потребности на млади и социално слаби семейства, на лица с различна степен на инвалидизация. Общински жилища в момента не се строят. Истина е и това, че сегашната система за изграждане на общински жилища е в дълбока криза. Тя няма нито надеждно осигурени ресурси, нито пък е присъща за модерното европейско управление на общините. Необходима е алтернатива, в която общината е партньор и помощник.

Жилищни дефицити

Жилищните дефицити (излишъци) се определят като разликата между приети стандарти за жилищно потребление и действителното потребление. Приетите стандарти са:

- **420 жилища на 1000 човека (годни, обитавани),**
- **90% едносемейно обитаване,**
- **1 човек на стая,**
- **40 м² полезна площ на човек.**

Абсолютните жилищни дефицити за областта към края на 2000г. възлизат на:

- **жилища при база целия фонд – дефицит от 26939 жилища;**
- **дефицитите от площи, при 22.7 м² средно потребление на човек и 40 м² приет стандарт, възлизат на 43 % среднестатистически дефицит. Изводът е, че жилищата в градовете на областта са твърде малки.**

Допълнителни фактори, пораждащи дефицити (включително финансови) са:

- **морално и физически остарели жилища – 2907;**
- **жилища, нуждаещи се от ремонт и обновяване – над 10000;**
- **жилища без основни благоустройствени елементи – 2005.**

Накрая, експертните оценки определят текущ дефицит от 36939 условни жилища. Има необходимост от изграждането на 26 939 жилища и за обновяване на 10000 жилища. Инвестиции са необходими за саниране на сградите, обновяване на прилежащата инфраструктура, енергоспестяващи мерки. Именно това трябва да бъдат инвестиционните приоритети в жилищния сектор на областта през следващите 5-10 години.

Констатации и изводи

- **Среднестатистическата жилищна задоволеност в областта е значително под средната за страната.**
- **В областта има селища с остра жилищна нужда, но има обезлюдени райони.**

- **Моментното състояние на фонда е задоволително, но за да се поддържа и подобрява, са необходими големи частни и обществени инвестиции.**
- **Физическата наличност на благоустройствени елементи е сравнително добра, но не допринася за качеството на обитаване в съответната степен поради лошо техническо състояние на инженерните мрежи и ниска платежоспособност на хората.**
- **Социалните жилища са недостатъчни и системата за осигуряването им се нуждае от радикална реформа.**
- **Жилищните пазари са се развили само в по-големите градове и в момента са стагнирали.**
- **Жилищната мобилност е ниска, платежоспособното търсене покрива тънкия социален слой на най-богатите.**
- **Очакваното съживяване на новото строителство в големите общински центрове ще срещне недостига на инфраструктурно съоръжени терени.**

Отношение към стратегията

социален аспект - адекватното жилище е важна предпоставка за здравето и нормалното възпроизводство на нацията и личността в частност; жилището е основна цел в живота на българина;

икономически аспект - жилищното строителство осигурява трудова заетост, усвоява широк спектър от производства и услуги, мобилизира огромни обществени и частни финансови ресурси, може да бъде съживяващ икономически фактор, създавайки до 20% от БВП; жилището е основна инвестиция и богатство на повечето домакинства в България;

екологичен аспект - българинът прекарва половината си живот в жилището; безопасните материали и здравословната му среда са съдбоносни; жилището покрива една четвърт от общото потребление на електроенергия; мерки за повишаване на енергийната ефективност на жилището могат да редуцират сериозни екологични проблеми;

Жилището би могло да се намеси в активизирането на икономиката в областта чрез провеждане на масово обновяване на жилищните комплекси в Благоевград, Петрич, Сандански и Гоце Делчев. Ако масовото обновяване стане възможно, биха се инвестирали поне 75 милиона лева (около 10 000 жилища, средно по 75м², по 100 лв/м²). Благоприятните дифузни ефекти на строителния сектор са известни. Но възможността да се проявят е абсолютно зависима от националната политика. Затова жилището не може да се нареди в списъка на реализуемите приоритети на областта.

Реализуеми мерки

Изчакването на нова национална жилищна политика, създаваща условия за акумулиране на частен капитал и провеждане на необходимото масово обновяване на фонда не трябва да е пасивно. В градовете Благоевград, Петрич, Сандански, Гоце Делчев и Разлог трябва да започне създаването на общински поземлени банки, които да позволят както провеждането на адекватни жилищни политики (когато националната създаде съответната рамка), така и безпрепятствено развитие на жилищните пазари (когато настъпи очакваното икономическо съживяване). Това може да стане чрез възползване от монополното положение на общините в разрешителния режим и трансформация на имоти от централните части в терени, подходящи за жилищно строителство.

5.4. Здравеопазване и образование

Един от основните аспекти на ръста на развитие на обществото е степента на проявена социална компетентност на всеки член от него. От своя страна социалната компетентност е взаимосвързана с останалите аспекти на развитие и пряко е опосредствана от тях. В такъв ред на разглеждане на развитието е от особено значение изграждането, развитието и организирането на социалната сфера. От теоретична гледна точка личността и обществото развиват себе си в непрекъснат процес на социализация, т.е. формиране на социално адекватно поведение. Такова поведение може да е налице единствено когато имаме подходяща социокултурна среда и социокултурно пространство.

От гледна точка на пазарно-икономическите механизми социокултурната среда и проявлението ѝ в социални сфери и дейности в краткосрочен времеви план е непечеливша инвестиция, но нейното развитие косвено рефлектира върху икономиката, тъй като обектът на въздействие е човешката общност. Тази връзка е предпоставка за обособяването и формулирането на принципното определение, че качествената организация и високото развитие на социалната сфера повишава компетентността на личността и механизмите ѝ за адаптивност, което способства за развитие на икономическите фактори.

Анализирайки в исторически контекст социалната сфера прави впечатление, че независимо от стандартите на живот обществото винаги е отделяло особено внимание на образованието, културата, здравеопазването и др. Прилагайки на практика тезата за взаимодействието всяко общество се е стремяло да отдели максималното за духовното и физическото здраве на човека.

В съвременните условия на живот в Р България в развитието на социалния сектор могат да се очертаят три нива - национално, областно и общинско. На национално ниво държавата изгражда макрорамка от нормативни актове, които установяват приоритета на сектора. На общинско равнище се разработват планове и програми, които са резултат от условията и стандартите в общините и имат за цел подобряване на средата. На областно ниво се осъществява връзката между държавната политика в сектора и спецификите на общините в областта.

В системата на **здравеопазването** в област Благоевград са изградени и функционират 11 болнични заведения⁹, в т. ч. 5 болници, 4 диспансери и 2 специализирани болници за рехабилитация (вж. Табл. 22). В гр. Благоевград здравното обслужване на населението се осъществява от многопрофилната болница за активно лечение (с 507 легла), която е с областно значение. Към нея функционира център за спешна медицинска помощ. Изграден е и център за хемодиализа. Диспансерите (със стационари) са с областно значение (за пневмо-фтизиатрични заболявания; за онкологични; за кожно-венерически и за психични заболявания). Останалите четири болници са разположени в Петрич, Гоце Делчев, Разлог и Сандански като обслужват и общините от областта, в които няма болнични заведения. Болницата в Гоце Делчев обслужва населението на общини Гоце Делчев, Гърмен, Сатовча и Хаджидимово; болницата в Разлог - общини Разлог, Банско, Белица и Якоруда.; болницата в Сандански - общини Сандански, Кресна и Струмяни, болницата в Петрич – населението на общ. Петрич. Специализираните болници са с национално значение. Те са разположени на територията на общини Сандански, респ. гр. Сандански и Петрич (с. Марикостеново). Местоположението им е свързано със специфичните природно-климатични условия и ресурси на територията.

Доболничната здравна помощ се осъществява от амбулатории за първична и специализирана медицинска помощ. Общият брой на лекарите, стоматолозите и друг медицински персонал в тях е 837. Те оказват първична и специализирана извънболнична, профилактична, диагностична, лечебна и рехабилитационна медицинска помощ на населението.

Към здравната мрежа на областта се включват и 3 други здравни заведения, локализиращи в областния център - Благоевград (регионални структури на ХЕИ, инспекция за ветеринарен и санитарен контрол и специализирана фирма за дезинфекция, дезинсекция и дератизация). Домът за медико-социални грижи за деца в гр. Благоевград.

Леглата в болничните заведения според вида болници е съответно: в болници и диспансери /сбор/ – 1 901. В сравнение с 1999 г. няма намаление на функциониращите здравни заведения, но леглата в тях намаляват с 290. Намаленият брой на леглата по видове болници е 20 – в болницата в Благоевград и 270 – в специализираната болница в Сандански. В останалите болнични заведения (диспансерите в Благоевград и общите болници в Гоце Делчев, Петрич, Разлог, Сандански) няма редукция на леглата.

⁹ Данни на Районния център по здравеопазване, Благоевград

Табл. 22 Разкрити легла и персонал в лечебните и здравни заведения към 2003 година

ЗАВЕДЕНИЯ	Брой	Легла	Всичко персонал по основен трудов договор физически лица	В ТОВА ЧИСЛО:			
				Лекари физически лица	Стоматолози физически лица	Персонал със ССМО и висше степен "специалист" физически лица	Друг персонал физически лица
ОБЩО	47	1901	3657	837	249	1426	1145
БОЛНИЦИ И ДИСПАНСЕРИ /сбор/	11	1769	1872	312	0	841	719
БОЛНИЦИ	7	1491	1667	276	0	747	644
МБАЛ	5	1107	1513	265	0	694	554
СБР	2	384	154	11	0	53	90
МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ "СВЕТИ ВРАЧ"	1	150	213	35	-	104	74
АД "МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ - БЛАГОЕВГРАД"	1	370	565	109	-	240	216
ЕООД "МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ - РАЗЛОГ"	1	155	211	33	-	100	78
МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ - "ИВАН СКЕНДЕРОВ"	1	235	251	42	-	116	93
ЕООД "МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ РОКФЕЛЕР"	1	197	273	46	-	134	93
ЕООД "СПЕЦИАЛИЗИРАНА БОЛНИЦА ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЯ - МАРИКОСТИНОВО"	1	124	35	2	-	13	20
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ БОЛНИЦИ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЯ-НАЦИОНАЛЕН КОМПЛЕКС ЕАД - ФИЛИАЛ	1	260	119	9	-	40	70
ДИСПАНСЕРИ	4	278	205	36	0	94	75
ЕООД "ОБЛАСТЕН ДИСПАНСЕР ЗА ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ СЪС СТАЦИОНАР"	1	136	65	8	-	28	29
ЕООД "ОБЛАСТЕН ДИСПАНСЕР ЗА ПНЕВМОФТИЗИАТРИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ СЪС СТАЦИОНАР"	1	52	41	8	-	19	14

ЕООД "ОБЛАСТЕН ДИСПАНСЕР ЗА ОНКОЛОГИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ СЪС СТАЦИОНАР"	1	70	80	15	-	38	27
ЕООД "ОБЛАСТЕН ДИСПАНСЕР ЗА КОЖНО-ВЕНЕРИЧЕСКИ ЗАБОЛЯВАНИЯ СЪС СТАЦИОНАР"	1	20	19	5	-	9	5
ЗАВЕДЕНИЯ ЗА ИЗВЪНБОЛНИЧНА ПОМОЩ	32	8	859	435	249	124	51
МЕДИЦИНСКИ ЦЕНТЪР	13	4	170	60	0	71	39
СТОМАТОЛОГИЧЕН ЦЕНТЪР	1	0	8	0	3	3	2
МЕДИКО-СТОМАТОЛОГИЧЕН ЦЕНТЪР	5	4	26	8	1	14	3
САМОСТОЯТЕЛНИ МЕДИКО-ДИАГНОСТИЧНИ ЛАБОРАТОРИИ	12	0	36	8	0	21	7
САМОСТОЯТЕЛНИ МЕДИКО-ТЕХНИЧЕСКИ ЛАБОРАТОРИИ	1	0	15	0	0	15	0
ПЕРСОНАЛ ПО ДОГОВОР С НЗОК - ОБЩОПРАКТИКУВАЩИ			467	222	245		
ПЕРСОНАЛ ПО ДОГОВОР С НЗОК - ИНДИВИДУАЛНА И ГРУПОВА ПРАКТИКА ЗА СПЕЦИАЛИЗИРАНА ПОМОЩ			137	137			
ДРУГИ ЛЕЧЕБНИ И ЗДРАВНИ ЗАВЕДЕНИЯ	4	124	926	90	0	461	375
В ТОВА ЧИСЛО:							
ХИГИЕННО-ЕПИДЕМИОЛОГИЧНА ИНСПЕКЦИЯ	1	0	135	29	0	59	47
ЦЕНТЪР ЗА СПЕШНА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ	1	0	284	50	0	123	111
РАЙОНЕН ЦЕНТЪР ПО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	1	0	17	5	0	0	12
ДМСГД	1	124	74	5	0	38	31

От анализа на системата на здравеопазване в областта може да се направят следните **изводи**:

- развитието на мрежата от здравни заведения е свързано с реформата в здравеопазването;
- осигуреността на населението с болнични и санаториални легла и медицински персонал е под средното равнище за страната ;
- природно-климатичните условия и ресурси на областта са предпоставка за развитие на специализирани болнични заведения за рехабилитация, разположени на територията на общини Сандански и Петрич (с. Марикостеново).

Основните **проблеми** по отношение на здравеопазването в областта са аналогични на тези за страната и са свързани с протичащата здравна реформа. Редукцията на болничните легла и намаляването на медицинския персонал дава отражение на здравната осигуреност на населението.

За системата на **образованието** е характерно, че в областния център – гр. Благоевград са изградени и функционират две висши учебни заведения с национално значение: Югозападен университет “Неофит Рилски” – Благоевград (ЮЗУ) и Американски университет в България – Благоевград. ЮЗУ е държавно висше учебно заведение, а Американският университет е частно висше учебно заведение с международно участие. В ЮЗУ се обучават около 18 хил. студенти, а в Американския университет - около 1 000 студенти.

В Благоевград са изградени три колежа: Медицински колеж в структурата на Медицинския университет – София като самостоятелно юридическо лице, Технически колеж в структурата на ЮЗУ без статут на юридическо лице и Колеж по туризъм – Благоевград с частен статут.

Функциониращите училища на територията на областта са 170 бр. Съгласно международната стандартна класификация на образованието 163 училища са общообразователни и специални. От тях: начални училища - 13; основни – 98; средни общообразователни – 26, профилирани гимназии (природно-математическа, хуманитарна, езикова) в Благоевград и паралелки – в др. гимназии - 5; специални (оздравителни и помощни за деца с физически и психически увреждания) – 5; вечерни гимназии - 1.

През учебната 2005/2006 г. преподавателите в учебните заведения са общо 5 279¹⁰. Разпределението им по видове учебни заведения е съответно: в общообразователните училища – 3 357, в специалните - 137, в професионалните – 772, в коледите – 80 и в университетите – 933.

Общият брой на учащите се през учебната 1999/2000 г. е 73 131. Структурата им по видове учебни институции показва, че във висшите учебни заведения се обучават около 19 000 студенти. В средните общообразователни училища броят на учащите е 44 143, в специалните – 996, в професионалните - 8 974. През 2001/2002 г. в общообразователните и специалните училища се обучават 43 208¹¹ ученици, от които 42 131 ученици – в общообразователните училища и 1 077 ученици – в специалните училища. Техникумите и професионалните гимназии през 2001/2002 г. обхващат 8 744 ученици (вж. Табл. 23). През последните години се наблюдава повишен интерес към специалности в техникумите, свързани със структурата на икономиката на общините в областта.

Характерно е, че техникуми и професионални училища са изградени и функционират само в центровете на общините. Средните общообразователни училища са изградени както в центровете на общините, така и в някои други населени места. Най-голям е броят на основните училища, функциониращи в преобладаващата част от населените места с изградени учебни заведения. Началните училища са разположени само в съставните селища на 10 от общините (с изключение на Банско, където в центъра на общината има начално училище). Специалните училища са изградени в 7 общини, обхващащи ученици от цялата област, т.е. те са с надобщинско значение.

Детските градини през 2003 г. са 131, в т.ч. 48 в градовете и 83 – в селата. Заетият педагогически персонал в тях е 987 души (567 – в детските градини в градовете и 420 – в селата). Децата, посещаващи детските градини са 12 515. В градовете техният брой е 6 724, а в селата – 5 791. През

¹⁰ НСИ, Статистически годишник, 2003 г.

¹¹ Данни на Районния инспекторат по образование, Благоевград

2001 г. се наблюдавало намаление главно в броя на детските градини и в по-малка степен на обхванатите от тях деца. От общият брой на детските градини (100)¹², обединени детски градини са 33, а целодневни – 67. Броят на обхванатите деца е 10 747 като около 1/5 от тях са в общ. Благоевград. В центровете на общините са организирани 40 детски градини, обхващащи 7 413 деца (69% от децата, посещаващи детски градини).

Табл. 23 Училища, паралелки, преподаватели и учащи се в общообразователните учебни заведения по общини - 2003 г.

Видове училища по общини	2002/2003			
	Училища	I-IV клас	V-VIII клас	IX-XIII клас
Общо за областта	147			
Паралелки		785	804	326
Учители		977	1301	586
Учащи се		15311	17610	7985
Завършили		-	4139	980
БАНСКО	4			
Паралелки		30	29	1
Учители		39	51	-
Учащи се		520	643	20
Завършили		-	115	22
БЕЛИЦА	5			
Паралелки		24	24	6
Учители		41	36	10
Учащи се		548	485	124
Завършили		-	90	2
БЛАГОЕВГРАД	21			
Паралелки		149	167	145
Учители		196	266	268
Учащи се		3000	3818	3726
Завършили		-	1217	647
ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	11			
Паралелки		76	82	31
Учители		85	127	54
Учащи се		1521	1845	735
Завършили		-	412	65
ГЪРМЕН	11			
Паралелки		43	43	9
Учители		51	65	18
Учащи се		902	916	199
Завършили		-	210	6

¹² Данни на Районния инспекторат по образование, Благоевград

(Продължение)

Видове училища по общини	2002/2003			
	Училища	I-IV клас	V-VIII клас	IX-XIII клас
КРЕСНА	4			
Паралелки		10	9	2
Учители		15	26	5
Учащи се		220	276	36
Завършили		-	53	-
ПЕТРИЧ	27			
Паралелки		142	143	34
Учители		171	237	48
Учащи се		2748	3004	881
Завършили		-	689	44
РАЗЛОГ	10			
Паралелки		48	44	12
Учители		58	66	23
Учащи се		917	986	285
Завършили		-	191	76
САНДАНСКИ	16			
Паралелки		86	87	35
Учители		105	140	54
Учащи се		1814	2062	816
Завършили		-	395	84
САТОВЧА	14			
Паралелки		57	60	24
Учители		66	98	60
Учащи се		996	1315	534
Завършили		-	270	26
СИМИТЛИ	8			
Паралелки		48	45	11
Учители		55	71	17
Учащи се		797	853	247
Завършили		-	190	5
СТРУМЯНИ	4			
Паралелки		16	11	-
Учители		19	18	-
Учащи се		262	189	-
Завършили		-	28	-

(Продължение и край)

Видове училища по общини	2002/2003			
	Училища	I-IV клас	V-VIII клас	IX-XIII клас
ХАДЖИДИМОВО	7			
Паралелки		25	27	12
Учители		33	46	22
Учащи се		511	566	288
Завършили		-	130	3
ЯКОРУДА	5			
Паралелки		31	33	4
Учители		43	54	7
Учащи се		555	652	94
Завършили		-	149	-

Образователната инфраструктура в областта се формира въз основа на съвременните изисквания и потребности на обществото (икономическата, социалната, демографската и т.н. сфери). От представените данни може да се направи *извода*, че наличието на висши учебни заведения и професионални училища с национално и областно значение са предпоставка, научен и практико-приложен потенциал за развитието на областта като цяло.

Въпреки наличието на добре развита образователна структура, социално-икономическите и демографските промени (главно намаляващата раждаемост) ще дадат отражение в бъдеще на териториалната организация на образованието и неговите компоненти в областта.

Основните проблеми са свързани с: несъответствие между структурата на икономиката на някои общини и професионалната насоченост на техникумите (напр. общ. Банско); слети паралелки в някои училища в селата; недостатъчни финансови средства за поддържане на базата.

5.5. Култура

Културно-историческото наследство в областта е с национално значение, което способства за развитието на културата на съвременния етап. Развитието на културата е с важно значение за административно-териториалните и териториалните единици.

Средища на културното развитие и обогатяване на населението са музеите, театрите, читалищата, библиотеките, галериите, религиозните домове на различните вероизповедания и др.

Музеите в областта са 10: в община Благоевград, респ. гр.Благоевград функционира един музей (исторически); в Банско функционират 4 музейни комплекси; в Белица – един музей (исторически); в Гоце Делчев – един музей (исторически); в Петрич – един градски музей; в Разлог – един музей (исторически); в Сандански – един археологически музей.

Театралното изкуство е представено от един драматичен театър, камерна опера и куклен театър, намиращи се в областни център – Благоевград.

Териториалното разположение на читалищата и библиотеките е във централните на всички общини. Наред с това читалища има и в 105 други населени места от областта¹³ (вж. Табл. 24). Общият брой на читалищата е 119. Библиотечният фонд на читалищните библиотеки е 875 хил. библиотечни единици. В гр. Благоевград е изградена регионална библиотека с 345,2 хил. библиотечни единици. Библиотеки функционират и в учебните заведения. На територията на областта художествените галерии са в гр. Благоевград (в т.ч. частна галерия “Станислав”) и гр. Банско.

¹³ Данни на Териториално статистическо бюро, Благоевград

В областта (гр. Гоце Делчев) се намира центърът на Неврокопската митрополия и районно мюфтийство. Неврокопската митрополия обхваща 5 духовни околии – Благоевградска, Гоцеделчевска, Петричка, Разложка и Санданска. Изградени са: 213 църкви, 12 параклиси и 9 манастири или общо 234 храмове на източно-православното християнско вероизповедание в 180 населени места от областта. Паметниците на културата са 78. Преобладаващата част от храмовете са действащи (само около 5% не действат). Следва да се отбележи, че 1/3 от храмовете се намират в Санданската духовна околия. Католически храмове са изградени и действат в с. Ново Делчево (общ. Сандански) – църква и манастир. В областния център Благоевград има синагога, която не е действаща. Мюсюлманските молитвени домове са 26 джамии, една част от които не действат. За паметници на културата са обявени 2 джамии - в Благоевград и Гоце Делчев.

Община Хаджидимово е богата на културни паметници. До 1985 г. те са 24 броя, а отделно по път II-19 Гоце Делчев – Копривлен – Садово – Границата са установени 26 броя.

Към другите обекти на културата се отнасят: държавен ансамбъл “Пирин”, народен ансамбъл “Вихрен”, народен ансамбъл “Вихренче”, младежки дом, общински духов оркестър, център за работа с деца и център по изкуствата (гр. Благоевград); център за работа с деца (гр. Разлог).

На територията на област Благоевград се намират паметници на културата и културно-историческо наследство от различни епохи. В Банско като един от най-големите възрожденски центрове се намират над 130 архитектурно-исторически паметници на културата, в т.ч. 7 с национално значение и над 100 археологически обекти. Музейният комплекс включва: къща музей “Н. Вапцаров”, къща музей “Н. Рилски”, Рилски метох – иконна експозиция, Велянова къща, Радонова къща – исторически музей на гр. Банско, тематична експозиция “Банско – книжовен център”, археологически обект “Късноантичен комплекс за строителна керамика (IV-VI век) в м. “Св.Иван” край гр. Банско, археологически обект “Ранносредновековна базилика” в м. “Шипоцко”. На територията на община Сандански се намира архитектурно-историческия резерват – гр. Мелник, паметник на българската средновековна и възрожденска култура, разположен сред Мелнишките земни пирамиди. Заедно с Роженския манастир (основан през XIII-XIV век) са обявени за природен и културно-исторически резерват. В Мелник се намира и крепостта на деспот Алексей Слав. В община Гоце Делчев се намира римският град Никополис ад Нестум (край гр. Гоце Делчев), културно-исторически забележителности от различни епохи (в селата Лещен, Ковачевица, Делчево). Интересни възрожденски църкви - паметници на културата има в общ. Симитли (в гр. Симитли и в селата Железница, Докатичево, Градево, Мечкул), както и манастирската църква “Св.Архангел Михаил” край с. Тросково. За паметници на културата са обявени над 20 сгради в общ. Струмяни. В областния център – Благоевград се намира старинния квартал “Вароша”.

Табл. 24 Читалища - 2003 г.

Общини	Общо брой	в центрове на общини	в останали населени места	Населени места
Банско	3	1	2	Добринище, Места
Белица	3	1	2	Бабяк, Крайще
Благоевград	8	1	7	Бело поле, Българчево, Логодаж, Падеш, Покровник, Рилци, Селище
Гоце Делчев	6	1	5	Баничан, Брезница, Корница, Лъжница, Мусомища
Гърмен	9	1	8	Балдево, Горно Дряново, Дебрен, Долно Дряново, Дъбница, Ковачевица, Огняново, Рибново
Кресна	4	1	3	Горна Брезница, Долна Градешница, Сливница
Петрич	18	1	17	Генерал Тодоров, Долна Рибница, Кавракирово, Ключ, Коларово, Кулата, Кърналово, Марикостеново, Михнево, Първомай, Рупите, Самуилово, Скрът, Старчево, Тополница, Яворница, Яково
Разлог	7	1	6	Бачево, Бяня, Годлево, Горно Драглище, Добърско, Елешница,
Сандански	17	1	16	гр. Мелник, Вълково, Дамяница, Джигурово, Калиманци, Катунци, Левуново, Лешница, Лиляново, Ново Делчево, Петрово, Пирин, Плоски, Поленица, Склаве, Хърсово
Сатовча	11	1	10	Ваклиново, Вълкосел, Годешево, Долен, Кочан, Крибул, Осина, Плетена, Слащен, Фъргово
Симитли	9	1	8	Брежани, Градево, Долно Осеново, Железница, Крупник, Полена, Полето, Черниче
Струмяни	6	1	5	Игралище, Илинденци, Микрево, Раздол, Цапарево
Хаджидимово	14	1	13	Абланица, Беслен, Блатска, Гайтаниново, Илинден, Копривлен, Лъки, Нова Ловча, Ново Лески, Петрелик, Садово, Теплен, Тешово
Якоруда	4	1	3	Бунцево, Конарско, Юруково
обл. Благоевград	119	14	105	

Табл. 25 Библиотечен фонд - 2003 г.

Общини	Регионални библиотеки	Читалищни библиотеки
Банско		63016
Белица		78114
Благоевград	345164	124436
Гоце Делчев		139383
Гърмен		11769
Кресна		14605
Петрич		106154
Разлог		85474
Сандански		111703
Сатовча		13000
Симитли		31284
Струмяни		12312
Хаджидимово		39148
Якоруда		44576
обл. Благоевград - общо	345164	874974

От представените данни следва *извода*, че наличието на богата мрежа от културни институции формира историческата памет и националното самосъзнание на населението. Тя е една от предпоставките за развитието на туризма в областта, опазване и обогатяване на културното наследство.

Проблем е недостатъчната финансова обезпеченост за развитието на културата и поддържане на базата. Необходимо е да се търсят алтернативни финансови източници.

5.6. Социални грижи

Социалното обслужване в областта е насочено към специфични целеви групи от населението – стари хора, деца от дом “Майка и дете“, домовете за деца и юноши, младежи и възрастни с умствени и физически увреждания, социално слаби – безработни, хора с девиантно поведение (наркомани). Формите за социално подпомагане включват социални услуги, извършвани в обичайна домашна среда, и такива извършвани извън домашната среда. При услугите в обичайна домашна среда най-висок е дялът на местата за домашен социален патронаж над 60 % и на обществените трапезарии около 10 %. Заведенията за социални услуги извън домашна среда се нуждаят крещящо както от средства за поддържане на минимален жизнен стандарт на обитателите си, така и от средства за модернизация и реконструкция на сградния фонд и материалната база.

Използването на годин сграден фонд с добра техническа съоръженост от бившите гарнизонни закрити поради военната реформа е възможна алтернатива за подобряване условията в социалните заведения.

Като цяло отрасълът е недобре финансово обезпечен което се отразява върху качеството на обслужваното население. За целта трябва да се търсят алтернативни финансови източници от местни спонсори и от международни организации занимаващи се с хуманитарни дейности.

Стратегически задачи:

- да се усъвършенства ситемата за социално подпомагане и осигуряване;
- да се разшири обхвата на действие на комплекса за социално обслужване.

5.7. Спорт

Тази подсистема е от тези, които се развиват в условията на бюджетни субсидии и частна инициатива. Най – доброто съчетание е тогава, когато действат и двете форми, защото само бюджетната субсидия не е достатъчна за поддържане дори само материалната база на системата.

До преди 14 години системата “Спорт“ се развиваше на нормативна основа поне по отношение на вида и параметрите на материалната база. Това допринесе в повечето от населените места с население над 300 – 500 души да има обекти на системата. Такива обекти бяха задължителни за общинските центрове, където се развиваха групи за масов спорт и високо спортно майсторство. Областта е известна със подготовката на спортисти, които са представяли националния спорт на завидни висоти. Редица олимпийски, световни и европейски медалисти са започнали спортната си кариера в спортните комплекси на областта.

В областта има сравнително добре изградена инфраструктура на спорта. Днес голяма част от базата е занемарена. В сравнително добро състояние е тази в Благоевград (спортен комплекс включващ общежития, интернат по лека атлетика и футбол, покрит плувен басейн, стадион “Хр. Ботев,” спортна зала “Скаптопара”, няколко изкуствени мини – футболни игрища, открит плувен басейн, тенис кортове и бейзболно игрище), Петрич, Сандански, Гоце Делчев и Разлог (спортна зала с открит спортен комплекс с добре оборудвани тенис кортове и волейболни площадки), където има отбори по футбол и други спортове /волейбол в град Разлог, ханбал в Благоевград и Петрич, изключително добре развита база за зимните спортове в Банско включваща ски писти с обща дължина от 11,5км, като най-дългата достига 2,6км. Специфичната възрожденска атмосфера, богатото културно-историческо наследство, съхраненият фолклор и занаяти, оригиналната кухня в съчетание с приказнокрасивата природа на Пирин, превръщат Банско в уникален туристически център. Масовизацията на спорта в краткосрочен план е невъзможна, но в стратегически план трябва да се осигури запазване и модернизация на базата.

Трябва да се търсят средства за подновяване и поддържане базата на детско – юношеският спорт – най-вече от спонсори и от централните ведомства ДАМС, Българският олимпийски комитет, Българският футболен съюз, Министерството на финансите.

Пример: БФС /Българският футболен съюз/ събщи, че ще получи 1 милион долара отпуснати от ФИФА по програма “Гол” за развитието на футболната инфраструктура голяма част от тях са за изграждането на терени за детско - юношеския футбол, областното ръководство трябва да лобира за отпускане на значителни средства тъй като футбола в областта е с традиции и на младото поколение трябва да се даде шанс за изява /детско – юношеската футболна школа на “Пирин” – Благоевград десетки години е една от най-добрите в страната/.

5.8 Административно обслужване

Тази подсистема включва административните услуги и дейности осъществявани от общините и кметствата. Към нея са службите на МВР и ППО.

В преобладаващите случаи тези служби са осигурени със сградни фондове. Решаването на техните проблеми не е приоритет и цел на Стратегията.

Втората група подсистеми на общественото обслужване, които се развиват на пазарен принцип включва търговия и обществено хранене, битови услуги, комуналните дейности, деловото обслужване.

От прегледа на общинските стратегии и от допълнително набраната информация е видно, че тези дейности се развиват успешно на основата на лична и фирмена инициатива. Магазините за продажба на дребно са 98.8 % от частният сектор. Освен че запълват пазарни ниши, те ангажират трудови ресурси и в някаква степен намаляват нивото на безработица.

Общинските ръководства могат ефикасно да подпомагат бизнес средите чрез разработване на нови регулационни и застроителни планове, с цел изграждане на атрактивни търговски обекти.

5.9 Банково дело

Банковите институции са широко разпространени в областта, като доста от тях се обединиха или промениха своите имена. Банки с национално значение имат клонове и офиси в цялата област:

1. Банка “ДСК” – районен клон в Благоевград и клонове в Разлог, Банско, Гоце Делчев, Сандански и Петрич.

2. Пощенска банка – районен клон в Благоевград и офиси в Разлог, Банско, Гоце Делчев, Сандански и Петрич, както и изнесени работни места в съществуващата пощенска мрежа на областта в още 86 селища.

3. Стопанска и инвестиционна банка – районен клон в Благоевград и офиси в Петрич, Сандански, Банско, Разлог и Гоце Делчев.

4. Експрес “Банк” – клонове в Благоевград и Гоце Делчев, Сандански и Петрич.

5. Юнион “Банк” – клон в Благоевград за перспектива възнамеряват да открият офиси в Сандански и Петрич.

6. Централна кооперативна банка – клон в Благоевград и офиси в Разлог, Сандански и Петрич.

7. Търговска банка на Гърция – Емпорики /България АД/ - офиси в Благоевград и Сандански.

8. Булбанк – клонове в Благоевград и Гоце Делчев и офиси в Петрич и Кулата /на митницата/.

9. Бившата банка „Росексимбанк” вече има ново име „ДЗИ – Банк” – клон в Благоевград и офиси в Сандански, Петрич и Гоце Делчев.

10. Общинска банка София – клон в Благоевград и офиси в Сандански и Петрич.

11. ТБ “Евробанк” – клон в Благоевград.

12. Райфанзенбанк - клон в Благоевград.

13. ОББ – клонове в Благоевград и Сандански.

14. Първа източна международна банка – клонове в Благоевград и Петрич.

15. Първа инвестиционна банка – клон в Благоевград и офиси в Банско и Гоце Делчев.

16. Австриския собственик НУВ на ТБ “Биохим”, закупи и ТБ “Хеброс” – районен клон в Благоевград, клонове в Сандански и Петрич и офиси в Разлог, Кресна, Струмјани и Кулата. – клонове в Благоевград, Банско, Разлог, Гоце Делчев и Сандански и офиси в Белица, Якоруда, Симитли, Сатовча, Хаджидимово и Петрич.

17. Банка “Пиреос” – в Благоевград;

18. Банка „Токуда” – клон Благоевград;

19. Банка „Алфа” – клон Благоевград;

20. „ПроКредит” – Банк – клон Благоевград;

21. ТБ „Алианц България” – клон Благоевград;

Както се вижда от изброените по-горе банкови институции те са достатъчни и не е проблем да кредитират както физически, така и юридически лица за развитие на бизнеса им. Кредитната активност на банките е силно ограничена заради трудността при получаването на обезпеченията в случаи на неплатежоспособност. Ограниченият достъп до финансиране от своя страна забавя процеса на реструктуриране на промишлеността и формира бариери за започване на бизнес.

С оглед на близкото бъдеще когато ще започне битова газификация на отделни градове банките могат да отпускат заеми за газови инсталации по домовете. Финансовите институции може да сформират банков консорциум с газодружество, което да осигури финансирането на проекти за битова газификация.

6. Техническа инфраструктура

6.1. Транспортна система

Периферното положение на област Благоевград /по отношение на националната територия/ ѝ дава стратегическото предимство за трансгранично сътрудничество с двете съседни държави - Гърция и Македония.

Компенсирането на периферността, както и реализирането на възможностите за трансгранично сътрудничество зависят изключително от интегрирането на територията на областта в националната територия и в същото време- отварянето ѝ към съседните държави.

Материализирането на тези интеграционни процеси се осъществява главно посредством транспортната система.

6.1.1. Транспортни коридори

Територията на областта се обслужва от един от четирите Трансевропейски транспортни коридори, минаващи през нашата страна- МТК № 4 - Видин/Лом-София-Благоевград-Кулата-Солун, който провежда международните транспортни потоци от посока север /запад/ на юг, като осигурява и връзка с МТК № 8, посредством националната транспортна система на страната.

Направлението на МТК № 4 е най- късото разстояние между пристанище на р. Дунав - Видин/Лом и пристанище на Бяло море, като осигурява достъп на Гърция до европейската система от вътрешни водни пътища, а също и възможност за излаз на Балтийско море. Освен това, направлението е конкурент на сухоземния транспортен коридор по долината на р. Вардар, свързващ Белград със Солун, който преди събитията в Югославия е разглеждан като главен коридор, свързващ Гърция със страните от ЕС.

МТК № 4 се формира от първокласния път I-1 /Е-79/ и V-та главна ж.п. линия /СЕ-855/. Граничният преход се осъществява посредством ГКПП Кулата от наша страна и ГКПП Промахон от гръцка страна.

Пронизвайки територията на областта от север на юг, МТК № 4 играе своята интегрираща роля като скъсява разстоянията между общините в западната част, разположени на него, и в същото време обслужва индиректно и общините от източната част на областта, като улеснява достъпът им до вътрешността на страната.

6.1.2 Пътна мрежа

На територията на благоевградска област републиканската пътна мрежа /рпм/ се разделя по класове както следва:

- **I-ви клас** - **87,0 км** или 2.8 % от първокласната мрежа в страната
- **II-ри клас** - **153,0 км** или 4.0 % от второкласната мрежа в страната
- **III-ти клас** - **426.0 км** или 3.4 % от третокласната мрежа в страната
- **Общинска пътна мр.** – **1088.0 км** или 5.9 % от общинската мрежа в страната
- **Общо** - **1754.0 км** или 4.6 % от общата мрежа в страната

Прави впечатление, че само 4.6% от общата пътна мрежа попада в област Благоевград, при положение, че територията на областта е 17.2% от територията на страната. Разбира се, това се обяснява с планинския релеф на областта, но сравнението със средните показатели за страната от 2001 г. /Табл. 26/ показва известно изоставане в развитието на републиканската пътна мрежа.

Табл. 26

Територия	област Благоевград			Р. България		
категория на пътя	дължина км	отн. дял %	гъстота км/1000 км ²	дължина км	отн. дял %	гъстота км/1000 км ²
АМ	-	-		324	0.9	2.9
I клас	87	5	13.5	3011	8.1	27.1
II клас	154.6	8.9	24	3832	10.3	34.5
III клас	406.8	23.5	63.0	11897	32.2	107.1
Реп.п.мр	648.4	37.4	100.5	19064	51.5	171.6
общинска мрежа	1077.9	62.6	167.1	17880	48.5	161.4
общо	1726.3	100	267.6	36944	100	333.0

За страната като цяло, дължината на общинската пътна мрежа е по-малко от половината от общата, а за област Благоевград тя представлява над 60% от общата дължина, докато показателят за гъстота е почти равен на средния за страната.

Общата гъстота на пътната мрежа за областта е доста по-ниска от средната за страната, което се дължи на ограниченото развитие на пътищата от по-висок клас /до голяма степен предопределено от релефа/. Относителният дял за всички категории пътища от републиканската пътна мрежа за областта е много по-нисък от средните стойности за страната.

Реално територията на областта се обслужва основно от два пътя от I и II клас по долините на реките Струма и Места и няколко напречни връзки от III клас.

На територията на областта няма изградени автомагистралаи.

Първокласният път I-1 /Е-79/ Благоевград-Симитли- Кулата /основен елемент на МТК №4/, обслужващ главно общините Благоевград, Симитли, Кресна, Струмани, Сандански и Петрич /западната част на областта/, е единственият първокласен път в зоната, като в по-голямата си част е с двулентов габарит 7,5/12м. Посредством ГКПП Кулата провежда международните транспортни потоци в направлението север-юг по единствения в тази част на страната граничен пункт между България и Гърция, като на по-големите населени места са изградени обходни пътища. Макар все още не отговарящ на европейските изисквания за габарит, сигурност и комфорт на пътуване, е включен в програмите за ТГС с Р.Гърция и финансирането на модернизацията и реконструкцията му до магистрален габарит е осигурено.

Второкласният път II-19 Симитли -Разлог -Гоце Делчев -границата ,осигурява връзката на общините от източната част на областта с международния транспортен коридор Видин - София - Кулата /I-1/ и се характеризира с габарит 7/10,5м и липса на трета лента за изпреварване на тежкотоварното движение. Тясно място на направлението се явява проходът Предела, който при зимни условия не функционира пълноценно и също така не са изградени обходи на населените места, през които преминава.

Участъкът Г.Делчев-Копривлен-границата с Р. Гърция, с дължина 12 км се финансира по програма ФАР-ТГС с Гърция. Строителството му трябва да завърши до 16 юни тази година, а ГКПП Илинден вече е готов. Очаква се разрешение за ползване на обекта след изграждане на довеждащата инфраструктура в съответствие с изискванията за отваряне на ГКПП.

Тази част от пътя се строи с габарити за първокласен път, като във връзка с ТГС с Р. Гърция и отварянето на ГКПП се предвижда цялостен ремонт по направлението Симитли –Предела-Банско-Г. Делчев.

Второкласният път II-84 Разлог - Велинград - Звъничево като регионална връзка между областите Благоевград и Пазарджик осъществява пряк достъп на областта до автомагистрала "Тракия". Като напречна връзка между МТК № 4 и МТК № 8, пътят е от особено значение за включването на областта в националната пътна мрежа. Габаритът му е 7/10,5 м, с асфалтова настилка, която на места е в лошо състояние.

Третокласната пътна мрежа е представена от пътищата **III-198** Г. Делчев-Катунци-Петрич-ГКПП Златарево /границата с Македония/ и **III-197** Г. Делчев-Сатовча- Доспат. Това направление минава успоредно на южната граница, като осигурява връзка между областите Благоевград и Пазарджик и същевременно между България и Македония през ГКПП Златарево. Макар и с асфалтова настилка, отделни участъци от пътя са в лошо състояние. Необходими са ремонт и реконструкция, тъй като направлението се явява от особена важност за обслужването на южната част на областта- както в регионален, така и в международен план.

Пътната връзка III-106 Благоевград-ГКПП Станке Лисичково-Делчево /Македония/ е с локално значение. Пътят е с асфалтова настилка в добро състояние.

Във връзка с ТГС с Р. Македония, направлението **Струмјани-Микрево- ГКПП Клепало** и **Симитли-Брестово-ГКПП Пехчево** са прекатегоризирани от четвърти в трети клас, като има проектна готовност за тяхното изграждане.

За крайграничната територия с Р. Гърция е прекатегоризирано направлението **Катунци-Петрово-Копривлен-Хаджидимово-Абланица-Вълкосел-Сатовча**.

Прекатегоризирането на тези направления освен с изисквания за съответните технически характеристики е свързано и с определени изисквания за поддържане в зимни условия- категория А, Б, В и Г /разчистване съответно 2, 4, 5 и 8 часа след спиране на снеговалежа/, което е особено важно за поддържането на нормални условия на живот в населените места от тази част на територията на областта, предвид теренните особености.

Общинската пътна мрежа обслужва движението вътре в общините и в редки случаи - между тях. Преобладаващата част от тази мрежа е в лошо състояние, което затруднява комуникациите, особено при зимни условия. Поддържането се осъществява от бившите служби БКС към общините с финансиране от МРРБ.

Всички населени места са свързани с общинска пътна мрежа, но част от тях са без настилка или настилка в лошо състояние, което затруднява достъпа до обектите, които обслужват

По-точна представа за обслужването на самите общини дава гъстотата на пътната мрежа, представена в следващата Табл. 27.

Общини	Гъстота на пътната мрежа / км /1000 км ² /					
	Икл	Пкл	Шкл	общоРПМ	Общ. п. мр.	общо
Банско	-	65	5	70	88.3	158.4
Белица	-	34	50	84	333.9	417.4
Благоевград	22	-	77	99	191.3	290.3
Г.Делчев	-	70	53	123	91.8	214.5
Гърмен	-	-	100	100	130.8	230.6
Кресна	32	-	12	44	120.4	164.7
Петрич	18	-	116	134	339.6	473.8
Разлог	-	63	7	70	75.2	146.6
Сандански	20	-	80	100	179.6	277.5
Сатовча	-	-	113	113	94.4	207.1
Симитли	41	39	11	91	121.0	211.6
Струмјани	28	-	121	149	275.3	424.8
Хаджидимово	-	48	112	160	106.5	267.9
Якоруда	-	74	-	74	95.8	169.6
Обл.Благоевград	13.5	24	63	100.5	167.1	267.7
Р. България	27.1	34.5	107.1	171.6	161.4	333

Макар че средната гъстота на общинската пътна мрежа за областта /167.1/ е малко по-висока от средната за страната /161.4/, високопланинските общини имат гъстота под 100км/1000км², докато в равнинната част гъстотата е доста по-висока от средната за страната /в община Петрич над два пъти по-висока/.

Средната гъстота общо на пътната мрежа е $267.7\text{км}/1000\text{км}^2$ - по-ниска от средната за страната- $333\text{км}/1000\text{км}^2$. В общините Разлог, Банско и Якоруда гъстотата е по-ниска от половината за страната.

Изводи

- територията на областта се обслужва основно от два пътя от i и ii клас по долините на реките струма и места и няколко напречни връзки от iii клас, като направленията, провеждащи международните потоци се нуждаят от ремонт и реконструкция /някои от които се изпълняват в момента/.

- високопланинският релеф е определящ за ниската гъстота на пътната мрежа. общата гъстота на пътната мрежа за областта е доста по-ниска от средната за страната, което се дължи на ограниченото развитие на пътищата от по-висок клас. относителният дял за всички категории пътища от републиканската пътна мрежа за областта е много по-нисък от средните стойности за страната / 37.4% рпм, при средна стойност за страната 51.5% ./

- Основно достъп до по-голяма част от областта се осъществява от общинските пътища.

• Проблеми

- Пътищата от РПМ, провеждащи основния автомобилен поток по международните направления, не отговарят на европейските изисквания за габарит, сигурност и комфорт на пътуване

- Забавя се отварянето на ГКПП "Илинден"- източната част на областта се обслужва от ГКПП Кулата по отношение на ТГС, а пътищата, които осигуряват връзката, са от ниска категория и с елементи, неотговарящи на европейските норми и стандарти.

- Затруднения в поддържането на общинската пътна мрежа, особено в зимни условия

6.1.3. Железопътна мрежа

Територията на областта се обслужва от **V главна ж.п. линия** - София-Благоевград-Кулата с дължина 93 км /в участъка Бяло поле-Кулата/и жп клон Г. Тодоров-Петрич- с дължина 10 км.

Общата дължина на ж.п. мрежата на територията на областта е 103 км, а гъстотата ѝ $29,2\text{км}/1000\text{кв.км}$, по-ниска от средната за страната- $38,9\text{км}/1000\text{кв.км}$.

Ж.п. линията София-Кулата е категоризирана в европейската мрежа за магистрални ж.п. линии под № 885 и европейската мрежа за комбинирани превози /СЕ-885/. Линията има важно значение в международен и балкански план, тъй като чрез нея се осъществява най-късата ж.п. връзка между пристанище Видин/Лом/ на р. Дунав и пристанище Солун на Бяло море. Железопътният граничен преход се осъществява през ГКПП Кулата у нас и ГКПП Промахон в Гърция.

В участъка Б. поле-Кулата функционират 10 гари и 10 спирки за обслужване на пътници и товари. Гарите с най-голям пътничко- и товарооборот са Благоевград, Симитли, Кресна, Струмјани, Сандански, Ген. Тодоров и Кулата.

Железопътният клон Ген.Тодоров-Петрич има локално значение, тъй като завършва тупиково.Обслужването на пътници и товари се осъществява в гара Петрич и спирка Мулетарово.

Североизточната част на областта /общините Разлог, Банско, Белица и Якоруда/ се обслужват от **теснолинейната ж.п. линия** Септември-Велинград-Добринище. Линията е с регионално значение, с дължина на участъка 56 км.

Гарите Банско, Разлог, Белица, Якоруда и Добринище се характеризират като малодейтелни. Имат наличен свободен капацитет, като не предлагат високо качество на транспортни услуги. Конкуренцията от страна на автомобилния транспорт е решена отдавна в негова полза. Планинският релеф и особеностите на селищната мрежа, както и липсата на добра транспортна достъпност до гарите, са стеснили максимално районът им на обслужване.

Изводи

- Реконструираната и електрифицирана жп линия София- Благоевград-Кулата провежда бързо и сигурно международните пътничко и товаропотоци, като осигурява високо качество на обслужването и на прилежащите общини от областта

- Железопътните гари имат голям свободен капацитет , което е добра предпоставка за привличането към тях на товари по линия на трансграничното сътрудничество и коопериране

Проблеми

- Недостатъчна изграденост на ж.п. мрежата в района - териториите на общините Г. Делчев, Гърмен, Сатовча и Хаджидимово са отдалечени значително / 50-60 км / от най-близката ж.п. линия /гара/.

- Поради особеностите на релефа, територията на зоната не е равномерно обслужена с ж.п. транспорт, което изисква ефективното му допълване и координация с автомобилния;

6.1.4. Комплексно транспортно обслужване

В следващата таблица 28 е обобщено транспортното обслужване на общините /категория на път от РПМ, наличие на жп гара или спирка и ГКПП, като са отчетени и перспективните ГКПП/:

Табл. 28

Общини	Обслужване с пътен и жп транспорт; наличие на ГКПП		
	Пътен транспорт	Ж.п. гари и спирки	ГКПП
Петрич	Път Iи III кл	4 гари и 4 спирки	2 бр ГКПП
Сандански	Път Iи III кл	2 гари	2 бр. в съседна община
Благоевград	Път Iи III кл	1 гара и 2 спирки	1 бр ГКПП
Симитли	Път I,II и III кл	1 гара и 1 спирка	ГКПП в проект
Кресна	Път Iи III кл	2 гари и 3 спирки	проект в съседна общ.
Струмяни	Път Iи III кл	1 гара и 1 спирка	ГКПП в проект
Хаджидимово	Път II и III кл	няма	ГКПП в строеж
Г.Делчев	Път II и III кл	няма	строеж в съседна общ.
Разлог	Път II и III кл	1 гара и 1 спирка /Г/	няма
Банско	Път II и III кл	2 гари /Г/	няма
Белица	Път II и III кл	1 гара и 3 спирки /Г/	няма
Якоруда	Път II кл	2 гари и 3 спирки /Г/	няма
Гърмен	Път III кл	няма	строеж в съседна общ.
Сатовча	Път III кл	няма	строеж в съседна общ.

Най-добро е транспортното обслужване на общините по долината на р. Струма, които се обслужват от международните път и жп линия, като Петрич /и Сандански като съседна/ има ГКПП както с Гърция, така и с Македония. Общините Благоевград, Симитли и Струмяни се обслужват от същите транспортни елементи с действащ или ГКПП в проект с Р. Македония. Тук попада и община Кресна.

По-различно е положението в източната част на областта-по долината на р. Места, която основно се обслужва от второкласния път Симитли-Г. Делчев. Групата общини в северната част имат по-пряк достъп до областния център и МТК № 4, както и обслужване с теснолинейна жп, докато групата общини в южната част на областта са съвсем изолирани от националната транспортна мрежа. Предстоящото откриване на ГКПП Илинден се очаква да улесни транспортните комуникации и в тази част на областта.

6.2. Водостопанска система

6.2.1. Водоснабдяване

Природните условия в областта дават възможност за водоснабдяване както с открити алпийски водохващания, така и с помпени станции от р. Струма, Места и техните притоци. Информация за основните водоснабдителни системи е посочена в таблица 29.

Табл. 29.

Водоснабдителни системи	Местоположение	Техническа характеристика
Голямо Баненско езеро	Над местността Трещеник	Обем 650 000 м куб
В.с."Благоевградска Бистрица"	Притоци на р Бл. Бистрица	Алпийски водохващания на р Бл. Бистрица и притоците ѝ. Външен в-д Ф1020-17км и Ф820-12 км
В.с."Предел"	Местност "Предел" Общ Симитли	Алп. водохв. "Улука", "Бела река", "Стружка река". Външ. в-д Ф300-етернитов с дължина 23 км
В.с."Добърско"	Общ Разлог	Алпийско водохващане и каптажи. Външ. в-д Ф200-етернитов-15 км
В.с."Белица-Крайще"	Курорт "Семково"	Водохв. в местност Семково /открити и дренажи/
В.с."Юруково-Дагоново"	Якоруда	Външен водопр. от в.с. на Якоруда подава вода за двете села
В.с."Бараката"	м. Бараката общ Г. Делчев	Извор и външен водопровод Ф300-14 км за водосн. на Г.Делчев и села
В.с."Туфча"	р. Туфча за отделни населени места.	Алпийско водохващане и стоманен външен водопровод Ф530-16 км
В.с."Тешево"	м. Корията общ Хаджидимово	Извори над с Тешево и външен етернитов в-д Ф200 с общ дебит 28 л/с
В.с."Сатовча-Слащен"	Деривация на яз. Доспат	Водовз. от дер. на яз. Доспат –външен в-д Ф300-стомана-10 км от ПСПВ

Освен посочените водоснабдителни системи има и по-малки водоснабдителни групи, осигуряващи водоснабдяването за отделни населени места.

Поради преобладаващия планински и полупланински характер на територията, водоснабдителните системи са предимно гравитачни. Количеството на подаваната вода е силно променливо по сезони през годината и в различни години. В критични сезони на безводие водата е недостатъчна. В същото време качеството на водите от терасата на р.Струма е лошо.

Пречистването на питейните води за **община Благоевград** се извършва от пречиствателна станция. Тя е строена 14 години и е пусната в действие 1994г. Технологичната схема на пречистване е двустъпална и е съобразена с най-съвременните изисквания за чистота на водата.

Водоснабдителната мрежа е добре развита, но се нуждае от осъвременена схема на водоподаване и подмяна на остарелите водопроводни тръби.

Община Симитли се водоснабдява основно от водохващане "Предела", помпена станция от речно водохващане на р.Градевска, каптажи и местни водоизточници.

Водопроводните мрежи са предимно с етернитови тръби-79% и стоманени тръби-15%. Азбестоциментовите тръбопроводи са амортизирани и са причина за големи загуби на вода /на места над50%/.

Всички населени места от **община Кресна** са захранени с външни водопроводи с етернитови тръби от различни водохващания, като основните водоизточници са в планина Пирин-"Извора" със 150000 м куб обем и водоснабдителна система "Синаница".

Вътрешните водопроводни мрежи от азбестоциментови тръби са амортизирани и се нуждаят от подмяна.

В **община Струмяни** проблеми с водоснабдяването имат някои села в Малешевската планина. В отделни участъци водопроводната мрежа е остаряла и е причина за много аварии.

Община Сандански се водоснабдява от изравнителя на ВЕЦ Сандански –Карталовец с обем 35000 м куб и няколко водоснабдителни групи с каптажи с променлив дебит. Преобладаващата част от водоснабдителните съоръжения е в лошо състояние и често аварира.

Основен проблем за **община Петрич** е променливия дебит на съществуващите водоизточници и недостатъчния брой акумулиращи съоръжения за вода. През летния сезон почти цялата община е с режимно водоподаване. Смята се, че реализирането на проекта за изграждане на язовир Беласица на р. Луда Мара и пречиствателна станция за питейни води ще реши проблема с водоснабдяването и на съседни общини.

Не по-малък проблем е силно амортизираната водопроводна мрежа от етернит, което води до огромни загуби на питейна вода.

Община Банско се водоснабдява от алпийски водохващания и каптажи, като е необходимо увеличение на дебита за гр. Банско с оглед задоволяване нуждите и на увеличения туристопоток. Преобладаващата част от водопроводната мрежа е етернитова, което е причина за чести аварии.

Водоснабдяването на **община Разлог** се осъществява от собствени каптажни води- основно от “Изворо” с дебит 1500 л/сек, което като количество е достатъчно за водоснабдяване на цялата Благоевградска област. Водите в общината са качествени, поради което има интерес за бутилиране. Не е проблем захранването на бъдещите курортни съсредоточия в м.”Кулиното” и м. “Предела”-необходимо е проектиране на водопроводни отклонения от вече изградения довеждащ водопровод до м. “Засеко”-Предела.

Водоснабдителната мрежа в общината е остаряла, което налага нейната подмяна.

Общините Белица и Якоруда се водоснабдяват от планински водохващания /открити и каптажи/, като за тях е характерен малкият брой централно водоснабдени населени места, което е обяснимо предвид характера на селищната мрежа. Преобладаващата част от населените места се водоснабдяват от местни водоизточници.

Община Г.Делчев се захранва от водоснабдителна система в м.Бараката и алпийско водохващане на р.Туфча, като водното количество се влияе от оттока в реката. Има проект за изграждане на язовир “Туфча”, като е необходимо и доизграждане на пречиствателната станция за питейна вода /първото стъпало е готово, необходими са още 4млн лв за довършване и на второто/. Амортизираната етернитова водопроводна мрежа ще се подменя с пластмасови и метални тръби.

Полските села на **община Гърмен** се водоснабдяват от в.с.”Туфча”и с помпа от сондаж на р.Места. Повечето от планинските села се водоснабдяват гравитачно от собствени водоизточници. Водните количества са малки и през лятото голяма част от селищата са на режим.

Община Хаджидимово се захранва от водоснабдителна система “Тешево” посредством етернитов водопровод, който се нуждае от подмяна. Водопроводната мрежа също е остаряла. Макар че 100% от нас места са водоснабдени, количествата вода са недостатъчни и част от селата са на режимно водоподаване. Селата Теплен, Беслен, Абланица се водоснабдяват с помпа от сондаж на р. Места и р. Бистрица. Допълнително водоснабдяване на гр. Хаджидимово, Копривлен, Н. Ляски и Садово е с помпени станции от сондажни кладенци в землищата на гр. Хаджидимово и с. Копривлен. Всички вътрешноводопроводни мрежи са за реконструкция, тръбите са етернитови

Община Сатовча разполага с достатъчно водоизточници, които обаче не се използват рационално и много от населените места са на целогодишен режим. Водоснабдяването се осъществява от деривация на яз. Доспат. Необходимо е изграждане на изравнител при магистралния водопровод Сатовча-Годечево и довършване на пречиствателната станция към него, което ще осигури качествена питейна вода и преустановяване на режимното водоползване.

В следващата таблица 30 са посочени обобщени данни за водоснабдяването на населените места по общини.

Табл. 30

Общини	Централно водосн. нас. места /%от общия брой /	Жители във водосн.нас.места /% от общото население/	Относителен дял на нас. места с : /%/		
			непрекъснато водоснабдяване	Режим на водоползване	Без центр. водоснабдяване
Банско	100	100	100	-	-
Белица	33	81	25	8	67
Благоевград	54	98	35	19	46
Г. Делчев	70	99	62	8	30
Гърмен	75	80	37,5	37,5	25
Кресна	100	100	60	40	-
Петрич	95	99	39	56	5
Разлог	100	100	100	-	-
Сандански	91	98	73	18	9
Сатовча	71	84	64	7	29
Симитли	45	85	28	17	55
Струмляни	100	100	86	14	-
Хаджидимово	100	100	87	13	-
Якоруда	50	80	38	12	50
Общо област	80	84	56	24	20

Най-ниски показатели за изграденост на системата има община Белица, където само една трета от нас места са централно водоснабдени, като там живее 81% от населението на общината /дължи се на спецификата на селищната мрежа/. В община Якоруда са водоснабдени половината от населените места, където живее 80% от населението. Всъщност, това е почти средната стойност за областта-84% от населението е централно водоснабдено, като с тези показатели се характеризират и общините Гърмен, Сатовча и Симитли.

В групата с най-добри показатели попадат общините Банско, Разлог, Кресна, Струмляни и Хаджидимово, където 100% от населението е водоснабдено. Въпреки това, някои от населените места /особено в община Кресна/ са с режим на водоползване поради променливия дебит на водоизточниците.

В общините Петрич, Сандански, Благоевград и Г. Делчев също почти цялото население е централно водоснабдено, но и тук /особено в община Петрич/ отделни нас. места са с режим на водоползване.

Изводи

-Областта е богата на водни ресурси и преобладаващата част от населените места са централно водоснабдени, като основен водоизточник се явяват алпийските водохващания от планина Пирин и реките Струма и Места.

-Пречиствателна станция за питейни води има община Благоевград, също и община Сатовча, която обслужва около 70% от населението в тази част на областта. Необходимо е довършване на ПСПВ Г. Делчев, чието първо стъпало е готово.

Проблеми

-Водните количества са непостоянни годишно и сезонно и при засушаване се налага режимно водоснабдяване

-Преобладаващата част от водопроводната мрежа в областта е физически и морално остаряла и се нуждае от подмяна, а инвестициите са недостатъчни.

6.2.2. Канализация

В градовете- центрове на общини има изградена канализационна мрежа, но в съставните села обикновено липсва или частично е изградена отводнителна канализация в централните части,

като битовите отпадни води се заустват посредством локални съоръжения, най-често на попивен принцип.

Големите предприятия имат локални пречиствателни съоръжения, но в нито едно от селищата на областта няма съоръжения за пречистване на отпадни води.

Благоевград има изградена смесена канализационна система, чрез която се събират и отвеждат битовите и промишлени води, както и дъждовните води извън територията на града. Необходима е реконструкция на вътрешната канализационна мрежа и изграждане на пречиствателна станция за отпадни води, с централен канализационен колектор към нея. Проектът за ПСОВ Благоевград ще се финансира по програма ИСПА, като в момента е в тръжна процедура. Проектът обхваща изграждането на регионална станция за преработка на отпадните води от Благоевградския регион, с което ще се избегне изхвърлянето на необработени отпадни води в р. Струма. Освен канализационен колектор, ще бъдат изградени и други части от градската канализационна мрежа. Срокът за изпълнение е края на 2006 г.

Една четвърт от населените места в общината имат частично изградена канализационна мрежа. На повечето места се използват септични ями и попивни кладенци, което води до замърсяване на подземните води.

В община **Симитли** по-големите населени места имат частични канализационни системи. Град Симитли има почти изцяло изградена канализационна мрежа в добро техническо състояние. Приемник за отпадъчните води е р.Струма.

Град **Кресна** има около 80% изграденост на канализационната мрежа, а другите три села от общината, в които има частична канализация, са с 20% изграденост на мрежата.

На територията на община **Струмяни** има частично изградена канализационна мрежа само в по-големите села-Микрево, Илинденци и Струмяни. Изцяло канализирано е само село Цапарево.

Град **Сандански** е с почти напълно изградена канализационна мрежа, а гр. Мелник и селата Петрово и Поленица-с около 60% изграденост. Другите няколко частично канализирани населени места от общината имат около 20% степен на изграденост на мрежата.

В община **Петрич** само град Петрич е почти изцяло канализиран /с изключение на някои нови квартали/, като дължината на канализационната мрежа е около 65% от необходимата. В главния колектор са включени всички битово-фекални и производствени води, с изключение на месокомбината, стопанския двор, свинеугоителното стопанство и военния завод, които трябва да се включат в градската канализация след изграждане на южния клон на колектора. В момента р. Струмешница, която минава покрай град Петрич е събирателен колектор на отпадните води.

В община **Разлог** степента на изграденост на канализационната мрежа е 98% за града, но канализацията е остаряла и предстои цялостна ѝ реконструкция; още няколко села имат около 80% изграденост.

В община **Банско** канализация има само в гр Банско и Добринище, а в общините **Якоруда** и **Белица** частично изградена канализационна мрежа има само в центровете на общините.

Около половината от населените места в община **Г.Делчев** са с частично изградена канализационна мрежа, като предстои разширяване в крайните квартали и подновяване на част от сега съществуващата канализационна мрежа за града, както и завършване канализацията в селата.

В общините **Хаджидимово**, **Гърмен** и **Сатовча** частично изградени канализационни мрежи има почти във всички села, но на много места се използват септични ями или попивни кладенци, което води до замърсяване на подземните води. Външни колектори има само в по-големите населени места, като най-често канализационните мрежи се заустват в сухи дерета или водни течения.

В следващата таблица 31 са посочени данни към 2001 г. за степента на изграденост на канализационните съоръжения в отделните общини.

Табл. 31

Община	Брой нас. места	Нас. места с канализация	Дължина на канализационна мрежа / м /	ПСОВ
Банско	8	2	47378	няма
Белица	12	2	18617	няма
Благоевград	26	6	128828	проект ИСПА

Гоце Делчев	13	5	65626	няма
Гърмен	16	5	15732	няма
Кресна	10	6	11200	няма
Петрич	57	21	125000	няма
Разлог	8	3	42233	няма
Сандански	54	11	78360	няма
Сатовча	14	1	2950	няма
Симитли	18	5	21760	няма
Струмјани	21	8	21340	няма
Хаджидимово	15	2	12041	няма
Якоруда	8	1	18836	няма
Общо област	280	32	-	проект ИСПА

Изводи

- Изградена канализация има само в градовете.
- В някои села има частично изградени отводнителни системи.
- Липсва ПСОВ в цялата област, предстои изграждане

Проблеми

- В централната част на градовете канализацията е с малки диаметри и е положена много плитко, което е причина за чести аварии
- Канализацията в селата е частично изградена, най-често по стопански начин и е с лошо качество. На много места се използват септични ями и попивни кладенци, което води до замърсяване на подземните води
- В някои общини изградената канализация не е прехвърлена към ВиК, а се води към общините, в резултат на което няма постъпления за поддръжане.

6.2.3. Хидромелиорации

До 1990г.напояваните площи са били около 70%, като водата за напояване се е осигурявала основно чрез помпени станции от р. Струма и р. Места. Част от главните напоителни канали “Струма-ляв” и “Струма-десен”, както и второстепенната канална мрежа вече са разрушени. Възстановяването на помпените станции в настоящия момент е скъпо и икономически неоправдано, а невъзможността за напояване води до изоставяне на все по-големи земеделски площи и намаляване на земеделската продукция, респ. обедняване на населението. Необходимо е да се търси способ за гравитачно напояване, което при всички случаи ще бъде по-евтино и достъпно за по-голяма част от земеделските производители.

За цялото Петричко-Санданско поле /дори и част от земята в община Струмјани/, такава възможност съществува, ако се доизгради язовир “Никудин” на р. Лебница в Огражден планина. В момента строежът е замразен поради липса на средства.

За района на р. Места напояването се е осигурявало чрез помпени станции на р. Места, р. Бистрица, р. Мътница и редица водоеми. Най-голямото напоително поле е в района на Абланица-Вълкосел. Сега повечето съоръжения са унищожени, а където съществуват все още, се използват ограничено поради високите такси за напояване /формирани от скъпата ел. енергия/.

Този проблем може да се реши чрез изграждане на язовир на р. Бистрица за гравитачно напояване, а също и изграждане на мини ВЕЦове, с което ще се повиши ефективността от използване на водата.

Все повече се учредяват и регистрират частни сдружения на водоползвателите, но все още не са законово регламентирани. Правят се опити за прехвърляне на собствеността на съоръженията от държавна фирма “Напоителни системи” на частните сдружения с идея те да осъществяват водоподаването и събират такси от водоползвателите, но практиката показва, че от необходимите средства за подадена вода се събират само около 10%. Необходими са промени в нормативната уредба за водите и водоползването и търсене на инвестиции за осъвременяване на съоръженията за водоподаване.

Изводи

-Хидро-мелиоративните мрежи и системи масово са разрушени; помпените станции са без съоръжения

-В момента напоителните мероприятия са почти спрели поради високата цена на водата

Проблеми

-Липса на финансови средства за възстановяване на напоителните съоръжения

-Липса на ясен регламент за дейността на Сдруженията на частните водоползватели

6.3. Съобщителна система

6.3.1. Телефонни съобщения

Телефонната мрежа, като основна инфраструктура за интегралните съобщителни услуги, е с определящо значение за развитието на всяка териториална общност.

6.3.1.1. Селищни телефонни съобщения

На територията на област Благоевград телефонните съобщения са организирани главно на базата на аналогови системи, централи тип А 29 и КРС, аналогови преносни системи и нискочестотни селищни и междуселищни кабели, като постепенно се въвежда и цифрова техника /първоначално по протежение на оптичната връзка за Гърция/.

Населените места са обхванати от местни мрежи с АТЦ, като степента на развитие е една от ниските за страната. Показателят, характеризиращ степента на развитие на селищните телефонни съобщения е телефонната плътност (бр. тел. п./100 жит.).

В таблица 32 са посочени стойностите на телефонната плътност общо за областта и Република България.

Табл. 32

Показател Територия	общ брой телефон.постове	телеф.плътност бр.т.п./100 жит.	брой на домашни телефон. постове	тел.плътност бр.дом.т.п./100 домакинства
Р. България	2 881 786	35.18	2 407 218	78.45
обл. Благоевград	94 495	27.19	83 306	71.81

Като цяло областта има показатели под средните за страната и едни от най-ниските у нас (само обл. Кърджали има по-ниска плътност). По отношение на домашните тел постове положението е малко по-добро.

В планинската част на областта (особено общините Белица и Якоруда/ голямата разпокъсаност на населените места не позволява телефонизиране на всички села. В някои села връзките са по въздушни трасета, амортизирани, с телефони местна батерия, като на места в общ. Якоруда и Хаджидимово няма селищна телефонна мрежа, а само по един обществен пост и нито един домашен, включени чрез въздушен проводник.

Степента на изграденост по общини е посочена в Табл. 33:

Община	брой АТЦ	общо монт ТП	общ бр. телефон. пост.	брой дом. тел. постове	плътност общо т.п./100 ж.	плътност брой дом т.п./100дом.	Необходимост от разширен.
Банско	5	5600	4422	3880	32.12	84.53	ЦАТЦ, СТМ
Белица	4	3000	2050	1891	17.73	49.07	СТМ
Благоевград	7	32570	27483	23040	33.97	85.46	СТМ
Г.Делчев	5	10200	8844	7707	26.88	70.29	ЦАТЦ
Гърмен	6	3600	2477	2332	16.79	47.39	
Кресна	3	3800	1836	1698	27.59	76.59	СТМ

Петрич	15	18654	15193	13699	26.55	79.65	
Разлог	8	7200	6277	5518	30.02	79.18	ЦАТЦ, СТМ
Сандански	15	16100	12346	10906	28.22	74.79	
Сатовча	7	4000	3165	2944	17.23	48.08	
Симитли	7	5543	4168	3884	25.07	70.09	
Струмяни	4	2900	1882	1759	25.39	71.21	
Хаджидимово	5	3300	2477	2288	20.57	57.00	
Якоруда	2	2400	1875	1760	16.95	47.72	
Общо област	93	118867	94495	83306	27.19	71.81	

Въпреки че тел. плътност в общините Благоевград, Банско, Разлог и Сандански е по-висока от средната за областта, стойностите са по-ниски от средната за страната, поради изоставане на областта като цяло.

На фона на общо ниската плътност за цялата област още по-тревожно е положението за общините Гърмен, Сатовча, Якоруда и Белица, където плътността е най-ниска.

Същото съответствие се запазва и по отношение плътността на домашните тел. постове.

6.3.1.2. Междуселищни телефонни съобщения

Междуселищните телефонни съобщения се обслужват от междуселищни мрежи за близък и далечен междуселищен трафик.

Мрежата за близък междуселищен трафик има радиално-възлова структура и обхваща връзките вътре в областта. Селищните централи са присъединени към възлови централи, а те от своя страна са свързани с главна централа, чрез която се транзитират връзките между възловите централи. Най-често възловите централи обслужват една или две общини.

Област Благоевград се обслужва от 7 възлови централи ВЦ /и три подвъзела/, разположени в центровете на всяка от общините, така както е посочено в таблица 34.

Табл. 34

ВЦ	Кои общини обслужва	Входящи линии	Изходящи линии	Забележка
Благоевград	Благоевград	222	240	
Селище /подвъзел/	Благоевград	45	45	
Разлог	Разлог, Банско, Белица, Якоруда	80	100	Необх. от цифров пренос до КЦ
Г. Делчев	Г. Делчев, Гърмен, Хаджидимово	90+100	120+160	некачествени връзки по АРРЛ
Сатовча /подвъзел/	Сатовча	6	8	
Сандански	Сандански	100+40	140+60	
Струмяни /подвъзел/	Струмяни	3	3	
Кресна	Кресна	72	78	
Петрич	Петрич	51+80	80+40	недост. брой съединит. линии
Симитли	Симитли	42	45	

Всеки от тези центрове е включен в националната мрежа за автоматично телефонно избиране.

Далечният трафик в национален мащаб се осъществява от цифровата автоматична междуселищна телефонна централа (ЦАМТЦ) Благоевград, която е част от националната транзитна цифрова мрежа. Чрез мрежата за далечен трафик се осъществяват и автоматичните международни връзки (посредством цифровите международни АТЦ).

Въведената в експлоатация ЦАМТЦ Благоевград с 3 600 съединителни и 3000 абонатни линии рязко подобрява качеството на телефонните съобщения като всички населени места в общината имат възможност за автоматични селищни, междуселищни и международни разговори. Цифровизацията за общината е 12.83%.

Напълно цифрови местни мрежи са изградени в общините Симитли и Кресна, като цифровите централи тип SI 2000 осигуряват качествено различни телефонни услуги в общините с възможност за автоматично избиране на всички селища в страната и извън нея. През 2001 г. са изградени цифрови комуникационни възли в Петрич и Сандански, при което цифровизацията за тези общини е съответно 10.82 % и 12.91%.

6.4. Цифрова инфраструктура

Модернизацията на съобщителната инфраструктура е свързана с нейната цифровизация и зависи както от състоянието ѝ в момента, така и от етапите на предстоящото развитие.

Въпреки че област Благоевград е изостанала с развитието на телефонните съобщения /тел. плътност една от най-ниските за страната/, през нея минава оптичният кабел за Гърция /София-Благоевград-Кулата/, което дава възможност за модернизация на мрежите и въвеждане на цифрова техника.

Изграждането на цифрови АТЦ в Благоевград, Симитли и Кресна подобряват показателят на областта за цифровизация, сравнен със средния за страната /13.51% при 15.10% за РБ/. Докато показателят за аналогова техника е по-нисък от средния за страната поради характера на селищната мрежа, показателят за цифровата техника е по-близък до средния за страната, което се дължи на пълната цифровизация на общините Симитли и Кресна и постепенното цифровизиране на общините по протежението на оптичния кабел за Гърция.

Минавайки през територията на област Благоевград, оптичният кабел обхваща общините по долината на р. Струма и дава възможност за въвеждане на цифрови АТЦ /вкл. Струмани/ в най-близка перспектива.

По-различно е положението с общините по долината на р. Места-поради планинския характер на релефа, там връзките в момента се осъществяват по аналогови РРЛ /радио-релейни линии/. Предстои пренасочването им по цифрови РРЛ.

В процес на реализация е изграждането на оптична кабелна линия по направление Благоевград-Разлог-Банско и разширение на цифровата централа в Благоевград. След изграждане на цифровия пренос в тази част на областта ще могат да се въведат в действие цифрови АТЦ в Разлог, Банско и Г. Делчев. На първо време се предвижда изнасяне на цифров абонатен капацитет в курортите Банско и Разлог.

Предстои изграждане на оптична кабелна линия по направление Гоце Делчев-Кулата.

6.4.1. Други съобщителни услуги

6.4.1.1. Покритие с РТВ сигнал

Покритието с Канал 1 на БНТ е 100%. Теренните условия и пресеченият планински релеф не позволяват пряко приемане и за по-добро приемане са изградени и функционират телевизионни ретранслаторни станции на територията на областта. Апаратурата е автоматизирана, необслужваема.

Въвеждането на сателитни антени в бита намалява значението на проблема. Във всяка община има изградени кабелни ТВ мрежи, чийто обхват непрекъснато се разширява.

Програмите на БНР се приемат в цялата област, но за планинската част на територията те са единствени, тъй като на места е почти невъзможно приемането на частните радиостанции от Благоевград.

6.4.1.2. Достъп до INTERNET

Благоевград е регионален център на БТК и предоставя достъп до Интернет-мрежата за клиенти в цялата област.

Все повече населени места получават достъп до Интернет чрез Интернет-доставчици по наети линии от Благоевград.

От края на 2000 година е осигурен и свободен комутируем достъп до Интернет за всеки притежател на телефонен пост.

6.4.1.3. Мрежа за достъп за бизнес услуги

Мрежата е в редовна експлоатация от м. август 1999 г., като на абонатите се предоставя високоскоростен пренос на пакет информация по сигурни и непрекъснато контролирани линии. На територията на областта възли от мрежата са изградени в градовете Благоевград, Петрич и Сандански, които осигуряват съответните услуги за бизнес абонатите. На ГКПП Кулата и ГКПП Златарево също се предоставят цифрови наети линии от тази мрежа.

6.4.1.4. Пощенски услуги

Пощенските услуги се предоставят от ПТТ станции и техните клонове в населените места на общините /общо 133 бр. за областта/, като тенденцията е за непрекъснато нарастване обхвата на предлаганите услуги.

6.4.1.5. Мобилни телефонни съобщения

Преобладаващата част от територията на областта има покритие от мрежите на мобилните оператори.

Изключение отново прави планинската част -на места сигналът прекъсва, но с изграждането на оптичните трасета, покритието ще се стабилизира.

Изводи

- Съобщителната система не е добре развита, плътността на телефонните съобщения е една от най-ниските за страната.

- Започналото въвеждане на цифрова инфраструктура позволява разширение и модернизиране на предлаганите съобщителни услуги.

Проблеми

- В планинската част на областта телефонната мрежа не обхваща всички населени места /на места има само по един обществен пост, свързан по въздушно трасе/.

- Покритието с РТВ сигнал в някои населени места от планинската част на областта се ограничава само до националните програми .

СИЛНИ СТРАНИ

- Сравнително висока степен на цифровизация /особено за западната част на областта/ - освен цифровата автоматична комбинирана телефонна централа Благоевград, която осигурява високо качество на селищните, междуселищните и международни телефонни съобщения, общините Симитли и Кресна са 100% цифровизирани, а другите са в процес на цифровизиране.

- Приоритетно модернизиране на съобщителната инфраструктура за туристическите центрове Банско и Разлог /в процес на реализация/.

- Осигурен достъп до интернет, както и до мрежата за бизнес услуги за желаещите бизнес потребители.

ВЪЗМОЖНОСТИ

- Изградената цифрова преносна мрежа дава възможност за ускорено въвеждане на нови видове съобщителни услуги със съответното качество при наличие на финансови средства.
- Разширяване обхвата на мрежата за бизнес услуги.

СЛАБИ СТРАНИ

- Изоставане в развитието на селищните телефонни съобщения /показателят за плътност е един от най-ниските за страната/.
- Спецификата на част от селищната мрежа /разпокъсана, с пресечен терен/, винаги ще бъде пречка за обхващане на тази територия дори с обикновени съобщителни услуги.

заплахи

- невъзможност за ползване на предлаганите модерни съобщителни услуги поради липса на финансови средства /община сIMITЛИ има интернет кабинет, който не може да поддържа/.

6.5. Енергийна система

6.5.1. Електроенергетика

Област Благоевград съвпада с обхвата на Електропреносен район Благоевград и е част от Електроразпределително дружество София-област.

6.5.2. Източници на електроенергия

На територията на областта функционира една заводска топлоелектрическа централа и много водноелектрически централи, като пет от тях работят на 110 кв. В таблица 35 са посочени данните за инсталираните мощности и произведената електроенергия за всяка от електроцентралите:

Табл. 35

Наименование	Местоположение /община/	Инсталир. мощност /мвт/	Год. произв. на електроенергия /хил.квтч./	Собственост на
ТЕЦ Разлог	Разлог	2x6.0	719000	“ПИРИНХАРТ” ЕО-ОД Разлог
ВЕЦ 110 кв				
Попина лъка	Сандански	24.5	32244	НЕК-ЕАД
Лиляново	Сандански	23.5	20211	НЕК-ЕАД
Сандански	Сандански	18.0	11378	НЕК-ЕАД
Пирин	Сандански	25.0	26539	СИИФ-МЕКАМИДИ
Спанчево	Сандански	32.0	33441	ЛИТЕКС
ВЕЦ 20 кв				
Петрово	Сандански	3.50	1611	АРИЕЛ-ТН МЕЗДРА
Лешница	Сандански	0.34	340	ЕКО-ЕНЕРДЖИ
Разлог	Разлог	1.00	1570	НЕК-ЕАД
Топлика	Г. Делчев	1.04	1480	НЕК-ЕАД
Якоруда	Якоруда	0.11	306	НЕК-ЕАД
Ретидже	Гърмен	0.13	102	ХИДРОВАТ
Ковачица	Гърмен	0.18	411	ЕКОВАТ ВиК Бл.
Резервоара	Благоевград	0.20	314	ВиК Благоевград
Струмско	Благоевград	0.30	не е в експлоат.	Напоителни системи
Сушица	Сандански	0.50	542	ДИМАЛ
Извора	Благоевград	0.02	65	ВиК Благоевград

Заводската ТЕЦ е с предназначение за хранване на съответното промишлено предприятие, чиято собственост е, а мощностите на ВЕЦ /дори и тези на 110кв/ са твърде малки, така че основен източник на електроенергия се явява националната електроенергийна система.

6.5.3. Трансформаторни подстанции

Основен пункт на преносната електроенергийна мрежа е системната подстанция “Благоевград” 400/110 кв, която доставя ел. енергията в мрежата 110 кв за областта, а също така осъществява и трансграничен пренос на ел. енергия посредством преносния електропровод с напрежение 400кв за Гърция. Предстои изграждане и на преносен електропровод 400кв за Р.Македония.

Отделните общини се захранват от районните подстанции 110/20 кв, разположени най-често в центъра на общината и захранващи една или две, по-рядко три общини, в зависимост от товарите.

На територията на областта към 2001 г. функционират 11 подстанции 110/20кв, като техния обхват и технически данни са посочени в Табл. 36.

Наименование на подстанцията	Место положение	Териториален обхват /захранвани общини/	Брой и мощност на трансформатор. /Мва/
Благоевград	Благоевград	системна	2x250
Ален мак	Благоевград	Благоевград	2x40
Джумая	Благоевград	Благоевград	1x31.5+1x40
Симитли	Симитли	Симитли	1x10+1x16
Кресна	Кресна	Кресна, Струмьани	1x16+1x25
Сандански	Сандански	Сандански, Струмьани	1x25+1x40
Петрич	Петрич	Петрич	1x40
Разлог	Разлог	Разлог, Белица	1x25
Банско	Банско	Банско	1x25
Якоруда	Якоруда	Якоруда, Белица	1x10+1x16
Г. Делчев	Г. Делчев	Г. Делчев, Сатовча, Хаджидимово, Гърмен	2x25
“ЗПИ” Г.Делчев	Г. Делчев	гр. Г.Делчев	2x25

С изключение на общините Сатовча, Хаджидимово и Гърмен, във всяка община има по една трансформаторна подстанция 110/20 кв (в Благоевград - 2 бр/, които осигуряват електрозахранването както на собствената си територия, така и на съседни общини, при което се получава резервиране на мрежата средно напрежение. Община Струмьани се захранва от подстанциите на съседните ѝ общини Сандански и Кресна, а община Белица-от подстанциите в Якоруда и Разлог.

Групата общини Хаджидимово, Гърмен и Сатовча не получават захранване на 110 кв, а се захранват на средно напрежение от подстанция Г.Делчев, което в енергийно отношение ги поставя в по-неблагоприятно положение в сравнение със северната част на територията.

Всяка от подстанциите 110/20 кв е включена двустранно в мрежата 110 кв, което повишава сигурността на захранването в аварийен режим.

Връзка между западната и източна част на зоната се осъществява посредством ЕЛ 110 кв от п/ст Благоевград до п/ст Разлог, а също чрез ЕЛ 110 кв от ВЕЦ Станчево до п/ст Г.Делчев. Освен това п/ст Якоруда има връзка на 110 кв с подстанция Велинград, което също резервира захранването.

Електропроводът 110 кв Беласица осигурява връзка на п/ст Петрич с Р. Македония, а ЕЛ 400 кв Пирин от п/ст Благоевград осъществява връзка на нашата електроенергийна система с Р. Гърция.

Общата дължина на електропроводите ВН на територията на областта е посочена в Табл. 37:

Ел400кв	Ел220кв	Ел110кв	Ел20кв	МрежаНН
км	км	км	км	км
92	няма	380	2754	3738

Същинското електрозахранване на населените места се осъществява посредством електро-разпределителната мрежа 20 кв, чието състояние в общи линии е добро, но има участъци /захранващи гранични застави, хижи или по-малки села и махали/ със стара изолация, стоманени проводници и дървени стълбове, които се нуждаят от ремонт.

Качественото захранване на курортните зони налага изграждане на възлова станция за “Предела”, както и кабелиране на изводите средно напрежение /СН/ в зоната за отдих “Картала”, поради близостта на резерват “Парангалица”.

В населените места на територията на областта са изградени 1205 бр. трансформаторни постове /ТП/ с обща мощност 435920 ква.

Изводи

-Електропроводната мрежа ВН /високо напрежение/ е добре развита, с достатъчно трансформаторна мощност в районните подстанции, като нарасналите товари в община Благоевград /главно в града/ налагат изграждане на нова подстанция 110/20кв в северната част на града.

-Всички общини получават сигурно и качествено захранване с електроенергия

-Необходимост от ново строителство на мрежата СН, НН и ТП поради нарастване на товарите в градовете и по-големите села.

Проблеми:

-Все още има неелектрифицирани населени места в планинските и гранични райони

-Липса на достатъчно средства за инвестиции /отдръпването на общинските администрации от инвестирането в ел. енергийни обекти влошава още повече нещата/

-Териториални проблеми - трудности при определяне петната за ТП, трасетата на ел.проводите и узаконяване на новото строителство; издават се строителни разрешения в участъци без развита инфраструктура

6.5.4. Газоснабдяване

През територията на областта преминава магистралният газопровод за Гърция по естественния инфраструктурен коридор по долината на р. Струма.

Направени са предварителни проучвания и има пълна готовност за работно проектиране и изграждане на газоразпределителна станция и газопреносна мрежа на територията на Благоевград.

В момента се изпълнява проект за газификация на град Петрич. Проектът се изпълнява на няколко етапа- до сега е изграден газопровод до Петрич, като възможност за ползване на природен газ са получили промишлените предприятия и други по-големи обекти на територията на града- готови са проектите за подмяна на горивото на 15 общински обекта. Следващият етап ще бъде газифицирането на града за битови нужди. Предстои подписване на споразумение между “Булгаргаз” и “Газекспорт” /дъщерно дружество на “Газпром”/, с което местното газово дружество “Кожух-газ” ще получи разрешение за ползване на газ от транзитния газопровод за Р. Гърция.

Възможността за газифициране е голямо предимство за общините от западната част на областта, поради безспорната икономическа и екологична ефективност от използването на природен газ.

➤ СИЛНИ СТРАНИ

-Благоевград е един от основните възли в националната електропреносна система. Наличието на подстанция 400/110 кв, свързана с други основни електроенергийни възли на системата, дава възможност за сигурно и стабилно захранване с електроенергия.

-Подстанция Благоевград 400/110 кв е връзката на българската електроенергийна система с тази на Р.Гърция посредством електропровод 400кв до п/ст “Солун”, а подстанция Петрич 110/20 кв- с Р.Македония посредством електропровод 110 кв до п/ст Струмешница.

-Районната мрежа 110 кв също е добре развита и оразмерена да поема по-голямо от реалното натоварване.

ВЪЗМОЖНОСТИ

-Добре изградената електроенергийна мрежа позволява допълнително натоварване при необходимост.

-Преминаването на магистралния газопровод за Гърция дава възможност за газификация на промишлеността и бита в общините от западната част на областта след съответното регламентиране.

➤ **СЛАБИ СТРАНИ**

-Тенденция към влошаване състоянието на мрежите НН, поради недостатъчно средства за инвестиции

-Ограничено въвеждане на енергоспестяващи системи

ЗАПЛАХИ

-Подценяване на значението на проблема за енергоспестяване и използване на ВЕИ /възобновяеми енергийни източници/.

-Забавяне процеса на газифициране

7. Териториално - урбанистично развитие – състояние и тенденции

7.1. Териториално-урбанистична структура

Природо-географската структура в област Благоевград е формирала две ясно обособени части – западна по долината на река Струма и източна по долината на река Места. Западната част по долината на Струма заема площ от 3521 км², а източната част по долината на Места – 2928 км². В тези две територии по различен начин се е формирало заселването и селищното развитие, както и общата териториална структура. От своя страна всяка от двете долини се разделя по на две обособени части. В долината на Струма това са северна част, която обхваща териториите на общините Благоевград и Симитли до Кресненското дефиле, и южна част, която обхваща на юг от Кресненското дефиле териториите на общините Кресна, Струмани, Сандански и Петрич. В долината на Места двете обособени части са северната част, която обхваща териториите на общините Разлог, Банско, Белица и Якоруда, и южната част, която обхваща териториите на общините Г. Делчев, Хаджидимово, Сатовча и Гърмен.

Териториално-урбанистичната структура в Благоевградска област, както и във всяка от четирите обособени части от територията на областта, е представена от три характерни типа територии:

- природни територии без населени места;
- централни територии с изявени градове-центрове;
- периферни територии с малки населени места без градове-центрове.

Природните територии без населени места (поради планинския характер) заемат значителна част от територията на областта – около 2 460 км² или 38%. Това са предимно територии над 900 – 1000 м.н.в. в планините Рила, Пирин, Западни Родопи, Беласица, Огражден и Малешевска. В тях се срещат само отделни туристически селищни образувания и обекти без постоянно население.

Централните територии с изявени градове-центрове заемат равнинните части в долините на реките Струма и Места, където са градовете Благоевград, Петрич, Сандански, Г Делчев и гравитиращите към тях по-големи и по-малки равнинни села, както и малки градове. Тук бихме могли с известна доза условност да отнесем и територията около близко разположените Разлог и Банско. Площта на централните територии е 534 км² или 8 %.

Периферните територии без изявени градове-центрове заемат планински и полупланински части с малки села и махали, отдалечени от градовете-центрове. Там протичат процеси на обезлюдяване и отмиране на населени места. Това са предимно териториите до западната, източната и южната граници на областта, както и някои вътрешни периферни територии. Площта на периферните територии е 3 455 км² или 54 %.

7.2. Характеристика на селищната мрежа, опорни центрове

Гъстотата на мрежата от населени места в област Благоевград е 4,6 бр на км² и е по-малка от средната за страната 5,1 бр на км². Това се дължи на липсата на населени места във високите планински части от територията на Пирин, Рила и Западните Родопи.

Селищната мрежа в четиринадесетте общини на Благоевградска област през 2001 г. обхваща 280 населени места. През 1970 г. броят на населените места е бил 279. През тридесетгодишния период 1970 – 2000 г. са заличени някои населени места поради обезлюдяване, но други са се появили поради отделяне от обединени населени места.

При общо население на областта 343 370 души, средната големина на едно населено място е 1226 души (за страната е 1690 души). Това показва, че в областта преобладават малките населени места. Селското население в областта е 149 025 души, а средната големина на едно селско населено място е 556 души (за страната е 623 души), което е в рамките на категорията малко село. Поради обезлюдяването на селата броят на много малките населени места в областта непрекъснато се е увеличавал. През 1946 г. много малките населени места под 200 жит. са били 22 бр., през 1970 г. са 45 бр., а през 2001 г. са вече 124 бр., но в тях е живее само около 2% от общия брой на населението.

В шест населени места няма адресно регистрирани жители: в община Белица - с. Върхари; в община Кресна - с. Будилци, с. Езерец, с. Ново село; в община Петрич - с. Гюргево и с. Занога.

Броят на населените места под 200 жители е най-голям в общините Сандански – 34 бр. от общо 54, Петрич – 21 бр. от общо 57, Струмяни – 17 бр. от общо 21, Благоевград – 14 бр. от общо 26, Симитли – 10 бр. от общо 18, Хаджидимово - 7 бр. от общо 15, Кресна – 6 от общо 10. Тези данни показват, че в общините Струмяни, Кресна и отчасти Симитли населението е свито в прекалено малък брой населени места и големи части от териториите им са практически обезлюдени.

Табл. 38 **Население, населени места и съотношение градско:селско население 2001 г.**

№	Община	Население (брой жители)	Съотношение градско:селско население	Населени места (брой)	Населени места до 200 души
1	Благоевград	78 467	90,9:9,1	26	14
2	Петрич	58 086	51,3:48,7	57	21
3	Сандански	43 403	62,1:37,9	54	34
4	Гоце Делчев	32 784	62,6:37,4	13	4
5	Разлог	22 197	57,7:42,3	8	0
6	Сатовча	18 032	няма град	14	3
7	Симитли	16 173	44,4:55,6	18	10
8	Гърмен	15 114	няма град	16	3
9	Банско	13 988	66,7:33,3	8	3
10	Якоруда	11 176	55,7:44,3	8	0
11	Хаджидимово	11 037	26,8:73,2	15	7
12	Белица	9 748	34,6:65,4	12	2
13	Струмяни	6 881	няма град	21	17
14	Кресна	6 284	61,4:38,6	10	6
	Общо в областта	343 370	56,6 : 43,4	280	124

Степента на урбанизация или съотношение на градско към селско население през 1946 г. е било 26,6:76,4, през 1970 г. - 40,5:59,5, а през 2000 г. – 56,4:43,6. През 2001 г. това съотношение е вече 56,6:43,4. Това показва колко бурно са протекли урбанизационните процеси, свързани с механично пренасяне на население от селото в града, през втората половина на двадесети век. Но въпреки това степента на урбанизация (процентът на градското население) в областта е значително по-нисък от средното за страната - 68%.

Съотношението градско към селско население в отделните общини на областта през 1999 г. и през 2001 г. е както следва:

	1999 г.:	2001 г.:
1. Община Благоевград	= 91,52 : 8,48	90,9 : 9,1
2. Община Банско	= 65,60 : 34,40	66,7 : 33,3
3. Община Разлог	= 63,11 : 36,89	57,7 : 42,3
4. Община Сандански	= 62,49 : 37,51	62,1 : 37,9
5. Община Кресна	= 62,24 : 37,76	61,4 : 38,6
6. Община Гоце Делчев	= 61,30 : 38,70	62,6 : 37,4
7. Община Якоруда	= 54,78 : 45,22	55,7 : 44,3
8. Община Петрич	= 50,58 : 49,42	51,3 : 48,7
9. Община Симитли	= 46,09 : 53,91	44,4 : 55,6
10. Община Белица	= 29,96 : 70,04	34,6 : 65,4
11. Община Хаджидимово	= 27,51 : 72,49	26,8 : 73,2
12. Община Гърмен	= няма град	
13. Община Сатовча	= няма град	
14. Община Струмяни	= няма град	
общо за областта	= 56,4 : 43,6	56,6 : 43,4

Увеличаването на относителния дял на градското население е със затихващи темпове в последните години поради намаления демографски потенциал и естествен прираст в селата, както и поради изселването на жители от градовете към по-големите градове и извън страната. В някои общини дори се наблюдава намаляване на процента на градското население (Симитли, Кресна, Разлог, Сандански и Благоевград).

Броят на градовете в областта през 1970 г. е бил 10 бр., а през 2001 г. – 12бр., тъй като междувременно са обявени два нови града – Кресна и Хаджидимово. Три от центровете на общини Сатовча, Гърмен и Струмяни не са градове. В структурата на селищната мрежа главно място заемат по-големите градове - Благоевград, Сандански, Петрич, Разлог, Банско и Гоце Делчев, които изпълняват функции на важни икономически, транспортни и обслужващи центрове в областта. През 1970 г. в ТУП на Благоевградски окръг тяхната роля е определена като микрорайонни центрове. В миналото тези градове са били околийски центрове.

В периода 1946-1970 г. градовете са нараствали по следния начин: Симитли 2,8 пъти, Благоевград 2,6, Сандански 2,0, Разлог 1,7, Петрич 1,6, Банско 1,4, Г. Делчев 1,4, Якоруда 1,2, Белица 1,1. В периода 1970 – 2000г. градовете са нараствали с по-малки темпове. Така например за 10 години от 1975 г. до 1985 г. населението на Благоевград нараства от 50 023 д. на 64 882 д. или с 29%.

Средната големина на един град, при 194 345 души градско население, е 16 195 души, което е в рамките на категорията малък град. Градовете попадат в следните категории според градоустроителната класификация: само един среден град над 30 хил.д. (Благоевград 71 361д), четири малки града от 10 до 30 хил.д. (Петрич 29 785д, Сандански 26 938д, Гоце Делчев 20 533д, Разлог 12 809д) и седем много малки градове под 10 хил.д. (Банско 9 325д, Симитли 7 179д, Якоруда 6 230д, Кресна 3 857д, Белица 3 368д, Хаджидимово 2 960д, Мелник 260д). Един от градовете не е център на община. Това е Мелник, най-малкият град в България, който независимо от драстичното обезлюдяване е запазил по традиция статута си на град.

Табл. 39 Население на градовете в областта

Градове/години	1970 г.	1980 г.	1985 г.	1992 г.	1995 г.	2000 г.	2001 г.
Благоевград		59180	65065	71476	74133	72528	71361
Петрич			26482	27659	27986	28918	29785
Сандански			24594	26096	26565	26476	26695
Гоце Делчев			19699	20454	20238	20211	20533

Разлог			13907	13422	13307	12915	12809
Банско			10004	9385	9066	8703	9325
Симитли			7103	7466	7638	7589	7179
Якоруда			6395	6455	6374	6087	6230
Кресна			4059	4116	4105	3863	3857
Белица			3700	3762	3648	3411	3368
Хаджидимово			3036	3162	3187	3030	2960
Мелник			330	287	268	260	243
Общо			184374	193740	196515	193991	194345
	1970 г.	1980 г.	1985 г.	1992 г.	1995г.	2000 г.	2001 г.

* с надобелени цифри е посочен най-големият достигнат брой на населението на градовете

Характерно за страната в последното десетилетие на ХХ век като резултат на демографската криза е намаляването на населението не само в селата, но вече и в градовете. Само най-големите градове все още показват увеличаване на населението си, макар и с твърде забавени темпове. В тази обща картина се наблюдават някои щастливи изключения и за по-малки градове благодарение на развитието в тях на нови градообразуващи функции. В Благоевградска област, където отрицателните демографски процеси протичат значително по-бавно в сравнение със средното за страната, до 1992 г. общото население на областта все още продължава да нараства, въпреки че селското население вече намалява. Но в периода 1992 – 1995 г. спира нарастването на населението и в почти всички градове. Само в Петрич населението не е спирало да нараства. В Сандански, Банско, Г. Делчев и Якоруда след временния отлив на население през деветдесетте години, през 2001 г. се регистрира отново малко нарастване, което подсказва стабилизиране на градообразуващите фактори и предстои да се наблюдава дали ще се превърне в трайна тенденция.

В областта няма силно изявен голям град с население над 100 хил. жит. Единствено Благоевград (72,5 хил.д.) се приближава до категорията голям град. Той обаче е разположен периферно на територията на областта и по този начин е силно отдалечен и трудно достъпен от някои общини в южната и югоизточната част на територията, още повече като се има предвид планинският релеф. Затова в тези отдалечени части на територията се повишава значението на градовете Петрич (29,0 хил.д.) и Сандански (26,0 хил.д.) в южната част на долината на Струма и на Гоце Делчев (20,0 хил.д.) в югоизточната част. Тези градове се доближават до категорията среден град. Може да се посочи, че те сполучливо балансират Благоевград. Разбира се това важи в по-голяма степен за южната част на областта в долината на Струма, където има два града Петрич и Сандански, всеки от които е по-голям от ГДелчев в югоизточната част на областта в долината на Места.

Разположението на останалите градове, малките градове, в населената територия на областта е сравнително равномерно. На юг от Благоевград в долината на Струма на почти равни разстояния са Симитли и Кресна. В Разложкото поле равномерно са разположени Разлог, Банско, Белица и Якоруда. В Неврокопското поле близо до Г. Делчев е Хаджидимово. Така че покритието с малки градове можем да охарактеризираме като относително равномерно и да определим селищната мрежа като балансирана и равномерно развита. Опорните центрове - малките градове са в добра близост до селските населени места. Това е едно преимущество, което може да даде възможности за усъвършенстване на връзката град – село в бъдеще.

В настоящия етап вълната на урбанизацията вече затихва и можем да направим по-трезва оценка както на нейните положителни, така и на нейните отрицателни въздействия. Твърде важно е да подчертаем, че положителното въздействие не може да се търси само в едната посока – от града към селото. Порасналото екологично съзнание на обществото и търсенето на загубената връзка с природата извеждат на преден план в стойностната ни система преимущества на селото и селската местност. Днес вече едва ли е подходящо да се стремим към преодоляване на различията между града и селото, каквато беше целта на развитието ни през втората половина на ХХ век. По-съществено е да се съхраняват добрите различия и да се съчетават положителните качества и на града, и на селото, като се търсят форми, подходи и политики за постигане на тази цел. В бъдеще

следва да се стремим към нови връзки между града и селото, развити на качествено ново ниво и ново отношение към проблема. Връзки, които поддържат селските райони и търсят начини за тяхното оптимално обслужване чрез системата от градове и градски услуги, приближени до тях.

Заслужава да се обърне внимание на модела “градско-селско обитаване” и да се изследват възможните форми на неговото прилагане. Трябва да признаем, че през целия период на активна урбанизация у нас връзката на новите градски жители със селото не е прекъсвана както в някои големи европейски градове. Тази връзка е поддържана активно в периодите на свободното време в края на седмицата и отпуската. Много от средните и големите ни градове в края на седмицата опустяват, тъй като жителите им отиват на село да почиват и да практикуват селскостопански труд. В настоящия етап на икономическа криза и затихване на урбанизационния процес тази връзка се засилва по чисто икономически причини – част от възрастното градско население и от безработното активно население търси на село в близост до земята по-лесен начин на съществуване. Много апартаменти в панелните градски жилищни комплекси стоят заключени или се ползват временно от техните обитатели. Така моделът “градско-селско обитаване” се реализира на едно ниско в качествено отношение ниво. В големите европейски градове това “двойствено обитаване” се проявява в субурбанизационното развитие на тези градове в околградската територия. У нас наченки на подобни явления можем да наблюдаваме край София и Пловдив с изграждането на богати жилищни квартали в полите на планината. Разбира се това не е масово явление и засяга твърде малко хора с възможности. В бъдеще при стабилизиране, укрепване и разширяване на икономическото развитие на базата на нови технологии моделът “градско-селско обитаване” може да получи по-широко и по-качествено развитие. Затова той трябва да се има предвид в търсенето на новите връзки на градовете със селските райони.

За да се ограничават нежелателните миграционни процеси в страната, ще са необходими политики за развитие на селските райони и малките градове в тях, които да са насочени към разнообразяване на структурата на селскостопанската заетост и към създаване на нови връзки град-село. Подходящо ще бъде да се насърчават малките градове в предоставянето на услуги за техния селскостопански хинтерланд и в разкриването на малки и средни предприятия, свързани със селскостопанското производство.

В Благоевградска област, както и в други части от територията на страната с подчертано планински характер, връзката град-село ще придобива по-специфични измерения и политиката за селските райони там ще трябва да бъде съобразена с техните особености на планински територии. Ограниченият дял на обработваемата земя и нейната разпокъсаност в малки имоти главно в долините на реките, наличието много големи площи необработваема земя – пасища, както и на много гори и високопланински територии определят от една страна характера на селскостопанската дейност в планинската среда като по-ограничена, с по-малка намеса на човека и невъзможност да се организира механизирано едро земеделско производство, а от друга страна – определят добри възможности за развитие на рекреационно туристически дейности. Така че връзката град-село тук ще се обогатява и от осъществяването на туристическото развитие. Актуалният напоследък селски туризъм в такива територии ще се проявява като туризъм в селска среда с планински характер. Малките градове, както и селата са в състояние да предоставят условия за подслоняване и обслужване на туристи. Освен това малките градове ще предоставят както на туристите, така и на селското население услуги от по-висока степен.

Урбанистичното развитие в Благоевградска област показва известно различие и специфика в двете основни природо-географски пространства – долината на Струма и долината на Места. В тях до известна степен по различен начин са влияли върху селищното развитие основните фактори за развитието на населените места : природогеографски, исторически, икономически, демографски, социални, технически.

7.3. Урбанистично развитие в долината на р. Места

Долината на река Места е природогеографски фактор за комуникация и за селищно развитие между планинските масиви на Рила, Пирин и Западните Родопи. От природо-географска гледна точка долината на Места е с по-голяма надморска височина от долината на Струма и е по-

затворена в посока към Беломорието, което предопределя по-хладен климат и по-ограничени възможности за интензивна земеделска дейност. В нея се намират две по-големи полета Разложкото и Неврокопското и други по-малки пространства, където са се създали и развили 94 населени места с общо население 134 076 души (2001г.), което представлява 38% от населението на областта. В долината на Места има пет града – Г. Делчев, Разлог, Банско, Белица, Якоруда с общо население 55 225 жители (2001 г.), което представлява 28% от градското население в областта. Съотношението между градско и селско население е 41,2:58,8. Тези данни показват че, долината на Места е по-слабо населената част на областта и степента на урбанизация в нея е по-ниска в сравнение с тази в долината на Струма. От друга страна долината на Места продължително време е без граничен преход към съседна Гърция и на практика е тупикова територия, което се е отразявало неблагоприятно на общото социално-икономическо развитие и на урбанизационното развитие.

Основното направление на урбанистично развитие е по долината на р. Места – Якоруда-Белица-Разлог-Банско-Гоце Делчев-Хаджидимово. От двете страни на направлението по долината се оформя мрежата от малки населени места, повечето от които показват до известна степен демографска стабилност, тъй като са с мохамеданско население.

Град Г. Делчев е изявен град-център с организираща роля за четирите общини в Неврокопското поле – Сатовча, Гърмен, Хаджидимово и Г. Делчев. Градът е бивш околийски център. Има добре развита промишленост – електроника и електротехника, хранително-вкусова, шивашка и текстилна, химическа и каучукова, дървообработваща, строителни материали, тютюнообработка. Изявява се като културен и духовен център с история и традиции. Град Хаджидимово няма достатъчен потенциал и организираща роля за околните населени места, за да “партнира” на Г. Делчев.

В северната част в Разложкото поле град Разлог, също бивш околийски град, не е така силно изявен център като Г. Делчев. Той може да играе такава организираща роля заедно с град Банско за четирите общини Разлог, Банско, Белица и Якоруда. За разлика от Хаджидимово Белица и Якоруда са достатъчно изявени малки градове с организираща роля за околните населени места и успешно “партнират” на Разлог и Банско.

7.4. Урбанистично развитие в долината на р. Струма

Долината на Струма е много важен природогеографски фактор за осъществяване на комуникация и за урбанистично развитие. Природо-географските фактори обуславят по-мек климат в сравнение с долината на Места и възможности за интензивно земеделие и по-интензивно селищно развитие. За това съдейства решително и комуникацията с Гърция, която за разлика от тази по долината на Места, не е била прекъсвана.

В долината на Струма на територията на областта има 186 населени места с 209 294 души население (2001 г.), което е 62% от населението на областта. В долината на Струма има шест града – Благоевград, Петрич, Сандански, Симитли, Кресна и Мелник с общо население 139 120 жители, което представлява 72% от градското население в областта. Съотношението градско към селско население в долината на Струма е 66,5:33,5. Тези данни показват по-добрата населеност и по-високата степен на урбанизация в долината на Струма.

Опорната мрежа от населени места се е формирала по оста север – юг в долината на река Струма и отчасти по долината на р. Струмешница. В определени места на това направление селищната мрежа е по-гъста и там са се формирали градовете-центрове с по-висока концентрация на население. В оградните планини селищата са малки, разположени дисперсно и със силно намаляващо население.

Благоевград е основен урбанистичен център в северната част на областта. Той е областен административен център, град с развита инфраструктура и комуникации. Има развити хранително-вкусова текстилна и трикотажна, шивашка, кожарска, кожухарска, обувна, дърводобивна и дървопреработваща, машиностроителна, металообработваща, електротехническа и електронна промишленост. Градът е изявен културен и образователен център с две висши учебни заведения. Има силно местно управление с новаторски подход към политиката за общинско развитие.

В южната част на областта по долината на Струма се намират два силно изявени градове-центрове, които успешно балансират Благоевград.

Петрич е град с преимуществено местоположение за трансгранично сътрудничество и обмен с две съседни държави. Има добре развита лека промишленост - текстилна, шивашка и обувна, главно с чужди капитали, оживена погранична търговия и добре развит частен бизнес. Земеделското производство обаче е в криза и не е конкурентноспособно. Град Петрич е стабилен опорен център в селищната мрежа на страната, той е по-голям и по-развит от някои областни центрове. Неговото население продължава да нараства за разлика от населението на подавяващото болшинство от градовете в страната.

Сандански е другият изявен център в южната част на областта. Той се развива главно като лечебно туристически център с богато природно и културно наследство. Градът притежава и добре развита икономическа база и възможности за конкурентноспособно земеделие с напояване, които обаче са занемарени. Все пак той показва стабилизиране на демографското си състояние, което е добър индикатор.

Другите градове в долината на Струма Симитли и Кресна са малки и не могат да играят ролята на изявени организиращи центрове. В Симитли е в криза структуроопределящата добивно промишлена функция, а военната функция е отпаднала и в Симитли, и в Кресна.

7.5. Населени места, структура, изграденост, развитие

Наред с демографския спад на населените места, което се отразява негативно на тяхната икономика и на социалната сфера, в тях се наблюдават много проблеми от чисто териториално-устройствен характер, които са трудно решими в обозрим период.

Трудно регулираните урбанизационни процеси в следвоенната епоха, резултат на индустриализацията и колективизирането на селското стопанство са създали проблемите от екологичен, социален и териториално-функционален характер, натрупани през периода на екстензивно нарастване, които остават нерешени като тежко бреме за бъдещето.

Урбанистичното развитие на градовете през индустриалната епоха се е отразило решително върху териториалното им нарастване и устройство. През целия период наличната градска територия е била перманентно недостатъчна за да задоволи растящите градски нужди. Това е налагало непрекъснат териториален ръст, заемане на съседни земеделски земи за промишлени зони и за жилищни зони (комплекси). Не е било възможно този екстензивен ръст да бъде ограничаван и регулиран по-добре, поради кратките времеви периоди на поява и реализация на урбанистичните процеси. В същото време градските територии и особено новоусвоените са оставали недостатъчно добре благоустроени и подредени. В резултат на това нарастване градовете са натрупали сериозни проблеми, които са оставали постоянно нерешени докрай. В момента те стоят особено остро в по-големите градове, но се наблюдават макар и в по-малка степен и в по-малките градове.

По данни от ТУП на Благоевградски окръг през 1970г. общата територия, заета от населени места, е била 8156 ха, от които жилищната зона е 7568 ха. или 67%, уличната площ е 15%, озеленените площи са 3,4% или 6,4 м²/жит.

В днешно време територията на по-големите градове в областта и нейната вътрешна градска структура може да се види на следващата таблица 40.

Табл. 40 Градоустройствени показатели на изявените градове-центрове в област Благоевград

Съществуващо състояние към годината на разработване на ОГП	Селищна територия (ха)	Жилищна зона (ха)	Зона селищно стопанство (ха)	Извън селищна територия (ха)	Бруто гъстота в сел. терит. (жит/ха)	Нето гъстота в жил. зона (жит/ха)
1. Благоевград ОГП 1987 г. 65 065 жит.	926,83	653,04	273,79	598,85	70,2	99,6

2. Петрич ОГП 1985 г. 26 482 жит.	519,89	340,42	179,47	131,61	50,9	77,8
3. Сандански ОГП 1989 г. 25 000 жит.	384,23	274,48	107,75	44,1	65,1	91,1
4. Гоце Делчев ОГП 1989 г. 19 699 жит.	359,00	229,00	130,00	46,00	54,9	86,0

7.5.1. Проблем – степен на урбанизиране на територията

През следвоенния период вследствие на бурно протичащите процеси на индустриализация и урбанизация са се увеличили чувствително териториите на градовете. Особено големи площи са заети от промишлени и складови зони. Увеличили са се чувствително и жилищните територии, особено на по-големите градове. Териториалното проявление на урбанизационните процеси се е реализирало не само чрез териториално нарастване на самите градове, но и чрез урбанизиране (застрояване) и в техните околградски територии. Това е особено характерно за Благоевград, Петрич, Сандански, Г. Делчев, но се проявява и при по-малките градове. Развитието на масовия туризъм във втората половина на 20-ти век допринася за урбанизирането и застрояването на някои изяви в природо-рекреационно отношение територии като Семково, Предела, Попови ливади, Попина лъка и др. Увеличените площи на градовете и курортните образувания са създали нови проблеми с тяхното инфраструктурно обзавеждане и благоустрояване, които продължават да бъдат голям проблем и днес.

7.5.2. Проблем – производствени зони

През индустриалната епоха най-сериозната териториална експанзия беше демонстрирана със заемането на големи площи земя край градовете и екстензивното им усвояване за индустриални нужди. Площта на промишлените територии към градовете е винаги по-голяма от необходимата по нормативите, което показва неефективно и разхитително усвояване на земя за промишлени нужди. В обновяването и реструктурирането на създадените производствени зони след осъществяването на приватизацията ще се проявява не само като технологичен проблем, но и като чисто устройствен и строително-архитектурен проблем и ще изисква сериозни усилия в планирането и благоустройството им. Технологичната изостаналост и неприветливия архитектурно-строителен вид на производствените сгради ще представляват бариера пред тяхното обновяване. Евентуалната ориентация на бъдещи инвеститори към строителство на производствени предприятия “на зелена поляна” може да повлияе за дългосрочното изоставяне на производствените територии в сегашното незавидно състояние.

7.5.3. Проблем – жилищни комплекси

Обновяването и реструктурирането на жилищните комплекси се проявява като сериозен проблем в резултат от тяхната функционална недоизграденост, еднообразие и неблагоустроеност. В жилищните комплекси е върната незастроена земя на нейните бивши собственици, което също ще налага реструктуриране на територията им.

Изградените панелни сгради в скоро време ще изискват рехабилитация. Този проблем ще има дългосрочно действие като се имат предвид скромните възможности на собствениците на жилища да ги обновят. Изоставянето на апартаменти в жилищните комплекси от техните обитатели, които търсят препитание в селата, а не могат да ги продадат поради липсата на действащ жилищен пазар, е факт.

7.5.4. Проблем – състояние на обществените сгради

Този проблем се наблюдава навсякъде в населените места. Навсякъде сградният фонд на обектите за култура и образование е в незавидно състояние и се нуждае от ремонт и реституция. Особено тежко е състоянието на училищните сгради в много от селата.

Терени, определени за детски заведения и училища в жилищните комплекси са реституирани, а в централните части на градовете, са вече изконсумирани за жилищни и търговски нужди. Намирането на баланса между обществените и индивидуалните потребности и интереси при устройството на населените места ще бъде трудно, като се има предвид финансовото състояние на общините и възможностите им да отчуждават терени за обществени нужди.

7.5.5. Проблем – техническа инфраструктура

Неговото проявление се усеща в незадоволителното състояние на мрежите и системите на водоснабдяването и канализацията, на топлоснабдяването, на енергоснабдяването и на транспортната система на градовете, които са разгледани в анализа на техническата инфраструктура. Обобщено може да се посочи, че техническата инфраструктура не удовлетворява адекватно настоящите градските нужди и затруднява функционирането на градовете;

7.5.6. Проблем – обществени озеленени площи

Състоянието на изградените зелени системи в градовете с малки изключения е незадоволително. Това се дължи на недостатъчното им поддържане, заемането на зелени площи за временно търговско строителство, липсата на охрана и ефективно санкциониране на нарушителите. Но наличните озеленени площи за широко обществено ползване в средните градове са недостатъчни. По данни от ОГП обществените озеленени площи в Благоевград са 37 ха или само 3,7 м²/жит. във Петрич са 11,6 ха или само 3,8 м²/жит., в Сандански - 18,4 ха или 6,3 м²/жит., при норматив за такива градове 12 м²/жит. В Г. Делчев обществените озеленени площи са по-обширни – 37 ха или 19 м²/жит. В по-малките градове проблемът с обществените озеленени площи не стои така остро, тъй като те имат близък контакт с богато залесена крайградска територия.

7.5.7. Проблем – културно-историческо наследство

Областта е една от най-богатите на културно-исторически паметници от различни епохи. За тях са полагани не малко грижи в близкото минало. Днес обаче поддържането на паметниците е силно затруднено.

Археологически, исторически и архитектурно-строителни паметници има в много от общините и землищата на населените места. Особено ценни антични и средновековни селища и крепости са античният град Никополис ад Нестум в община Гърмен, античният град в центъра на Сандански с ранно-византийските сгради, античен град Петра при с. Мулетарово, останките от крепости край с. Дъбница, с. Плетена, с. Дренково, Самуиловата крепост край с. Ключ, крепостта "Калята" Разлог, археологическите находки в с. Копривлен. С голяма художествена и историческа стойност са църквата Св. Троица, къщата на Неофит Рилски и комплексът възрожденски къщи в Банско, архитектурният резерват Вароша в Благоевград, град Мелник, селата Ковачевица, Долен, Делчево, Скребатно и др., редица манастири (напр. Роженският манастир с костницата, останките от манастира "Св. Илия" Разлог от IV – VI век, манастира "Св. Арахангел Михаил" в землището на с. Тросково от XII век, под егидата на ЮНЕСКО, манастир "Свети Георги" в Хаджидимово), много църкви (напр. църквата "Св. Св. Теодор Тирон и Теодор Стратилат" в с. Добърско от 1614 г. под закрилата на ЮНЕСКО) и други обекти от възрожденската и следосвобожденската епохи.

Като общ проблем за богатото културно-историческо наследство в областта следва да се посочи недостатъчните грижи за поддържане на паметниците на културата поради недостига на средства и подходящи механизми. Например Никополис ад Нестум още от края на 80-те години е запуснат, не може да се осигури сериозна охрана и са нанесени значителни щети от иманяри, както и от времето.

7.5.8. Проблем – неактуални устройствени планове и кадастър

Плановите на населените места и техните централни градски части са остарели и неактуални след реституционните процеси. Техните частични изменения на парче са порочна практика, която създава сериозни проблеми на управлението на процесите. Към 2005 г. са приети нови кадастрални карти на гр. Разлог и гр. Благоевград, а в процес на създаване са кадастралните карти на гр. Банско, с. Добринище и гр. Гоце Делчев. Неотложна необходимост е създаването на единен кадастър за територията на областта. Също така има изработени кадастрални планове през 1990 г. за населените места на об. Хаджидимово - Теплен, Беслен, Абланица, Блатска, Парил, Хаджидимово и Копривлен, но нямат цифрови модели, което е характерно за всички общини в областта.

7.6. Урбанистично развитие – положителни и отрицателни страни, предимства и проблеми:

- Сравнително добре е балансирана урбанистично-териториалната структура, представена от :
 - централни територии с изявиени средни градове-центрове,
 - периферни територии с малки населени места без градове-центрове и
 - природни територии без населени места.
 - Балансирана и равномерно е развита мрежата от населени места в населените територии, в които има сравнително равномерно разположение на градове.
 - Но в някои от периферните територии населените места са много малки и са обезлюдени, което подсказва, че някои от тях ще изчезнат.
 - Липсва голям град над 100 хил.жит. – център на мощно урбанистично развитие и двигател на икономически растеж. Но Благоевград, макар и отдалечен от останалата територия на областта, има всички дадености и възможности да се превърне в такъв център при добре ориентирана политика на устойчиво развитие.
 - Отсъствието на голям дебалансиращ градски център в областта и наличието на градове, близки до категорията “среден град” в южните крайгранични територии създава по-балансиран характер на селищната мрежа и дава възможности за бъдещо по-равномерно и балансирано социално-икономическо развитие.
 - Намалява населението (особено активното) в населените места - вече не само в селата, но и в повечето градове; Все пак в градовете Петрич, Сандански, Г. Делчев, Банско и Якоруда се наблюдава известно стабилизиране на населението.
 - Оживените връзки между града и селото, познати от близкото минало и изразяващи се в трудови и културно-битови пътувания, сега са силно ограничени;
- Амортизирана е физическа среда в населените места, занемарено е благоустройството и инженерните мрежи на инфраструктурата; В някои от градовете благодарение на проекта “Красива България” и други инициативи се полагат грижи за благоустройването;**
- Техническата инфраструктура не удовлетворява адекватно градските нужди и затруднява функционирането на градовете;
 - Производствените територии са недостатъчно благоустроени и са застроени с остарели, непривлекателни и амортизирани сгради, които трудно могат да се модернизират и използват;
 - Жилищните комплекси са недоизградени и недостатъчно благоустроени, панелните сгради не удовлетворяват нормалните изисквания за жилищен комфорт;
 - Не е добро състоянието на обществените сгради за култура, образование, здравеопазване особено в селата, има незавършено строителство на културни обекти;
 - Обществените озеленени площи са недостатъчни и са силно занемарени и подложени на агресия;
 - Не са достатъчни грижите за богатото културно-историческото наследство и паметниците на културата;

- Остаряла е и е неактуална кадастралната и плановата основа на повечето населени места, което затруднява тяхното устройство.

Урбанистично развитие – възможности :

- Усъвършенстване на традиционната връзка между града и селото на нов качествен етап чрез преодоляване на сегашния затворен модел на натурално стопанство в селото и прилагане на модела “двойствено градско-селско обитаване”.
- Използване на близостта на малките градове до селските населени места и превръщането им в опорни обслужващи селската местност центрове - възможности за бъдеща балансирана полицентрична система от градове и нова връзка между града и селото.
- Използване на потенциала на изявените градове-центрове Благоевград, Петрич, Сандански и Г. Делчев за разпространение на положителното им въздействие върху по-широк пространствен ареал.
- Използване на трансграничното сътрудничество за всестранно оживяване на градовете и другите населени места в близост до граничните преходи.

Урбанистично развитие – заплахи :

- Задълбочаване на вътрешно регионалните различия между градовете-центрове и малките населени места в равнинната и в планинската територия;
- Отмиране на много от малките населени места в периферните територии;
- Ограничаване и западане на градските функции и организиращата роля на градовете за околните села вследствие на икономически затруднения;
- Занемаряване на градското благоустройство и инфраструктура поради липса на средства за поддържането им;

Урбанистично развитие - стратегически цели и задачи :

Основна цел:

Осигуряване на балансираност на мрежата от населени места в областта и на устойчивост в развитието им

Задачи:

- Да се формулират политики за укрепване на малките градове в селскостопанските територии, за да могат да предоставят заетост и качествени услуги на населението в околните села;
- Да се подобрява състоянието на физическата среда в населените места чрез доизграждане на техническата инфраструктура и чрез подходящи благоустройствени действия;
- Да се осигуряват ресурси и механизми за довършване на замразеното строителство на здравни, културни, образователни и други обслужващи обекти в градовете;
- Да се осигурява актуална кадастрална и планова основа за развитието на населените места и селищните образувания, както и единен кадастър за територията на цялата област;
- Да се осигуряват ресурси и механизми за поддържане и социализиране на богатото културно-историческо наследство;
- Да се осигурява чрез съвременна планова основа целесъобразното реструктуриране и модернизация на промишлените територии в градовете и на жилищните комплекси.

8. Състояние на околната среда

8.1 Екологично състояние

Благоевградска област се отличава с благоприятно **екологогеографско положение** в сравнение с други области на страната. Трансграничните преноси не оказват негативно екологично влияние върху територията на областта. От своя страна тя въздейства в слаба степен върху въздушната и водна среда на съседните територии. Това се отнася преди всичко за качеството на водите и дънните отложения на реките Струма и Места.

В областта не са регистрирани значителни постоянни огнища на замърсяване на **атмосферния въздух** от големи индустриални предприятия. Трудно се предвижда риска от епизодични, кратковременни “залпови” замърсявания на въздуха на локално ниво. На територията на Благоевградска област няма район отнасящ се към екологично горещите точки в страната. Няма изграден специализиран постоянен пункт за наблюдение на атмосферните замърсители. Те се измерват в един обикновен пункт с честота 6 пъти месечно с местоположение РИОСВ - гр. Благоевград. В цетровите на общините се извършват епизодични измервания с помощта на мобилна станция с продължителност 72 часа годишно. Не са отбелязани превишения на нивата на изследваните замърсители. В областта се забелязва тенденция на намаляване на годишните концентрации на оловни аерозоли. Замърсявания на въздуха с линеен характер се наблюдават в участъка от първокласния път Е-79 преминаващ през областта по течението на р. Струма.

Водите са стратегически природен ресурс на областта. Провеждането на мониторинг на водите в областта е задължително както за подземните, така и за повърхностно течащите води. Течението на р.Струма почти в целия участък преминаващ през областта е с различна степен на замърсеност за отделните проучвани вещества. Това се отнася и за участъка на р. Благоевградска Бистрица след гр. Благоевград. Подобен е проблема с р. Места в границите на Разложкото котловинно поле. С подобни проблеми са и притоците й р. Изток, р. Черна Места и р. Елешница. Преди гръцката граница водите на Места са с относително добри параметри поради самоочистващата и се способност. Проблемите по замърсяването на водите на двете главни водни артерии ще се решат с усъвършенстването, построяването и функционирането на пречиствателните станции в общините Благоевград, Сандански, Банско, Разлог, Петрич, Гоце Делчев, Якоруда и др. От 2000 г. работят две автоматични станции за мониторинг на водите на р. Струма и Места, като се контролират над 20 показателя.

Продължава тенденцията за подобряване качеството на повърхностните води в резултат на известно технологично обновление и закриване на неефективни замърсяващи производства. Тревожен е факта, че се отделят замърсени води от Струма и Места за напояване на земеделски площи.

Дънните отложения на реките в областта са с ниски съдържания на тежки метали в сравнение с други водни течения в страната, като се отбелязват само локални повишения на съдържанията им.

Качествата на подземните води се повишава поради намаляването торенето на земеделските площи.

Почвените ресурси се отличават с много добри качества. По отношение на почвите в планинските райони областта има фонов характер. Локални замърсявания на почвите са отбелязани в районите на дадени предприятия, както и по протежение на основните транспортни артерии - жп линията София - Солун, първокласен път Е-79, пътя Разлог - Гоце Делчев.

Част от земеделските земи са подложени на ерозионни процеси проявяващи се с различна сила, което изисква залесително-рекултивационни мероприятия. От 1998 г в областта се провежда мониторинг на почвите по няколко основни показателя. В отделни участъци са установени високи съдържания на пестициди.

На територията на Благоевградска област се осъществява периодичен контрол върху **радиационното състояние** на околната среда. Не са констатирани сериозни надфоновы стойности. Отделни повишени радиологични параметри са установени за райони на МДП “Елешница”, “Сено-

кос”, “Брежани” и “Игралище” - община Симитли, в почвите, водите и дънните отложения. Радиационният контрол провеждан от 1998 г по реките Струма, Места, Мелнишка, Струмешница показва, че те не са повлияни от уранодобивната дейност в областта.

Анализът на състоянието на **акустичната среда** показва, че преобладаващите нива на шум за повечето от изследваните селища е между 62 и 72 dB при норма 60 dB. Необходимо е изграждането на специална областна и общинска политика за връзката между състоянието на акустичната среда и мероприятията за намаляване на шумовото замърсяване.

Приоритетен проблем е третирането на **твърдите отпадъци** в областта. Сериозна работа предстои в различни аспекти - инженеро-технически, финансов, организационно-административен, образователно - разяснителен. Необходимо е реконструиране и модернизация на съществуващите и изграждане на нови депа за ТБО. Създадени са програми на общинско ниво за решаването на проблема. В гр. Гоце Делчев проблемите са решени в значителна степен с помощта на проект по програма ФАР. Съществуват проекти за изграждането на съоръжения за рециклиране на битови и промишлени отпадъци. На места проблема изисква сътрудничество между съседни общини, като в случаите с Якоруда - Белица и Сандански - Струмяни. На територията на областта съществуват много нерагламентирани сметища, като за отстраняването им РИОСВ изисква от общините конкретни програми за управление на отпадъците и поетапното закриване на този вид сметища.

Биоресурсите на областта са важна предпоставка за развитието на редица стопански дейности в нея. На територията ѝ попада национален парк “Пирин” и част от национален парк “Рила”, както и редица резервати. Създадени са и две държавни дивечовъдни станции. Специализираните лесничества контролират въздействието върху горският фонд на областта. Необходима е твърда политика по отношение прилагането на закона за защитените природни територии.

8.1.1 Качества на въздушната среда

Наблюдението на състоянието на атмосферния въздух е сред приоритетните задачи. По приетите стандарти се наблюдават определени параметри и се изследва изменението им във времето. РИОСВ - Благоевград контролира с измерване на емисиите **27 обекта**, с източници на емисии на вредни вещества , изпускани в атмосферния въздух, в районите на Благоевградска област.

- **Община Благоевград** – контролираните обекти с измерване са 6 бр.

основни източници на емисии в общината , които са превишавали установените норми за горивни източници и производствена дейност са : “МБАЛ- Благоевград” АД, “Благоевград БТ” АД, “Струматекс” АД, “Кембароу ММ-5”АД, “Благоустройствени строежи” АД за обект асфалтова база – с. Айдарово.

причини – използване на мазут с високо съдържание на сярна или неточно поддържани параметри на горивния процес; при асфалтовата база – неефективни пречиствателни съоръжения.

перспективи за решаване на проблемите – използване на нискосернист мазут, регулиране на горивния процес ; за асфалтовата база в с. айдарово - изготвяне на програма с мерки за достигане на нормите за “прах” в т. ч. програма за поддържане на пречиствателните съоръжения /пс/ на асфалтосмесителя или смяна на пс.

основни източници на емисии в общината, които са предприели мерки и преустановили замърсяването са “Пиринско пиво” АД и “Агрима” АД.

основни източници на емисии в общината, които не са нарушавали установените норми – “Карол Фернандес Мийт”АД.

Фирмата с изградена система за собствен мониторинг на територията на общината е “Благоевград БТ” АД. Предприятието има дългосрочна програма за намаляване на замърсяването на атмосферния въздух. Предвиден е собствен периодичен мониторинг на емисиите и промяна на горивната база – използване на нискосернист мазут. В програмата са набелязани и мерки за намаляване на емисиите от вредни вещества, изпускани в атмосферата, от другите производствени дейности.

За замърсяване на атмосферния въздух през зимния сезон в град Благоевград значително влияние оказват емисиите от битовото отопление (локални горивни източници на твърдо гориво).

Необходимо е да се премине към централно топлофициране и то на природен газ, с което значително ще се намалят емисиите на прах, сажди, серен диоксид, азотни оксиди, въглероден оксид и др в атмосферния въздух.

- **Община Симитли** – контролираният обект с измерване е асфалтовата база на “Пиринстройинженеринг” АД. базата през годината е работила сезонно и епизодично; има нарушение на нормите за допустими емисии на прах. причини – недостатъчна ефективност на пречиствателните съоръжения. перспективи за решаване на проблема - изготвяне на програма с мерки за достигане на нормите за “прах” в т. ч. програма за поддържане на пречиствателните съоръжения /пс/ на асфалтосмесителя.

През зимния отоплителен сезон, замърсяването на въздуха е основно от бита, за отопление на жилища и административни сгради.

- **Община Кресна** – контролираният обект с измерване е “Енергоремонт” АД. През зимния отоплителен сезон, замърсяването на въздуха е основно от бита, за отопление на жилища и административни сгради.

- **Община Струмяни** – няма големи източници на емисии, които РИОСВ – Благоевград контролира. През зимния отоплителен сезон, замърсяването на въздуха е основно от бита, за отопление на жилища и административни сгради.

- **Община Сандански** – контролираните обекти с измерване са 3 бр.

основни източници на емисии в общината , които са превишавали установените норми за горивни източници са, “Лийв Табакоа М.“ АД и “Винпром Дамяница” АД. причини - използване на мазут с високо съдържание на сяра или неточно поддържани параметри на горивния процес.

перспективи за решаване на проблемите - използване на нискосернист мазут, регулиране на горивния процес.

основни източници на емисии в общината , които са предприели мерки и преустановили замърсяването през годината са “Медика” АД.

за състоянието на атмосферния въздух в гр. сандански оказва влияние котловинния характер на местността.

автомобилния транспорт съществено влияе върху чистотата на атмосферния въздух в града.

за натоварване на атмосферния въздух с вредни вещества през *зимния сезон* в град Сандански значително влияние оказват и емисиите от битовото отопление (локални горивни източници предимно на твърдо гориво). епизодично, в по-ниските части на града , при определени метеорологични условия /високо атмосферно налягане, липса на вятър, ниска и плътна облачност/ се създава потенциална възможност за повишаване нивата на замърсителите, изпускани от битовите горивни източници.

- **Община Петрич** – Местоположението на **община Петрич** и спецификата в релефа изключват до голяма степен вероятността за пренос на замърсители от съседни региони. Като цяло климатът в общината е повлиян благоприятно от природните дадености в района – Беласица и Огражен. Тези планини са пречистващи механизми на атмосферните замърсители в района. Община Петрич не е включена в Националната мрежа за мониторинг на въздуха. Според данни от последните периодични измервания за състоянието на въздуха в гр. Петрич в извънотоплителния сезон почти не се надхвърлят ПДК по контролираните показатели. Не е установено наличието на SO₂ и NH₄ в атмосферния въздух. Концентрацията на CO₂, NO, NO₂ е много ниска. По-високи са измерените стойности на прах и сероводород, които се приближават до ПДК. Липсата на системни хронологични данни за състоянието на атмосферния въздух в гр. Петрич все пак не дава възможност за висока достоверност и горните изводи следва да се приемат като ориентировъчни.

Основните източници на емисии, замърсяващи въздуха в района на гр. Петрич са:

- промишлените предприятия
- обществено–административен и комунален сектор
- жилищно-битов сектор
- автомобилен транспорт

Емитираните от тях вредни вещества се дължат изключително на изгарянето на различни видове горива в зависимост от нуждите им.

С цел намаляване на вредните емисии се предвижда газификация на големите обекти в общината.

Контролират се 6 бр. замърсители. през зимния отоплителен сезон, замърсяването на въздуха е основно от бита, за отопление на жилища и административни сгради.

Редица ПКЦ в град Петрич са преустановили експлоатация “Биляна трико” АД, “Петричка праскова”, “Електроника” ЕООД, “Явор” АД и др.

Обекта нарушаващ установените норми за “прах” е асфалтова база “Мелнишка река”, с. Ген . Тодоров.

- **Община Якоруда** – замърсяването на въздуха е основно от бита и автотранспорта. За отопление се използват главно дърва и въглища. В общината са застъпени и фирми с дървообработваща дейност (“Якорудски бор” АД и др.), които натоварват атмосферния въздух с дървесен прах и летливи органични съединения. Дървообработващите фирми са съоръжени със сухи циклонни за отделяне на дървесния прах и стърготини, които при добро поддържане имат над 80 % пречистващ ефект. Една част от талашът и триците, отпадащи от производствената дейност се използват за гориво в самите фирми.

- **Община Белица** – замърсяването на въздуха е основно от бита и автотранспорта. За отопление се използват главно дърва и въглища. В общината са застъпени и фирми с дървообработваща дейност (“Пиринпласт” АД и др.), които натоварват атмосферния въздух с дървесен прах и летливи органични съединения. Дървообработващите фирми са съоръжени със сухи циклонни за отделяне на дървесния прах и стърготини.

- **Община Разлог** – контролират се 2 бр. замърсители с измерване на емисиите. Емисиите са от ПКЦ. Основни замърсители са “Пиринхарт” АД, Завода за магнитни глави и др.

В общината са застъпени и фирми с дървообработваща дейност (“Хамефа Места” ООД и др.), които отделят в атмосферния въздух дървесен прах и въгледороди. Дървообработващите фирми са съоръжени със сухи циклонни за отделяне на дървесния прах и стърготини. “Хамефа Места” ООД разполага с ефективни пречиствателни съоръжения за отработените газове след лакозаливните кабинни.

За замърсяване на атмосферния въздух през зимния сезон в град Разлог значително влияние оказват емисиите от битовото отопление и отоплението на административните сгради (локални горивни източници на твърдо гориво – дърва и въглища).

- **Община Банско** – контролирани обекти в общината са “Пиринска мура” АД и ЗТА – Банско относно емисии на вредни вещества от ПКЦ. Емисиите от битовото отопление оказват влияние върху състоянието на атмосферния въздух.

- **Община Гоце Делчев** – контролираните източници с измерване са 3 бр. - ”Орбел” АД , “Керамика” АД и Асфалтова база относно емисии от горивни и съответно от производствени процеси. ”Орбел” АД нарушава нормите за допустими емисии от горивни процеси; асфалтовата база нарушава нормите за “прах”. Асфалтовата база е изготвила програма с мерки за достигане на нормите за “прах”; извършена е замяна на пречиствателните съоръжения /ПС/ с нови, по-ефективни, като е монтирано прахоочистващо съоръжение с ръкавни филтри, с по-висок коефициент на пречистване. Като резултат , емисиите на прах са намалени многократно.

“Керамика” АД не нарушава нормите за допустими емисии при производство на керемични изделия от глина. Измерванията са извършвани при използване на гориво – л.въглища от мина “Канина”.

Емисиите от автомобилния транспорт и битовото отопление замърсяват атмосферния въздух. Автогарата е в централната част на града, което допълнително натоварва атмосферния въздух в ЦГЧ.

Проблеми за ЦГЧ се създават от “Булгартабак” АД , когато работи. Обекта допълнително натоварва атмосферния въздух с емисии от прах /при епизодични аварии във вентилационната система/ и наднормен шум на ул. “Бяло море”. През 2003 г. Фирмата е работила ограничено.

- **Община Хаджидимово** – контролиран обект – “Вента”ООД, с. Копривленс източник на емисии от ПКЦ; дадено е предписание за измерване .В общината емисиите в атмосферния въздух са предимно от битовото отопление през зимния сезон.

- **Община Сатовча** – няма контролирани замърсители; замърсяването на въздуха се дължи основно на бита.

- **Община Гърмен** – няма контролирани замърсители; Отсъстват производствени мощности, които да определят постоянни или залпови източници на замърсяване на атмосферния въздух. Определящо значение за високото качество на атмосферния въздух в района има обилната горска растителност. Минимално специфично влияние върху качеството на атмосферния въздух в локален мащаб оказват наличните минерални извори край с. Огняново, но те не се отразяват върху нормативните показатели за качество на атмосферния въздух.

Както за цялата страна, така и за област Благоевград продължава тенденцията към понижаване на годишните концентрации на **оловни аерозоли**.

Максималните годишни концентрации на **азотен двуокис** за областта също са под пределно допустимите стойности.

Според становището на експерти от РИОСВ Благоевград, предложенията за намаляване на вредните емисии в атмосферния въздух се свеждат до следните мерки:

- газифициране на гр. Благоевград и областта;
- изграждане на тролейбусен транспорт в гр. Благоевград;
- осигуряване на пазара с нискосернист мазут;
- строги нормативни мерки за използване на безоловен бензин;
- мерки за ограничаване на автомобилния трафик в населените места;
- ограничаване вноса и движението на стари автомобили;
- изграждане на зелени пояси около промишлените зони и др.

В областта не са регистрирани значителни постоянни огнища на замърсяване на атмосферния въздух от големи промишлени обекти. Не може да се предвиди рискът обаче от епизодични, кратковременни “залпови” замърсявания.

Благоевградска област не разполага с автоматичен пункт за измерване на атмосферните замърсители – вероятно защото няма географска точка на територията ѝ, която да се отнася към екологично горещите точки. По данни от доклада на МС за състоянието на околната среда (от 2001 г.) в областта има един обикновен пункт за измерване на атмосферните замърсители (6 дни в месеца) – с местоположение РИОСВ гр. Балоевград. В този пункт се получават данни за първите 5 основни замърсители от скалата, приета за страната ни: прах, серен двуокис, азотен двуокис, сероводород, оловни аерозоли. На базата на досегашните измервания на **праховите емисии** се получава следната картина:

Табл. 41 Годишен бюлетин за регистрирани превишения на норми по вид

Замърсител	Прах	Pb аероз.	SO ₂	NO ₂	H ₂ S	ФПЧ ₁₀
Общ. брой пунктове – 1	*	*	*	*	*	*
Населено място Благоевград						
Превишаване на средночасовата концентрация в пъти СЧН или ПДК м.е./ месец			-	-	1.08/05 1.12/06 1.16/06 1.18/06 1.2/06 1.06/08 1.04/08 1.2/12	
Превишаване на среднонощната концентрация в пъти СДН или ПДК ср.дн./ месец	-		1.12/01 2.21/02		1.90/06 1.03/07 1.03/11 1.27/12	2.51/01 1.15/03 1.27/11 1.13/12

Превишаване на средногодишната концентрация в пъти СГН или ПДК ср.г.	-	-		-		-
--	---	---	--	---	--	---

8.1.2 Води и дънни отложения (наслаги)

Водите са сред най-стратегическите природни ресурси на Благоевградска област. От тяхното качество и количество зависят редица важни стопански отрасли. Ето защо те са важна част от мониторинга на околната среда. Редица проучвания дават възможност да се определи състоянието на повърхностно течащите води. Важен ресурс на областта са и подземните води. Разгледано е състоянието на част от водните ресурси по общини, като проявата на проблемите с тях са твърде специфични за всяка община. На тях е отделено специално внимание. Въздействието на различните стопански дейности върху качествата на теченията в реките на областта оказват пряко въздействие върху физико-химичните им особености. Те замърсяват водните течения с различни видове замърсители, като някои от тях влошават във висока степен качеството на водите.

Не по-малко важно е състоянието на дънните отложения във водните течения на областта, които са пряко свързани с качествата на водите.

В община Гърмен най-големи количества пресни подземни води се акумулират от речните пясъци и чакъли от ниските тераси на р. Места и притоците ѝ.

Общото водно количество на всички минерални извори е около 23 l/s. Максималните им температури не превишават 43 градуса С, но същите при реализиране на сондажи могат да бъдат повишени особено в зоните със затруднено движение на водите, към което спада и участъкът Заграде - Гърмен. При сондажни действия може да се очаква в този участък и увеличение на дебита.

Водоснабдяването на община Благоевград се осъществява от няколко основни водоизточника: открити алпийски водохващания на р. Бистрица; открити алпийски водохващания в местността "Чакалица" в Рила и помпени станции на р. Струма и на р. Бистрица.

Количеството на подаваната вода е силно променливо по сезони през годината и по години. В критични сезони на безводие, водата е недостатъчна. От друга страна, качеството на водите от терасата на р. Струма е ниско.

Пречистването на питейните води се извършва от пречиствателна станция. Пречиствателната станция е с двустъпална технологична схема на пречистване и е съобразена със съвременните изисквания за чистота на водата.

Благоевград има изградена смесена канализационна система, изградена е 82 % от нея. състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

Предвижда се да се изгради ГПСОВ, която ще пречиства отпадъчните битови и промишлени води на Благоевград и околните сателитни селища на областния център с. Рилци, с. Бело поле и др. Включена е в националната програма за изграждане и е изготвена необходимата документация за финансиране чрез присъединителния фонд ISPA.

Екологичните ползи от реализацията на ГПСОВ са:

- *Подобряване екологичното състояние на р. Бл. Бистрица, създаващо здравен риск за населението;*

- *Възстановяване на рекреационните ѝ възможности;*

- *Реализацията на станцията ще преустанови постъпването в реката на следните товари: 9 120 кг/ден БПК₅, 4 275 кг/ден НРВ, 1 311 кг/ден амонячен азот и 256 кг/ден общ фосфор*

- *опазване чистотата на водите на р. Струма, която е трансгранично водно течение;*

на територията на Благоевград са разположени следните по-големи производствени предприятия:

по големи стопански субекти, източници на отпадъчни производствени води, които имат изградени псов и пречиствателни съоръжения и същевременно работят ефективно.

„Кембароу ММ5” АД с. Зелен дол-Свинокомплекс с. Зелен дол; „Съобщителна техника” АД гр. Благоевград; „Пиринско пиво” АД гр. Благоевград; „Благоевград БТ” АД гр. Благоевград

- гр. Симитли

Населеното място има смесена канализационна система. Изградена е 82 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

Гр. Симитли има 2 бр. зауствания в р. Струма, в участъка – трета категория. Има изградени 2 бр. септични ями към двата колектора. Няма изградена ГПСОВ. Няма проектна готовност за изграждане на пречиствателна станция. Община Симитли няма финансова възможност за изграждането ѝ.

- с. Крупник

Населеното място има смесена канализационна система. Изградена е 46 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма изградена ПСОВ на населеното място. В канализацията на с. Крупник зауства отпадъчните води.

- гр. Кресна

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 80 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма изградена ГПСОВ на населеното място.

- с. Струмјани

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 60 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма изградена ПСОВ на населеното място.

- с. Микрево

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 60 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма изграден главен канализационен колектор. Няма изградена псов на населеното място.

- гр. Сандански

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 100 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Гр. Сандански има 4 бр. зауствания на канализационни колектори директно в р. Санданска Бистрица.

Предвижда се изграждане на ГПСОВ. За изграждането на ГПСОВ е отредена площадка с площ 42 дка на 3 км. югозападно от града, в района на заустването на р. Сандански Бистрица в р. Струма. Има изготвена ОВОС и издадено положително решение по ОВОС № 23/29.09.1999 г. на РИОСВ Благоевград за първи етап на строителството. Екологичните ползи от изграждането на ГПСОВ са:

- *Подобряване екологичното състояние на р. Санданска Бистрица, създаващо здравен риск за населението;*

- *Възстановяване рекреационните ѝ възможности;*

- *Опазване чистотата на водите на р. Струма-трансгранично водно течение;*

- *Подобряване възможностите за водоползване за различни цели от поречието на Струма.*

- гр. Петрич

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 100 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Гр. Петрич няма изградена ГПСОВ. Канализационния колектор зауства директно в р. Струмешница-втора категория водоприемник, десен приток на р. Струма. Предвижда се изграждане на гпсов.изготвена е техническо-икономическа документация.няма наличие на отредена площадка.

- с. Първомай

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

- с. Коларово

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

- с. Кърналово

Населеното място е със смесена канализационна мрежа. Канализацията е изградена 60 %. Предстои доизграждане на канализационната мрежа. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

- с. Рупите

Населеното място е със смесена канализационна система. Канализацията е изградена 70 %. Предстои доизграждане на канализационната мрежа. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

- с. Беласица

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

- с. Кавракирово

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

- с. Марикостиново

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

- с. Михнево

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро.

ПОРЕЧИЕ МЕСТА

- гр. Разлог

Населеното място има смесена канализационна мрежа. Изградена е 80 % от канализационната мрежа. Няма изграден главен канализационен колектор и ГПСОВ. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро.

Гр. Разлог зауства отпадъчните води в р. Изток, десен приток на р. Места-втора категория в участъка.

Предвижда се изграждане на ГПСОВ. Разработен е проект и община Разлог кандидатства за финансиране изграждането по програма ФАР-ТГС. Извършен е избор за площадка. Има изготвен доклад за ОВОС, който е внесен за издаване на решение. Изработено е прединвестиционно проучване на ПСОВ, което е прието с протокол № НЕС-02-19. от 24.10.2002 г. Технологичната схема включва метода на биологично пречистване с удължена аерация и третиране на утайките. екологичните ползи от изграждането на ГПСОВ са:

- *Подобряване екологичното състояние на водоприемника, който в някои случаи не отговаря на проектната си категория по ХПК и НРВ.*
- *Реализацията на реконструкцията с включване на ОВ от Разлог ще преустанови поствънването в Места на следните товари: 1050 кг/ден БПК₅, 1290 кг/ден НВ.*

- В ГПСОВ ще се пречистват отпадъчните води и на курорт "Предела"
- Принос в опазване качеството на водите в трансгранично водно течение - река Места.
- Подобряване на възможностите за различни водоползвания от поречието.

- с. Баня

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 16 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма изградена ПСОВ.

- с. Бачево

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 35 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма изградена ПСОВ на населеното място.

- с. Елешница

Населеното място е със смесена канализационна мрежа. Изградена е 80 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма изградена ПСОВ на населеното място.

- гр. Белица

Населеното място има смесена канализационна система. Изградена е 49 % от канализационната мрежа. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Има изградена и съществува ПСОВ на к.к."Семково", която не се ползва. Няма изградени главни колектори. Канализацията на гр. Белица се зауства в реката директно чрез 8 бр.зауствания. Няма изградена ГПСОВ. Няма отредена площадка за бъдеща пречиствателна станция.

- с. Краище

Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е незадоволително. Има издадено разрешително за заустване на външен канализационен колектор в р. Места, който не е изграден още. Предвижда се изграждане на разделна канализационна система и изграждане на ПСОВ на населеното място до 2015 г.

- с. Горно Краище

Има издадено разрешително за заустване на външен канализационен колектор в р. Бабяшка. Предвижда се изграждане на ПСОВ на населеното място до 2015 г.

- гр. Якоруда

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 95 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма изградена ГПСОВ. Община Якоруда е отпочнала проучване за отреждане на площадка.

- с. Юруково

Населеното място има смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма ПСОВ на населеното място.

- гр. Банско

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 88 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро.

Гр. Банско има 5 бр. зауствания в р. Глазне-втора категория водоприемник.

Няма изградена ГПСОВ. Община Банско е отпочнала процедура за издаване на разрешително за заустване на отпадъчните води на гр. Банско след изграждане на бъдещата ГПСОВ, за която има отредена площадка за изграждане.

Проведена е процедура за промяна предназначението на земята. Има хидрогеоложки проучвания за площадката и створа на реката в мястото на заустване. Съгласуван е идейния проект. Предстои разработване на технически и работни проекти. Екологичните ползи от изграждането ѝ са:

- *Подобряване екологичното състояние на р. Глазне.*

- *Реализацията на ГПСОВ ще преустанови постъпването в реката на следните товари: 300 кг/ден БПК5 и 3 150 кг/ден НВ.*

- *Възможност за пречистване на отпадъчните води и от курортен район в м. "Шилигарника", с което ще се опазят питейни водоизточници под него.*

- *принос в опазване качеството на водите в трансгранично водно течение - река Места*

- с. Добринище

Населеното място е със смесена канализационна мрежа. Изградена е 85 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма изградена ПСОВ на населеното място.

- гр. Гоце Делчев

Населеното място има смесена канализационна система. Изградена е 88 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма изградена ГПСОВ. Екологичните ползи от изграждането ѝ са:

- *подобряване екологичното състояние на р. Градска.*

- *принос в опазване качеството на водите в трансгранично водно течение - река Места.*

- с. Брезница

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 63 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро.

- с. Мосомище

Населеното място има смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма изградена ПСОВ.

- с. Корница

Има издадено разрешително за заустване на външен канализационен колектор в р. Марев, приток на р. Места. Предвижда се изграждане на ПСОВ до 2015 г.

- с. Лъжница

Населеното място има смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е задоволително. Няма изградена ПСОВ.

- с. Борово

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма изградена ПСОВ.

- гр. Хаджидимово

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 80 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Предстои изграждане на ГПСОВ гр. Хаджидимово.

Има отредена площадка за бъдеща ГПСОВ в м. "Кокошките", землище гр. Хаджидимово с площ 4 дка. Започната е процедура за промяна предназначението на земята. Има изготвен работен

проект за изграждането ѝ. Проекта включва пречистване на отпадъчните води на населените места Копривлен, Садово, Ново Ляски и Блатска. Към момента са изградени колектори (ВКК) на с. Копривлен, гр. Хаджидимово и с. Садово.

- с. Копривлен

Канализационната система е смесена. Състоянието ѝ е добро. Няма изградена ПСОВ.

Заустването на канализацията е в р. Места. Отпадъчните води ще се пречистват в бъдещата ГПСОВ гр.Хаджидимово.

- с. Гърмен

Населеното място има смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Дебрен

Населеното място е със смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Огняново

Населеното място има смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Дъбница

Населеното място има смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Рибново

Населеното място има смесена канализационна система. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро. Няма ПСОВ. Няма проектна готовност за проучване и изграждане на ПСОВ.

- с. Сатовча

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 70 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Има необходимост от изграждане на дъждовно-отводнителна канализация. Състоянието на съществуващата канализационна система е добро, с изключение на канализацията на главната улица, изградена през 1960 г. Няма ПСОВ.

- с. Плетена

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 70 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна система не е добро, тъй като 20% от съществуващия канал е открит (от каменни плочи) и има нужда от подмяна. Няма ПСОВ.

- с. Слащен

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 70 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е незадоволително. Има нужда от подмяна на тръбопровода на някои канализационни клонове. Няма ПСОВ.

- с. Кочан

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 90 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Вълкосел

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 70 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Ваклиново

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 70 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Годешево

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 70 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Туховища

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 40 % от канализацията. Няма изграден главен канализационен колектор. Състоянието на съществуващата канализационна мрежа е добро. Няма ПСОВ.

- с. Жижево

Населеното място е със смесена канализационна система. Изградена е 40 % от канализацията. Състоянието на съществуващата канализационна система е задоволително. Няма ПСОВ.

В последните години в областта се наблюдава видимо подобрене на качествата на подземните води в местата с много обработваеми площи, поради рязкото намаляване на торенето. Редица изворни води по съдържание на нитрати са вече в рамките на БДС.

Основен замърсител на повърхностните води са отпадъчните води от населените места, които заустават водите си без изградени пречиствателни станции.

Като най-голям замърсител на р. Струма е канализацията на гр. Благоевград, гр. Сандански и гр. Петрич, които нямат изградени ГПСОВ.

Поради непълно използване капацитета на ПСОВ, остава като голям замърсител “Кембароу ММ 5” АД с. Зелен дол, Община Благоевград.

Най-големите замърсители на р. Места са канализациите на гр. Разлог, гр. Гоце Делчев и промишлени отпадъчни води “Пиринхарт” АД гр. Разлог.

Качеството на водите е по-добро в сравнение с 2002 г., което се дължи на засиления контрол от страна на РИОСВ и по-добрите климатични условия през 2003 г.

В края на 1999 г. и в началото на 2000 г. се въведоха в действие 2 автоматични станции за мониторинг на водите на р. Струма и Места, в които измерването и предаването на резултатите се осъществява в реално време.

В пунктовете от мрежата за мониторинг системно се контролират 20 основни физико-химични показатели за качеството на водите: температура, рН, разтворен кислород, БПК5, ХПК, фосфати, амониев азот, сулфатни йони, амониев азот, нитратен азот, нитритен азот, разтворени и неразтворени вещества и др. В съответствие със специфичните условия се контролират допълнително и други показатели: тежки метали, цианиди, феноли и др.

Негативното въздействие върху качеството на водите е резултат от антропогенна дейност, която се изразява в директно заустяване на битово-фекални и промишлени отпадъчни води, изменение на режима на водния отток. Като косвени фактори могат да се отбележат замърсяването на

атмосферата, постъпване на замърсявания от валежите и седиментите във водосборите, влиянието на температурата на водата върху протичащите химични, биохимични и абсорбционни процеси и др.

8.1.3 Състояние на почвената покривка

Важно в екологично отношение е и установяването на съдържанието на тежки метали в почвите на областта. Те са един от приоритетните за изследване в екологично отношение компоненти на природната среда. Като се има предвид значението им за развитието на земеделието в областта, е ясно, че част от екологичните проблеми са пряко свързани с тях. Проведените от нас изследвания обхващат както относително незасегнати в техногеохимично отношение райони на областта, така и по-силно антропогенизираните територии.

Анализът на данните показва, че в редица отношения областта може да бъде приета като фонов модел, що се отнася за планинските територии. Съдържанието на тежки метали в част от антропогенизираните територии на областта също не показват особено високи стойности.

Предвижда се изготвяне на комплексна екологична оценка на територията на област Благоевград и изготвяне на цифров модел за екологосъобразно земеползване – търси се финансиране (до 2003 г.).

В община Гърмен важен проблем за решаване е рекултивация на 260 дка земя в рудник "Канина".

В община Благоевград не са доказани замърсявания на почви и терени с тежки метали.

Основните тенденции за община Кресна през последните години са свързани със замърсяването на почвите от новооткрити цехове, като: цеха в с. Долна Градешница "Гръцки мрамор" ЕООД, цеха за производство на дървени въглища в м. "Солунско дърво" край гр. Кресна, с. Долна Градешница и "Енергоремонт" ЕАД – Кресна, от които се образуват отпадъци от едри и дребни прахове, едри скални (мраморни) отпадъци и газообразни химични вещества от цеха за добив на дървени въглища.

Увеличават се битовите и строителни ТБО.

Проблемни обекти, освен упоменатите по-горе са и стоманено стъклените оранжерии в гр. Кресна, за които се очаква възстановяване на производството, бензиностанцията в южната част на гр. Кресна и отпадните води от изградените канализации, които са включени пряко в р. Струма без пречиствателни съоръжения.

На бензиностанцията няма канализация за отвеждане на повърхностните води, а същата се оттича по платното на международния път Е-79, поради което замърсява пътя и съседните площи.

От цеховете за преработка на мрамор в с. Долна Градешница и "Енергоремонт" ЕАД – Кресна се изхвърлят едри скални (мраморни) отпадъци на различни места около пътища, дерета, диги и т.н. с което се унищожават земи и се замърсява околната среда.

Друг обект, който има неблагоприятно въздействие, е цехът за производство на дървени въглища. Пушекът, който се образува при изгарянето на дървата, е с над допустимите стойности на химични вещества и има неблагоприятно въздействие върху селскостопанските култури в района (преди всичко трайни насаждения - лозя).

В района на общината има изградени и 4 дървообработващи предприятия, които в отделни моменти изпускат и изоставят на неподходящи места отпадъчни материали, преди всичко дървени трици.

Основни замърсители в района са и главният път и ж.п. линията, които преминават през гр. Кресна и с. Долна Градешница.

"Енергоремонт" ЕАД–гр. Кресна чрез натрупване на твърди отпадъци от дейността си замърсява почвата и водите на р. Струма.

"Гръцки мрамор" ЕООД и цехът в с. Долна Градешница са потенциални замърсители на околната среда. Наблюдава се замърсяване на почвата от получения шлам при обработката на мрамора, от едри отпадъци, получени при обработката на скално облицовъчни мраморни материали и от отпадъчните води, използвани при преработката на мрамора.

Главният път Е-79 и ж.п. линията също създават условия за замърсяване на околната среда. Движението на автомобили и влакове е много интензивно и отделените изгорели газове замърсяват почвите в града и с. Долна Градешница, тъй като тези магистрали минават през въпросните населени места.

В резултат на антропогенна и стопанска дейност, на някои места в община Симитли се наблюдава влошена екологична обстановка. Тези територии са в района на Мини "Пирин", около с. Брежани, с. Полето, кв. Орловец и района на открития уранов рудник при с. Сенокос. От открития и подземен добив на въглища са нарушени стотици декари от негативни и позитивни форми (котловани и табани), където годишно се складират 3 700 м³ скална и земна маса от открити рудници и 15 680 м³ скална маса от подземни, както и 52 420 м³ твърди отпадъци от обогатяване на въглищата и 1 000 м³ сгур от парокотелните на мините.

Силно нарушена е екологичната обстановка в района на с.Сенокос, където се складират скални и земни маси от открития уранов рудник. По склоновете на Влахина планина, Малашевска планина, Югозападна Рила и отчасти Западен Пирин са развити ерозионни процеси, чиято по-мощна изява се дължи на ограниченото прилагане на противоерозионни мероприятия.

Ако не се спазват нормативните документи за опазване на околната среда, при откриването на пътя Симитли - Пехчево може да се очакват известни нарушения в екологичната обстановка. Тъй като пътят минава през силно пресечен и ерозиран терен, при изграждането на инженерната му инфраструктура може да се очаква усилване на ерозионните процеси.

При развитието на общината стратегическите насоки и мероприятия в екологичен аспект трябва да бъдат:

- *Запазване и поддържане на биоразнообразието чрез разширяване мрежата от защитени обекти и други мероприятия (напр. Защитена местност Корине – Кресненски пролом).*
- *Активизиране на борбата с ерозионните процеси.*
- *Преодоляване на негативните последици от уранодобива, включително и от изоставени съоръжения.*
- *Рекултивация на нарушените от миннодобивната дейност на ДМ "Пирин" терени, в района на с. Брежани и с. Полето и нарушените от уранодобива площи в района на с. Сенокос.*
- *Своевременно възстановяване на нарушените терени и ограничаване до минимум изсичането на горски площи.*

Замърсяването на почвата в община **Разлог** е в пряка зависимост от производствената дейност на основните промишлени предприятия, както и замърсяването с битови отпадъци. На този етап на територията на общината замърсените площи възлизат на 7 300 м² и още 150 дка са отредени за сметища.

Общината предвижда обезвреждане и съхранение на залежали и негодни за употреба препарати за растителна защита, както и укрепване на свлачища в с. Бачево.

Почвите в община **Сатовча** са чисти поради липса на промишлени замърсители. Трябва да се отчете, че голяма част от обработваемата земя е силно ерозирала. Проблем за общината е наличието на пестициди, събирани в отделните населени места в заплашителни количества до 2-3 тона. Същите са останали на съхранение в различни помещения на бившите ТКЗС и АПК.

В община **Струмяни** изключително остро стои проблемът с нарушеното екологично равновесие над с. Илинденци, което е свързано с добива на мрамор. На четири места в непосредствена близост до НП "Пирин" в планината са разкрити огромни ями, а от двете страни на пътя от карриерите до с. Илинденци е разхвърлян безогледно множество отпадъчен материал. Потенциален замърсител на ОС се явава и гръцката фирма "Бумар".

Като основно перо в икономиката на общината добивът на мрамор не бива да се пренебрегва, но е задължително човешката намеса в природата да бъде подчинена на екологичните принципи и норми. На редица места се налага изискването за незабавно проектиране и рекултивация на нарушените терени, с оглед по-рационално използване на природните богатства и опазването на околната среда.

Подобно е положението и с дейността на мина “Славянка”, свързана с добива на калциев флуорит. Разликата там се състои в това, че пораженията не са изразени на земната повърхност и не са така очевидни.

Съществен проблем за общината са силно ерозираните терени, което налага провеждането на залесително-рекултивационни мероприятия, отглеждането на противоерозионни култури и други мерки за защита от ерозия.

Една от силните страни на община **Петрич** е съхранената плодородна почва.

Основните проблеми свързани със замърсяването на почвите на територията на община Петрич са резултат от неконтролирано изхвърляне на битови и строителни отпадъци и земни маси покрай населените места, реки, дерета, входно-изходни артерии, земеделски ниви. Например, на площ от 15 000 м³ в западната част на гр. Петрич, м. Поляните са разпръснати около 2 700 м³ битови и строителни отпадъци; кв. 9 – гр. Петрич на площ от 15 000 м³ са разпръснати около 3 500 м³ строителни отпадъци и т.н. Тези неорганизиран малки сметища в много голяма степен увреждат качествата на почвите и ландшафта. Замърсените почви и ландшафт не могат да се самовъзстановят без външна намеса за тяхното пречистване.

Ерозията на почвата е един от най-сериозните деградационни процеси, изразяващ се в намаляване на почвения профил, влошаване на физическия статус, изнасяне на хранителни вещества, замърсяване на водите и др. Освен почвено-климатичният, значителен принос за развитие на процеса има и антропогенния фактор.

На водна ерозия са подложени всички обработваеми земи с наклон 6 градуса. Ветровата ерозия се проявява основно в равнините и обезлесените райони. Тя нанася и значителни загуби на земеделието, чрез унищожаване на засети масиви. Иригационната ерозия (процеса е чисто антропогенен) засяга всички поливни площи с наклон над 2 градуса.

От 1998 г. на територията на РИОСВ гр. Благоевград се извършва мониторинг на почвите по следните показатели:

- Вкисляване
- Замърсяване с тежки метали
- Замърсяване с органични замърсители от предприятия
- Замърсяване с пестициди

Определени са пунктове за пробонабиране. Анализът на пробите се извършва по график в ИА по околна среда към МОСВ.

8.1.4 Радиационно състояние

На територията на област Благоевград се осъществява периодичен контрол на специфичната активност на естествени и техногенни радионуклиди в проби от необработваеми почви. Радиационното състояние на почвите се оценява чрез определяне на специфичната активност на естествените и техногенни радионуклиди в проби от пунктовете от мониторинговата мрежа. Измерените стойности се сравняват с фоновите величини, определени от дългогодишни наблюдения. При оценка на получените данни за годината, не са констатирани надфонове величини на специфичната активност на естествените радионуклиди. Стойностите варират в границите на характерните за региона.

Радиологичния мониторинг на реките, езерата и язовирите в страната се осъществява чрез мрежа от пунктове и се изразява в контрол на показателите според БДС 2823/83 г. “Вода за пиене” – обща бета активност (0,750 Bq/l), съдържание на уран (0,6 mg/l) и съдържание на радий (150 mBq/l)

През годината е провеждан контрол върху радиационното състояние на реките Струма и Места. Резултатите от наблюденията показват, че основните реки на територията на РИОСВ – Благоевград са в добро радиационно състояние.

Радиационно състояние на околната среда в районите с ликвидиран уранодобив.

1. Обект “Дружба” и завод “Звезда” – с. Елешница, общ. Разлог.

В контролните пунктове за повърхностни води не са установени завишени /над ПДК – Наредба № 1/15.11.1999 г./ съдържания на уран. От излизащите от минни изработки води, замърсени над ПДК са тези от Щ-17. Слабо повлияни са дънните утайки на Вълчо дере. /под хвостохранилището/ Реализира се проект “Техническа ликвидация на завод “Звезда” – II етап и саниране на хвостохранилището /проект по програма ФАР/.

2. Кариера “Сенокос” – с. Сенокос, общ. Симитли.

Изтичащите руднични и дренажни води замърсяват водите от деретата след кариерата. Няколкократно са завишени съдържанията на уран и радий.

3. Участък “Игралище”.

Изтичащите води от Щ-1 и Щ-6 са със завишени съдържания на уран и радий. Достъпно е за водопой на животни.

4. Обект “Мелник”.

В изоставените отвали са установени повишени специфични активности на уран-238, радий-226 и олово-210, които могат да доведат до радиационно замърсяване на обработваеми почви.

5. Обект “Златолист”.

Установено е наличие на техногенно замърсяване – оставени бетонни фундаменти от сорбционния комплекс и сондажи с обсадни тръби.

6. Участък “Сугарево”.

Изтичащата руднична вода от шолната е със съдържание на уран над ПДК. Достъпна е за водопой на животни.

7. Участък “Брежани”.

Рудничните води от Щ-1 и Щ-2 са със съдържания на уран над ПДК.

Въпреки извършените дейности по ликвидация и рекултивация, съществуват опасности от замърсяване на атмосферния въздух чрез разпрашаване на табаните и на повърхностните и подземни води чрез излужване на естествени радионуклиди и инфилтрация на руднични води от минните изработки.

8.1.5 Състояние на акустичната среда

Шумът в околната среда, причинен от транспортните, индустриалните и ремонтните дейности, е един от главните екологични проблеми в урбанизираните райони и е източник на нарастващите възражения на населението. Недостатъците в градоустройствените и в транспортно-комуникационните планове, както и несъобразената с околната среда организация на движение, са фактори, които допълнително утежняват акустичния климат в населените места. Анализът на съвременната акустична картина показва, че преобладаващите нива на шум за по-голяма част от населените места е била 68-72 dB (A) при нормативно изискване 60 dB(A).

Данните за техническото състояние на МПС, покриващи 2 годишен период (2002-2003 г.) и проведените акустични мероприятия, не предсказват подобряване на акустичната картина за страната като цяло. Анализът налага извода, че провежданите мероприятия са частични, без да има изградена Общинска политика за връзката между акустичното състояние на населените места и мерките за намаляване или отстраняване на шумовото замърсяване.

Въпреки обективните трудности по отношение контрола на акустичното състояние на градската среда, в някои населени места се провеждат мероприятия за подобряване на акустичния климат в различни насоки:

А) Намаляване на вредностите от транспорта чрез изграждане на обходни пътни участъци. Например:

- Гр. Петрич – обходен път за извеждане на тежкотоварните автомобили, преминаващи през централните градски части по международния път към Р Македония. За съжаление обектът е замразен поради недостиг на финансови средства;
- Гр. Благоевград – изготвен е и започва реализирането на “Проект за въвеждане на тролейбусен транспорт”, но за съжаление и той е преустановен поради недостиг на средства.

Б) По отношение на акустичния анализ за състоянието на промишлените източници на шум, най-често срещаните проблеми при оценката на въздействието на тези обекти върху околната среда са грешки в градоустройственото планиране. Най-голям процент от жалбите, постъпващи в системата на МОСВ, са свързани с дейността на малките обекти с локално действие, намиращи се в жилищни сгради или в близост до такива.

Стратегията относно ограничаване или унищожаване вредното въздействие на шума в околната среда с цел подобряване качеството на живот на населението трябва да бъде обединена около изграждане на действаща национална система за управление на акустичното състояние на ОС и създаване на механизми за координиране на дейностите на всички институции, имащи отношение към проблемите с шумовото замърсяване в околната среда .

8.2 Защитени територии

Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи.

Категориите защитени територии съгласно чл. 5 от Закона за защитените територии (ЗЗТ) са:

1. резерват;
2. национален парк;
3. природна забележителност;
4. поддържан резерват;
5. природен парк;
6. защитена местност.

За защита и опазване на богатото многообразие на живата природа на територията на Благоевградска област са обявени два национални парка, осем резервата, два поддържани резервата, 69 природни забележителности (в т.ч. 40 единични обекти - вековни дървета) и четири защитени местности. В областта няма природни паркове. Защитените територии в сравнение със страната като цяло (3,6%) заемат твърде голям дял –11,9% от територията на областта, или 767826 дка. Защитените територии са характерни с богатата флора и фауна. В тях се срещат редки дървесни и тревни видове. Висшите растения са около 1400 вида, от тях защитени растения са 51 вида, 101 вида растения са включени в Червената книга на Р. България, лечебните растения са 58 вида и т.н.

За **национални паркове** са обявени територии, в чиито граници не попадат населени места и селищни образувания и които включват естествени екосистеми с голямо разнообразие на растителни и животински видове и местообитания, с характерни и забележителни ландшафти и обекти на неживата природа.

Националните паркове се управляват с цел: поддържане разнообразието на екосистемите и защита на дивата природа; опазване и поддържане на биологичното разнообразие в екосистемите; предоставяне на възможности за развитие на научни, образователни и рекреационни дейности; създаване на предпоставки за развитието на туризъм, екологосъобразен поминък на населението.

В националните паркове се забраняват: строителство, освен на туристически заслони и хижи, водохващания за питейни нужди, пречиствателни съоръжения, сгради и съоръжения за нуждите на управлението на парка и обслужването на посетителите, подземни комуникации, ремонт на съществуващите сгради, пътища, спортни и други съоръжения; производствени дейности, с изключение на поддържащи и възстановителни дейности в горите, земите и водните площи; извеждане на голи сечи; използване на изкуствени торове и други химически средства; внасяне на не-

присъщи за района растителни и животински видове; паша на кози, както и пашата в горите извън ливадите и пасищата; събиране на билки, диворастващи плодове и други растения и животни на определени места; събиране на вкаменелости и минерали, увреждане на скални образувания; нарушаване на естественото състояние на водни площи, водни течения, техните брегове и прилежащи територии; дивечоразвъдна дейност и ловуването, освен при регулиране на числеността на животинските видове; спортен риболов и риборазвъждане на определени места; замърсяване на водите и терените с битови, промишлени и други отпадъци; бивакуване и палене на огън извън определените места; намеса в биологичното разнообразие; събиране на редки, ендемитни, реликтни и защитени видове, освен за научни цели.

Националният парк "Пирин" е обявен със Заповед № 395 от 15.10.1999 г. на МОСВ. Общата площ на парка е 40332,4 ха, в т.ч. 29999,4 ха горски фонд и 10333,0 ха високопланински пасища и ливади. Включва територии от седем общини, разпределени както следва:

- а) горски фонд
 - община Разлог – 4201,4 ха
 - община Банско – 12234,0 ха
 - община Гоце Делчев – 1501,3 ха
 - община Сандански – 6231,4 ха
 - община Струмяни – 179,2 ха
 - община Кресна – 4568,5 ха
 - община Симитли – 1083,6 ха
- б) високопланински пасища и ливади
 - община Разлог – 248,8 ха
 - община Банско – 2485,3 ха
 - община Гоце Делчев – 22,1 ха
 - община Сандански – 6130,8 ха
 - община Кресна – 1446,0 ха.

Националният парк "Пирин" е с национално и международно значение. Включен е в списъка на ООН за Националните паркове. От 1983 г. е включен в списъка на ЮНЕСКО по Конвенцията за защита на световното културно и природно наследство.

Националният парк "Рила" е обявен със Заповед №397 от 15.10.1999 г. на МОСВ. Разположен е на територията на четири области – Пазарджишка, Софийска, Кюстендилска и Благоевградска, с обща площ 81046,0 ха.

На територията на Благоевградска област паркът обхваща площ от 30194,5 ха, в т.ч. 16188,2 ха горски фонд и 12733,0 ха високопланински пасища и ливади. Включва територии от пет общини, разпределени както следва:

- а) горски фонд
 - община Благоевград – 3388,7 ха
 - община Симитли – 1071,9 ха
 - община Разлог – 2692,9 ха
 - община Белица и Разлог – 3742,9 ха
 - община Якоруда – 5291,8 ха
- б) високопланински пасища и ливади
 - община Благоевград – 3800,0 ха
 - община Симитли – 573,0 ха
 - община Разлог – 2300,0 ха
 - община Белица – 1394,0 ха
 - община Якоруда – 4666,0 ха.

За **резервати** са обявени образци от естествени екосистеми, включващи характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им.

Резерватите се управляват с цел: запазване на естествения им характер; научна и образователна дейност и екологичен мониторинг; опазване на генетичните ресурси; запазване на естестве-

ни местообитания и на популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове; развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

В резерватите се забраняват всякакви дейности, нарушаващи самообитния характер на природата. Разрешава се: охраната на резерватите; посещения с научна цел; преминаването на хора по маркирани пътеки с образователна цел; преминаването на хора и впрегатен добитък до земеделските земи по маркирани пътеки; еднократно извеждане и връщане на домашните животни до високопланинските пасища по маркирани пътеки; събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите; потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени над 25 на сто вследствие на природни бедствия и каламитети.

Резерват “Парангалица” е най-старият резерват в България – обявен е с ПМС № 8517 от 30.12.1933 г., и със Заповед № 1980 от 07.08.1961 г. Общата му площ е 1509,0 ха и е разположен на територията на с. Бистрица, община Благоевград в Националния парк “Рила”.

Със Заповед № 523 от 09.06.1987 г. на КОПС е създадена буферна зона на резервата с обща площ 1258,7 ха, от тях 516,7 ха са горски фонд и 742,0 ха поземлен фонд. Предназначението на буферната зона е да ограничава антропогенното влияние върху резервата. В границите на зоната се разрешава само извеждане на сечи, предвидени в лесоустройствения проект; провеждане на ловностопански мероприятия; паша на домашни животни (без кози) в определените с лесоустройствения проект пасищни площи и в поземления фонд; косене на сено и земеделска дейност, традиционно провеждана в района.

Резерватът “Баюви дупки – Джинджирица” е разположен в землището на град Разлог в Националния парк “Пирин”. Създаден е със Заповед № 976 от 26.12.1979 г. на КОПС, с която се разширяват териториите на резерватите “Баюви дупки” и “Джинджирица”, и се обединяват в резерват “Баюви дупки – Джинджирица”. Това е най-големият биосферен резерват в България с обща площ 2873,0 ха. Целта на създаването му е да се запазят характерни планински екосистеми и ценен генетичен фонд в националния парк. В резервата се намират най-големите месторастения на еделвайс в страната, чермурови насаждения, петвековни дървета с голяма природонаучна стойност, обиталища на диви кози, както и най-голямата популация на дивата свиня.

Резерват “Тисата”. Обявен е с Постановление № 6663 от 05.12.1949 г. и Заповед № 440 от 09.12.1977 г. на КОПС, Тя е видоизменена със Заповед № 130 от 22.02.1985 г. на КОПС за определяне на естествените граници на резервата, като се изменя обхвата му. Общата му площ е 547,5 ха и се намира в землищата на гр. Кресна и с. Горна Брезница. Резерватът е създаден с оглед цялостното запазване на единственото в страната компактно находище на дървовидна хвойна и стабилизиране на средиземноморските биоценози.

Със същата заповед от 1985 г. се определя и буферна зона към резервата, която включва 343,0 ха горски фонд и площи от поземления фонд. В границите на зоната се разрешават: ремонтване и модернизирване на съществуващите сгради и временни постройки; поддържане и реконструкция на международното шосе София – Кулата, ж.п. линията, ж.п. гара “П. Яворов” и тунелите; паша в поземления фонд и горските насаждения, определени за паша в лесоустройствения проект; използване на обработваемите земи; риболов по р. Струма; преминаване на домашни животни през определен прокар.

Резерватът “Али ботуш” е обявен с Постановление №1171 от 24.09.1951 г., Постановление № 14825 от 29.06.1952 г. и Заповед № 27 от 13.01.1981 г. на КОПС, в която е посочено, че целта на създаването му е да се запазят уникални реликтни гори от черна мура, черен бор, борисова ела, богат растителен и животински свят с множество редки и застрашени видове.

Със Заповед № 131 от 22.05.1985 г. на КОПС се увеличава площта на резервата и се установява на 1628,0 ха. От тях 1607,1 ха са горски фонд и 20,9 ха – поземлен фонд. Включва части от землищата на с. Парил, община Хаджидимово и с. Голешово, община Сандански.

Със същата заповед е определена буферна зона на резервата, която включва 701,3 ха горски фонд и високопланинските пасища между резервата и главното планинско било. В границите на зоната се разрешава: паша в земите от поземления фонд и поддържане на съществуващите заслони за нуждите на животновъдството и на черния път до високопланинските пасища; провеждане на предвидените мероприятия по лесоустройствения проект с изключение на реконструкция и зале-

сяване с неприсъщи за района видове, и извеждане на санитарни сечи в насажденията; използване на обработваемите земи по предназначението им.

Резерват “Ореляк”. Обявен е със Заповед № 129 от 22.02.1985 г. на КОПС с цел да се запазят еталони от първични характерни за Южен Пирин букови гори, формирани на хумусно-карбонатни почви, притежаващи специфична флора и имащи ограничено разпространение в страната. Разположен е в землищата на гр. Гоце Делчев и с. Лъжница.

Със заповедта се създава и буферна зона към резервата.

Със Заповед № 432 от 24.11.1995 г. на МОС се изменя предишната заповед, като площта на резервата се установява на 758,1 ха (в т.ч. 751,5 ха горски фонд и 6,6 ха поземлен фонд), и на буферната зона – 487,5 ха (246,5 ха горски фонд и 240,5 ха поземлен фонд).

В буферната зона се разрешава само паша в земите от поземления фонд и поддържане на съществуващите заслони за нуждите на животновъдството; провеждане на предвидените в лесоустройствения проект мероприятия в горските насаждения, с изключение на реконструкция и залесяване с неприсъщи за района видове.

Резерватът “Соколата” е обявен със Заповед № 115 от 18.02.1985 г. на КОПС с цел да се запази вековна високостъблена гора от благуна в района на Малешевската планина. Резерватът е с обща площ 211,0 ха от горския фонд. Разположен е в землището на с. Игралище, община Струмяни.

Със заповедта се определя буферна зона на резервата, която включва 132,8 ха горски фонд и площи от поземления фонд. В зоната се разрешава паша в земите на поземления фонд и поддържане на съществуващите заслони за нуждите на животновъдството; провеждане на предвидените в лесоустройствения проект мероприятия в горските насаждения с изключение на реконструкция и залесяване с неприсъщи за района видове; използване на обработваемите земи по предназначението им.

Резерват “Конгура”. Обявен е със Заповед № 671 от 15.06.1988 г. на КОПС с цел запазване на естествените горски екосистеми от питомен кестен и бук, характерни за планината Беласица, както и местообитанията на редки и застрашени от изчезване растителни и животински видове. Площта му е общо 1312,0 ха, в т.ч. 1293,9 ха горски фонд и 18,1 ха поземлен фонд (високопланинските пасища между държавната граница и горския фонд в резервата). Намира се в землището на гр. Петрич.

С посочената заповед е обявена и буферна зона на резервата с площ 285,0 ха горски фонд. В границите на зоната се разрешава само провеждането на предвидените в лесоустройствения проект сечи в горските насаждения; събиране на плодове от кестеновите насаждения; поддържане на съществуващите пътища.

Резерват “Юлен”. Обявен е със Заповед № 223 от 26.08.1994 г. на МОС с оглед опазването без човешко вмешателство на образци от горски, субалпийски и алпийски екосистеми върху силикатна скална основа и находища на редки, застрашени и ендемични животински и растителни видове. Разположен е в землището на гр. Банско в Националния парк “Пирин”.

Общата площ на резервата е 3156,2 ха, от тях 2385,0 ха са горски фонд и 771,2 ха – поземлен фонд.

Резерватите “Баюви дупки – Джинджирица” и “Юлен”, попадащи в границите на Националния парк “Пирин”, и резерват “Парангалица”, попадащ в границите на Националния парк “Рила”, запазват режимите си, определени със заповедта за обявяването им.

За **поддържани резервати** са обявени екосистеми, включващи редки и застрашени диви растителни и животински видове и местообитанията им.

Поддържаните резервати се управляват с цел: поддържане на природния им характер; научни и образователни цели и екологичен мониторинг; опазване на генетичните ресурси.

В поддържаните резервати се забраняват всякакви дейности, с изключение на: тяхната охрана; посещения с научна цел; преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел; събирането на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места; извеждане на санитарни сечи при съхнене на повече от 5% от дървостоя; изваждане на паднала маса в резултат на природни бедствия; използване на биологични средства за растителна защита.

Поддържан резерват “Конски дол”. Обявен е със Заповед № 380 от 15.10.1999 г. на МОСВ, с която се прекатегоризира резерват “Конски дол” (Заповед № 2079 от 24.08.1962 г. на КГГП) в поддържан резерват. Целта на създаването му е опазване и поддържане на вековна смесена гора от бук и смърч. Площта на поддържания резерват е 34,7 ха горски фонд и е разположен в землището на с. Сатовча.

Поддържан резерват “Тъмна гора”. С Постановление № 1153 от 10.10.1948 г. и Заповед № 4811 от 10.10.1962 г. на ГУГ е създаден резерват “Тъмна гора”. Със Заповед № 382 от 15.10.1999 г. на МОСВ той е прекатегоризиран в поддържан резерват с цел опазване и поддържане на вековна смесена гора от смърч, бук и ела. Разположен е в Дъбрашкия дял на Западните Родопи в землището на с. Ковачевица, община Гърмен. Площта му е 32,6 ха горски фонд.

За **природни забележителности** са обявени характерни и забележителни обекти на неживата природа, като скални форми, скални разкрития с научна стойност, земни пирамиди, вековни дървета и други, които са с изключителна стойност поради присъщата им рядкост, представителност, естетичност.

Природните забележителности се управляват с цел запазване на техните естествени особености. Обявени са с прилежаща територия, необходима за опазването им. В тях се забраняват дейности, които могат да нарушат тяхното естествено състояние или да намалят естетическата им стойност. Проблем с вековните дървета е липсата на обозначителни табелки и огради, а монтираните са непълни и в лошо състояние.

За **защитени местности** се обявени територии с характерни и забележителни ландшафти, местообитания на застрашени, редки и уязвими растителни и животински видове.

Защитените местности се управляват с цел запазване на компонентите на ландшафта, опазване, поддържане и възстановяване на условия в местообитанията, отговарящи на екологичните изисквания на видовете и съобществата - обект на защита, предоставяне на възможности за научни изследвания, образователна дейност и екологичен мониторинг, предоставяне на възможности за туризъм и за духовно обогатяване.

В защитените местности се забраняват дейности, противоречащи на изискванията за опазване на конкретните обекти, предмет на защита.

Табл. 42

№ по ред	НАИМЕНОВАНИЕ	КАТЕГОРИЯ	СОСОБСТВЕНОСТ И СТОПАНИСВАНЕ	ТЕРИТОРИЯ, ХЕКТАРИ	Попада в територию обхват на следните общини	Приет план за управление
1.	Али ботуш	Резерват	Изключително държавна	1628,0	Сандански и Хаджидимово	Не
2.	Конгура	Резерват	Изключително държавна	1312,0	Петрич	Не
3.	Тисата	Резерват	Изключително държавна	574,5	Кресна	Не
4.	Ореляк	Резерват	Изключително държавна	758,1	Гоце Делчев	Не
5.	Соколата	Резерват	Изключително държавна	211,0	Струмляни	Не
6.	Конски дол	Поддържан резерват	Изключително държавна	32,5	Сатовча	Не
7.	Тъмната гора	Поддържан резерват	Изключително държавна	32,6	Гърмен	Не
8.	Рупите	Защитена местност	Публична държавна	20,0	Петрич	Не
9.	Калугерица	Защитена местност	Публична държавна	0,8	Разлог	Не
10.	Моравска	Защитена местност	Публична държавна	252,4	Кресна	Не
11.	Топлище	Защитена местност	Публична държавна	0,3	Петрич	Не
12.	Чинари - 14 бр.	Защитена местност	Публична държавна	0,3	Петрич	Не
13.	Естествено находище на чинар - Буйна	Защитена местност	Публична държавна	0,4	Кресна	Не
14.	Естествено находище на чинар	Защитена местност	Публична държавна	0,7	Кресна	Не
15.	Естествено находище на чинар - Кучкарника	Защитена местност	Публична държавна	11,4	Кресна	Не
16.	Павлюва падина	Защитена местност	Публична държавна	88,3	Хаджидимово	Не
17.	Белациите	Защитена местност	Публична държавна	0,2	Якоруда	Не
18.	Пиростията	Природна забележителност	Публична държавна		Гоце Делчев	Не
19.	Кожуха	Природна забележителност	Публична държавна	94,2	Петрич	Не
20.	Водопад - Попина лъка	Природна забележителност	Публична държавна	0,5	Сандански	Не
21.	Водопада – Туфча	Природна забележителност	Публична държавна	0,2	Гоце Делчев	Не

22.	Мелнишки пирамиди	Природна забележителност	Публична държавна	1165,6	Санадски	Не
23.	Купена	Природна забележителност	Публична държавна	0,1	Гоце Делчев	Не
24.	Пиростията	Природна забележителност	Публична държавна	0,5	Банска	Не
25.	Сватбата	Природна забележителност	Публична държавна	13,1	Банско	Не
26.	Козия камък	Природна забележителност	Публична държавна	0,6	Гърмен	Не
27.	Казана	Природна забележителност	Публична държавна	0,3	Банско	Не
28.	Момина скала	Природна забележителност	Публична държавна	1,0	Симитли	Не
29.	Кьошката	Природна забележителност	Публична държавна	5,0	Разлог	Не
30.	Черната скала - Кара кая	Природна забележителност	Публична държавна	3,5	Банско	Не
31.	Орлите	Природна забележителност	Публична държавна	10,0	Симитли	Не
32.	Пещера в м."Бойчова скала	Природна забележителност	Публична държавна	4,0	Благоевград	Не
33.	Братята	Природна забележителност	Публична държавна	0,2	Якоруда	Не
34.	Водопад – Честна	Природна забележителност	Публична държавна	10,0	Якоруда	Не
35.	Каялийски скали	Природна забележителност	Публична държавна	8,0	Гърмен	Не

8.3 Проблеми на третирането на твърди отпадъци

РИОСВ-Благоевград ползва данните от 2002 г.: от общо 340 514 жители на територията на РИОСВ-Благоевград в организирано сметосъбиране и сметоизвозване, са обхванати 326 537 или 96% от общото население.

От събраните за 2002 г. ТБО на територията на РИОСВ 134 745 тона, са депонирани на 2 бр. депа изградени съгласно изискванията на екологичното законодателство, останалите на 24 бр. сметища.

Табл. 43

№	Община	Население бр. жители	обхванати в системата на организирано сметосъб. и сметоизв. бр. ж.	обхванати в системата на организирано сметосъб. и сметоизв. - %	Отпадъци събрани 2002 г. от общинските системи. t.
1.	Г. Делчев	37 315	28 500	76	6 841
2.	Хаджидимово	11 591	5 785	50	2 500
3.	Сатовча	19 081	8 000	42	2 680
4.	Гърмен	15 114	8 589	57	1 000
5.	Банско	15 000	12 338	82	13 000
6.	Разлог	22 197	21 514	97	7 840
7.	Белица	10 140	7 646	75	5 152
8.	Якоруда	11 050	9 280		9400
9.	Благоевград	82 042 +20 000			42 885
10	Кресна	6 284	6 000	95	3 140
11	Струмляни	7 340	4 733	65	3 100
12	Сандански	39 949	35 276	77	6 109
13	Петрич	61 776		94	29 150
14	Симитли	17 100	13 661		7 100

През 2003г. се изгради 2-ра клетка на Санитарно депо-Петрич и е въведена в пробна експлоатация. Предстои монтирането на кантар.

От тази година общ.Гърмен извозва отпадъците си на Регионално депо-Гоце Делчев.

От всичките 14 бр. общини, 5 бр. депонират твърди битови отпадъци на депа изцяло удовлетворяващи изискванията на екологичното законодателство. Това са общини: Петрич, Сандански, Струмляни, Г. Делчев, Гърмен. На действащите към момента депа следва да извозват и общини Кресна и Хаджидимово. За останалите проблема ще бъде решен постепенно до 2007 г., съгласно изискванията на Директива 1999/31/ЕС за депониране на отпадъци.

Проблеми при третирането на ТБО представляват ниската стойност на такса смет, която не отговаря на действителните разходи по сметосъбиране и сметоизвозване; недостатъчният брой събирателни съдове, недоброто състояние на голяма част от наличните, амортизираната сметовозна техника; неконтролираното изхвърляне на битовите отпадъци и образуването на нерегламентирани сметища; не достатъчно обществено разбиране и подкрепа; при управлението на отпадъците не се акцентира върху основните цели за минимизиране, разделно събиране, рециклиране на отпадъците.

Във връзка с обявените от МОСВ през месеците февруари-март и септември конкурси в рамките на националната кампания "За чиста околна среда" в РИОСВ са постъпили общо 37 проекта за почистване от ТБО и озеленяване. Изготвени са становища. Осем от представените проекти са одобрени от МОСВ. Отпуснатите средства са усвоени по предназначение за почистване и озеленяване на замърсени с битови и строителни отпадъци терени. В конкурса на МОСВ "За чиста

околна среда” през 2003 г. е отбелязана по-голяма активност от страна на училища и неправителствени организации.

През 2003 г. е изготвен график за закриване на нерегламентирани сметища на територията на РИОСВ-Благоевград за периода 2003-2007 г. От общо 185 бр. Нерегламентирани сметища, 97 бр. са заложили за закриване през 2003 г. За 27 бр. след проверка са съставени констативни протоколи и е установено, че същите са закрити в срок. За 20 бр. в РИОСВ е получена информация от общинските администрации, че са закрити, отпадъците извозени до общинските депа за ТБО. Общини Благоевград и Симитли участват в разработването на инвестиционен проект “Регионално депо за ТБО на територията на общ. Кочериново”, който ще бъде предложен за финансиране чрез финансовия инструмент ИСПА. В РИОСВ-Благоевград беше представен ДОВОС за становище.

9. SWOT – АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ВЛИЯЕЩИ ФАКТОРИ

SWOT-анализът определя силните и слабите страни, възможностите и заплахите пред Социално-икономическото развитие на Благоевградска област

<i>Силни страни</i>		<i>Слаби страни</i>	
1.	Благоприятно географското и транспортното положение	1.	Периферно разположение на областта в територията на страната
2.	Наличие на МТК № 4 и ГКПП	2.	Изолираност на източната част на областта и на струмското и местенското поречие едно от друго
3.	Висока леситост, разнообразни и добре съхранени природни ресурси	3.	Неоптимално използване на горския фонд, продиктувано от ограничения дял на преработената до краен продукт дървесина за сметка на износа на сурова дървесина
4.	Наличие на минерални извори - 40% от дебитата на минералните извори са в Благоевградска област	4.	Непълноценно използване на природния потенциал от минерални води
5.	Наличието на университети, които повишават равнището на човешките ресурси и научния потенциал	5.	Деиндустриализация, ниска инвестиционна активност нискокапиталоемки и лесно мобилни предприятия
6.	Сравнително добре балансирана урбанистично-териториалната структура	6.	Занемарена благоустройствени и инженерни мрежи на инфраструктурата
7.	Добре развита институционална структура на туризма и наличие на многобройни културно-исторически обекти	7.	Нисък относителен дял на приходите от туризъм в областната икономика
8.	Наличието на значителен по обем воден отток, значителен по размер пасищен и горски фонд, подходящи условия за екологично чисто производство, модерно и алтернативно селско стопанство	8.	Малък дял на земеделската и обработваемата земя, съчетани с монокултурност и едностранно развито земеделие
9.	Наличие на ресурси за въвеждане и използване на алтернативни източници на енергия	9.	Изключително ниско ниво на развитие на сектора на енергийната ефективност
<i>Възможности</i>		<i>Заплахи</i>	
1.	Трансгранични връзки и сътрудничество и формиране на еврорегиони	1.	Засилване на вътрешнорегионалните различия и контраста между централни и периферни територии
2.	Изграждане на АМ Струма и откриване на нови ГКПП	2.	Забавяне изграждането на АМ “Струма”, и забавяне на отварянето на планираните ГКПП
3.	Съхраняване и използване на биологичното разнообразие и екологичните и природните дадености	3.	Изсичане на горите и нарушаване на екологичното равновесие
4.	Разширяване на използването на минерални		

<p>5. води</p> <p>5. Оползотворяване на наличния и квалифициран човешки ресурс за възстановяване позициите на индустриални и високотехнологични производства и дейности, ангажиращи високо квалифициран труд</p> <p>6. Усъвършенстване на традиционната връзка между града и селото на нов качествен етап чрез преодоляване на сегашния затворен модел на натурално стопанство в селото и прилагане на модела “двойствено градско-селско обитаване”</p> <p>7. Развитие на алтернативни видове туризъм, за което са налице сериозни природни, културни и институционални предпоставки</p> <p>8. Оползотворяване на планинските, полупланинските и граничните райони заемащи голяма част от територията на областта, чрез инвестиции в селското стопанство</p> <p>9. Усвояване на ресурсите на алтернативни енергийни източници предвид факта, че в областта има потенциал за използване на хидроенергиен ресурс, слънчева енергия, геотермална енергия, биомаса и др.</p>	<p>4. Монополизирание на отделни икономически дейности в това число и туризма</p> <p>5. Лесна мобилност и неустойчивост на икономическите субекти и промишленото производство, поради дългосрочно неперспективни дейности и високия дял на производство на ишлеме</p> <p>6. Задълбочаване на вътрешно регионалните различия между градовете-центрове и малките населени места в равнинната, планинската и в граничната територия</p> <p>7. Масовизиране и превръщане на туризма от екологосъобразен в застрашаващ средата</p> <p>8. Забавяне на реструктуриране и иновации в сектора на селското стопанство в райони с традиции в тютюнопроизводството, което може да доведе до продължаване на процеса по обезлюдяване на планинските, полупланинските и граничните райони, заемащи голяма част от територията на областта</p> <p>9. Икономически загуби и законови санкции, поради неотговаряне на изискванията на стандартите за енергийна ефективност</p>
--	---

Б) СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. Визия за Областната стратегия за развитие

НЕКА ОЦЕНИМ НАШИТЕ БОГАТСТВА И С ОБЩИ УСИЛИЯ ДА НАПРАВИМ БЛАГОЕВГРАДСКА ОБЛАСТ В ПРИВЛЕКАТЕЛЕН И КОНКУРЕНТНОСПОСОБЕН РЕГИОН

Следването на визията ще стане в партньорство и с целенасочени действия чрез оползотворяване на местните ресурси и привличане на средства по национални и международни програми. Ще се осигури координация, ефективност и устойчивост в действията на всички институции, заинтересовани от развитието на областта, и стремежа за повишаване на качеството на живот на населението в областта.

Над всичко ще бъдат поставени хората, които трябва да живеят в здравословна и удобна за живот среда в техните населени места, разположени сред красивата и величествена природа на областта, изпъстрена с културно исторически забележителности. За това трябва да се запази природата все така красива и чиста, а културно-историческите паметници да бъдат развити и съхранени.

Добре съхранените и достъпни за всички исторически и културни паметници и народни културни традиции трябва да вдъхват уважение, гордост и упование за бъдещето на поколенията. Хората трябва да имат достъпни и хигиенични места за рекреация и спорт.

Децата трябва да се възпитават и образуват в достъпни, добре устроени и модерно обзаведени училища. При тях да не се пренасят отвън проблемите с алкохола, наркотиците, религиозните секти.

Хората от населените места в областта трябва да имат съответния център или по-малки центрове за получаване на различни административни, битови, търговски и други услуги, центрове за социална и здравна помощ, да имат среда и места за участие в най-различни културни и духовни прояви, места за социални контакти, информация и гражданско участие в управлението.

В бъдеще трябва да продължи работата по намаляване на междуобщинските и междуетническите различия с оглед на това, че Благоевградска област е общ дом за всички и всички трябва да работим за подобряване условията за живот и просперитет.

Благоевградска област е на “кръстопът” и това трябва да е един от основните акценти при бъдещата работа. С оглед кръстопътното положение е изключително важно то да се използва най-пълноценно за насочване на развитието. За това трябва да се създадат предпоставки за производство, търговия, рекреация, култура.

На фона на една глобална световна политика за стабилност и добросъседски отношения с отварянето на границите, перспективите пред Благоевградска област по отношение на кръстопътното положение, ще се увеличат. Близостта с Република Македония, и границата с Република Гърция дават големи възможности, които следва да се използват.

Така на основата на визията изпъкват три възлови думи, които дават изходни позиции за извеждането на стратегическите цели. Тези възлови думи са: **природа, кръстопът, хора**. Като се позоваваме на гореизложения анализ на икономическото и социалното състояние и на заложените във визията надежди за бъдещето, свързани с възловите думи “природа”, “кръстопът”, “хора”, предлагаме следните стратегически цели за дългосрочно развитие на Благоевградска област:

2. Стратегически цели, специфични цели, приоритети, мерки и дейности

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1:

Постигане на икономическо развитие, ориентирано към човека чрез оползотворяване на уникалните ресурси на областта.

Така формулирана, стратегическата цел поставя икономическото развитие в услуга на хората, населяващи територията. Тоест икономическият растеж не следва да е самоцел, а да бъде подчинен на общото благо и просперитет на хората. В същото време целта ще бъде преследвана на основата на използването на наличните природните ресурси, които са многообразни и непълноценно използвани до момента. Както е видно по-долу, тази цел е съставена от най-много на брой специфични цели. Това е така, поради фундаменталното значение, което има икономическото развитие и неговата обвързаност с различни аспекти от общественно-икономическия оборот.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2:

Развитие на трансграничното сътрудничество и оползотворяване на крайграничното кръстопътно местоположение

В условията на обединена Европа, с цел постигане на кохезия и солидарност, акцентът логично е поставен върху регионите, а не върху отделните страни. В този смисъл от ключово значение е колаборацията между граничните региони на отделните страни членки. Формулираме тази цел така поради следните две причини. Първо, трансграничното сътрудничество следва да бъде обособено, като отделно направление, поради условията на обща граница за Европейските държави и техните национални различия. И второ – поради възможностите, които предоставя крайграничното положение за постигане на по-добра конкурентноспособност на областта и националната държава. По този начин, то може да се превърне от недостатък в предимство. За разлика от останалите две стратегически цели, при тази успехите са винаги силно обвързани с принципа за общи усилия на институциите в трансграничния регион от двете страни на границата.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 :

Подобряване качеството на живот и увеличаване на заетостта

Тази стратегическа цел е третото ядро, съставляващо визията. Стратегическата цел е изведена предвид социалния характер, който следва да има всеки един стратегически документ (освен икономически) и концентрира изцяло усилията към есенцията на всеки един регион – неговите жители.

Специфични цели.

Специфичните цели са конкретните цели, към които следва да допринася всяка една мярка, дейност, проект, които се реализират от участниците в регионалната политика на областно ниво в това число държавни институции и социално-икономическите партньори. Настоящите специфични цели отчитат приоритетите за развитие на Р. България и предвижданията на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2005 - 2015 г., в която *Главната стратегическа цел* на регионалното развитие за периода до 2015 г. е постигане на устойчиво и балансирано развитие на районите в Република България. Също така целите са силно обвързани с възможностите за финансиране и приоритетите на регионалната политика на Европейския съюз в това число и промените, които следва да настъпят в нея след присъединяването по отношение на България.

1. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1:

Постигане на икономическо развитие, ориентирано към човека чрез оползотворяване на уникалните ресурси на областта.

1.1. Специфична цел 1.1.: Стимулиране на индустрията и подобряване на условията за развитие на бизнеса

Целта е изведена предвид водещата роля на индустрията и състоянието на бизнеса за развитието на всеки един регион. Считаме, че областта може да постигне големи резултати по тази цел предвид факта, че на територията на областта има няколко големи висши учебни заведения (сред които ЮЗУ "Н. Рилски" и Американски университет) предоставящи квалифицирани кадри, чиято наличност е една от най-силните страни на областта.

ПРИОРИТЕТ 1.1.1. ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ ПОЗИЦИИТЕ НА ИНДУСТРИАЛНИ И ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНИ ПРОИЗВОДСТВА И ДЕЙНОСТИ, АНГАЖИРАЦИ ВИСОКО КВАЛИФИЦИРАН ТРУД;

Мярка 1.1.1.1. Подпомагане на условията за иновации и диверсификация на бизнеса в областта

Дейност 1.1.1.1.1. Създаване на технологични паркове

Дейност 1.1.1.1.2. Създаване на мрежа от специализирани инкубатори съобразно компетентността на оказваните услуги с цел развитие на високоефективни малки и средни предприятия

Дейност 1.1.1.1.3. Създаване на ефективни системи за сътрудничество между бизнеса и учебните заведения в областта, в това число ЮЗУ и АУБ

Мярка 1.1.1.2. Насърчаване на предприемачеството и подкрепа за стартиране и стабилизиране на МСП в областта

Дейност 1.1.1.2.1. Изграждане на специфични елементи на местната бизнес среда: преглед на съществуващите информационни центрове, бизнес центрове, агенции за регионално и местно развитие, разширяване на възможностите на съществуващите регионални и местни структури и създаване на нови центрове за подпомагане на МСП, оказване на подкрепа за повишаване на тяхната ефективност

Дейност 1.1.1.2.2. Развитие на местни/регионални схеми на подкрепа, включително достъп до ресурси

Мярка 1.1.1.3. Насърчаване на инвестиционната активност чрез привличане на външни инвеститори.

Мярка 1.1.1.4. Подкрепа на бизнеса за усвояване на средства от фондовете на ЕС, предназначени за предприятията

Мярка 1.1.1.5. Развитие на иновациите, приложните изследвания и технологичен трансфер

Мярка 1.1.1.6. Изграждане и развитие на индустриална зона

Мярка 1.1.1.7. Конверсия на военни бази и насърчаване стартирането на икономически дейности в стари производствени зони

ПРИОРИТЕТ 1.1.2. ПОДОБРЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНО-ОРГАНИЗАЦИОННАТА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Мярка 1.1.2.1. Преодоляване административните пречките за развитието на бизнеса

Дейност 1.1.2.1.1. Подобряване на информационната среда в областта и общините и осведомяване на потенциалните предприемачи и бизнес средите за необходимите нормативни условия и процедури за стартиране на бизнеса;

Дейност 1.1.2.1.2. Намаляване на времетраенето на административните процедури на институциите в това число чрез въвеждане на системата на “едно гише” и електронни технологии;

Мярка 1.1.2.2 Изграждане на мрежи на партньорство, стимулиращи динамичното икономическо развитие на областта

Дейност 1.1.2.2.1. Подобряване на партньорството между предприятията в областта и формирането на клъстери или технологични вериги, включващи бизнеса, информацията, търговията и технологичните услуги, финансирането, обучението, преквалификацията;

Дейност 1.1.2.2.2. Интегриране на гражданското общество в управлението на региона и подобряване на връзките между бизнеса, неправителствения сектор и държавните институции;

ПРИОРИТЕТ 1.1.3. ИНСТИТУЦИОНАЛНО УКРЕПВАНЕ С ОГЛЕД ПРОВЕЖДАНЕТО НА ЕФЕКТИВНА РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

Мярка 1.1.3.1. Повишаване на административния капацитет

Дейност 1.1.3.1.1. Извършване на системни обучения на администрациите, ориентирани към потребностите;

Дейност 1.1.3.1.2. Оптимизиране организацията на работа в администрациите, съобразно съвременните изисквания за ефективност на организационните процеси.

1.2. Специфична цел 1.2.: Подобряване на техническата инфраструктура.

Техническата инфраструктура е основата за социално-икономическото развитие на всеки един регион. По-долу са изведени нейните отделни приоритети, всеки от които има ключова роля предвид постигането на стратегическата цел.

ПРИОРИТЕТ 1.2.1. РАЗВИТИЕ НА ТРАНСПОРТНАТА СИСТЕМА

Мярка 1.2.1.1. Модернизация и реконструкция на републиканската пътна мрежа на територията на областта и отварянето ѝ към съседните страни

Дейност 1.2.1.1.1. Изграждане на автомагистрала “Струма”

Дейност 1.2.1.1.2. Ремонт и реконструкция на път II-ри и III-ти клас пътища

Дейност 1.2.1.1.4. Изграждане на Гранично-контролно-пропускателни пунктове и пътни подходи към тях

Мярка 1.2.1.2. Ремонт и поддържане на общинската пътна мрежа.

Дейност 1.2.1.2.1. Подобряване състоянието на пътната мрежа в планинската и гранична части на областта

Дейност 1.2.1.2.2. Изграждане на пътища до туристически центрове и природни обекти, паметници на културата и др., създаващи условия за развитие на туризма

Дейност 1.2.1.2.3. Модернизация и рехабилитация на участъци от общ. пътна мрежа

Дейност 1.2.1.2.4. Подобряване състоянието на уличната мрежа в населените места

Мярка 1.2.1.3. Развитие на железопътната транспортна мрежа

ПРИОРИТЕТ 1.2.2. РАЗВИТИЕ НА ВОДОСТОПАНСКАТА СИСТЕМА

Мярка 1.2.2.1. Изграждане на допълнителни акумулиращи съоръжения за усвояване на пълния обем водни количества и преодоляване проблема с променливия дебит, причина за режимно ползване на водата

Дейност 1.2.2.1.1. Изграждане и довършване на водоснабдителни комплекси в т.ч. деривации и язовири

Дейност 1.2.2.1.2. Изграждане на инфраструктура за питейно водоснабдяване в т.ч. пречиствателни станции за питени води и водопроводна система

Мярка 1.2.2.2. Доразвитие, реконструкция и обновление на амортизираната водопреносна мрежа и намаляване загубите на питейна вода.

Дейност 1.2.2.2.1. Ремонт и реконструкция на водоснабдителните мрежи

Дейност 1.2.2.2.2. Изграждане на водопроводна структура за захранване на курортни центрове

Дейност 1.2.2.2.3. Реконструкция и модернизация на пречиствателни станции за питейни води в общините

Мярка 1.2.2.3. Доизграждане на системата за отвеждане и пречистване на отпадъчните води

Дейност 1.2.2.3.1. Ремонт и изграждане на канализационните мрежи

Дейност 1.2.2.3.2. Проектиране и изграждане на пречиствателни станции за отпадни води в общините

Мярка 1.2.2.4. Усвояване възможностите за комплексно използване на водите за производство на ел.енергия, водоснабдяване и напояване за възстановяване продуктивността на селскостопанската земя.

Дейност 1.2.2.4.1. Разработване и приемане на комплексен модел за оптимално използване на водите на р. Струма и р. Места и поречието, в т.ч. изграждане на язовир Места и хидровъзел Добри нище

Дейност 1.2.2.4.2. Проектиране и изграждане на микро ВЕЦ -ове и канали за гравитачно напояване на подходящите за това места в областта

ПРИОРИТЕТ 1.2.3. РАЗВИТИЕ НА СЪОБЩИТЕЛНАТА МРЕЖА

Мярка 1.2.3.1. Разширяване обхвата на действие на телефонната мрежа и въвеждане на съвременни съобщителни услуги в съответствие с европейските стандарти, особено за курортните и бизнес центрове и планинските населени места.

Дейност 1.2.3.1.1. Разширение на селищната телефонна мрежа;

Мярка 1.2.3.3. Компютъризиране на административно-обслужващия сектор и разширяване достъпа до интернет и бизнес услуги

Дейност 1.2.3.3.1. Приоритетно изнасяне на цифров абонатен капацитет в курортните центрове

Дейност 1.2.3.3.2. Разширяване обхвата на Мрежата за достъп до бизнес услуги при заявен интерес от бизнес-потребители

Мярка 1.2.3.4. Подобряване качеството на традиционните съобщителните услуги и осигуряване съответен стандарт на обитаване и информационна осведоменост на населението за цялата територия на областта (обществени телефонни постове, телеграфни и пощенски услуги, РТВ покритие и пр.)

Дейност 1.2.3.4.1. Успоредно с разширяване на абонатната мрежа, увеличаване броя на обществените телефонни постове с подобрено качество на услугите

Дейност 1.2.3.4.2. Увеличаване обхвата на предлаганите услуги и улесняване достъпа до тях

ПРИОРИТЕТ 1.2.4. РАЗВИТИЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА СИСТЕМА

Мярка 1.2.4.1. Реконструкция и ново строителство на мрежите ВН и СН поради нарастване на товарите в градовете и по-големите села.

Мярка 1.2.4.2. Доизграждане на електроснабдителната мрежа за качествено захранване на курортните зони и електрифициране на изостанали села и махали в планинските и гранични райони

Дейност 1.2.4.2.1. Изграждане на нови ТП и разширяване мрежата НН за нови квартали или села, захранвани само от един ТП

Дейност 1.2.4.2.2. . Електрифициране на селата отделни планински махали, планински и гранични райони

Мярка 1.2.4.3. Въвеждане на енергоспестяващи системи и алтернативни източници на енергия

Дейност 1.2.4.3.1. Изграждане на геотермични централи за отопление и битово водоснабдяване в общините с термални извори

Дейност 1.2.4.3.2. Използване на слънчеви инсталации в общините с продължително слънцегреене

Дейност 1.2.4.3.3. Изграждане и проектиране на способности за производство на енергия предвид оползотворяване на наличните ресурси- биомаса, топли минерални извори и др.

Дейност 1.2.4.3.5. Повишаване ефективността на общинското електропотребление чрез въвеждане на енергоспестяващо улично осветление

Мярка 1.2.4.4. Газификация на промишлеността и бита чрез усвояване възможността за газифициране на общините от западната част на областта.

Дейност 1.2.4.4.2. Изграждане на газопреносна и газоразпределителни мрежи общините, предвидени за газификация.

Мярка 1.2.4.5. Предпазване от природни рискове и възстановяване на щети от бедствия

1.3. Специфична цел 1.3.: Развитие на туризма

В условията на членство в ЕС, възможността за почивка сред чиста природата и съхранени исторически и културни забележителности ще бъде все по-ценен фактор за конкурентноспособност и привлекателност на един регион. Туризмът се очертава отрасъл на икономиката се очертава с огромен потенциал, както в световен мащаб, така и в национален. За това извеждането на туризма като специфична цел за областта е оправдано предвид потенциала, който притежава региона за развитие на различните форми на туризъм.

ПРИОРИТЕТ 1.3.1. РАЗВИТИЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИВЕН И КОНКУРЕНТНОСПОСОБЕН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ

Мярка 1.3.1.1. Повишаване на качеството и диверсификация на туристическия продукт

Дейност 1.3.1.1.1. Развитие и поддържане на специализираната туристическа инфраструктура

Дейност 1.3.1.1.2. Реконструкция и модернизация на съществуващата материална база за целите на балнеологията

Дейност 1.3.1.1.3. Решаване на проблемите с водоснабдяването, канализацията и електрификацията на планинските курорти

Дейност 1.3.1.1.4. Подпомагане на дейностите по развитието на селски и екологичен туризъм

Дейност 1.3.1.1.5. Разработване и реализация на програми за развитие на алтернативни видове туризъм

Дейност 1.3.1.1.6. Повишаване на квалификацията на изпълнителския и управленски персонал

Дейност 1.3.1.1.7. Партньорство между държавните институции, неправителствения сектор и предприемачите и съвместни действия за регионален туристически маркетинг.

Мярка 1.3.1.2. Подобряване на туристическия маркетинг

Дейност 1.3.1.2.1. Осъществяване на общ регионален маркетинг с акцент върху уникалното за областта

Дейност 1.3.1.2.2. Подобряване на работата с туроператорите и интензифициране на общата реклама с цел засилване на присъствието на международните пазари

Дейност 1.3.1.2.3. Участие на областта като дестинация в туристически борси и изложения (пряко в страната и чрез представители и информационни материали – в чужбина)

Дейност 1.3.1.2.4. Изготвяне и поддържане на уеб-сайт на областта и включване в национална туристическа информационна система

Дейност 1.3.1.2.5. Разработване на рекламно-информационни продукти

Дейност 1.3.1.2.6. Поддържане и създаване на информационни центрове

ПРИОРИТЕТ 1.3.2. ОБВЪРЗВАНЕ НА ТУРИЗМА С ДЕЙСТВИЯ ПО ОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛИЗИРАНЕ НА КУЛТУРНО- ИСТОРИЧЕСКО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО И ОКОЛНА СРЕДА

Мярка 1.3.2.1. Съхраняване и опазване на околната среда

Дейност 1.3.2.1.1. Запазване и поддържане на биоразнообразието чрез разширяване мрежата от защитени обекти и защитени ландшафти, в т.ч. и културни ландшафти, провеждане на активна информационна кампания за стойността и качеството на природата в областта

Дейност 1.3.2.1.2. Преодоляване на негативните последствия от уранодобива и рекултивация на нарушените от миннодобивната дейност терени

Дейност 1.3.2.1.3. Своевременно възстановяване на нарушените терени в горски територии, ново залесяване и ограничаване до минимум изсичането на горски площи

Дейност 1.3.2.1.4. Активизиране на борбата с ерозионните процеси, укрепване на свлачища, почистване и укрепване на речни корита

Дейност 1.3.2.1.5. Подобряване организацията на дейностите по чистотата в общините въвеждане на система за разделно събиране на отпадъци

Дейност 1.3.2.1.7. Изграждане на съвременни депа за ТБО (в т.ч. и за съседни общини) и етапно закриване на неконтролираните депа за отпадъци

Дейност 1.3.2.1.8. Изграждане на ефективна автоматизирана информационна система за наблюдение, оценка и прогноза на състоянието на околната среда - мониторинг на природната среда; ефективно административно управление с вземане на екологосъобразни решения на базата на конкретна актуална екологична информация, обвързана със специализирана Географска информационна система (ГИС) на областта;

Дейност 1.3.2.1.9. Сериозна работа за екологичното образование и възпитание на различни нива с цел формиране на екологично мислене и съзнание.

Мярка 1.3.2.2. Интегриране на туристическото развитие в дейностите по опазване на околната среда и културно-историческото наследство

Дейност 1.3.2.2.1. Оценка на капацитета на особено чувствителните и с повишена концентрация на посетители ареали;

Дейност 1.3.2.2.2. Проучване на чуждия опит и приложение на екологосъобразни методи за предотвратяване на ерозията и възстановяване на ски-пистите и пешеходните маршрути;

Дейност 1.3.2.2.3. Разработване на план за управление и туристическо използване на културно-историческото наследство в областта, който да подsigури условия и средства за неговото съхраняване и опазване;

Дейност 1.3.2.2.4. Установяване на сътрудничество между местните заинтересовани групи за обединяване на финансовите усилия за реставрация, опазване и поддържане на паметниците на културата.

Дейност 1.3.2.2.5. Разработване и разпространение на информационни материали за необходимостта от опазване на околната среда и културно-историческото наследство, предназначени за туристите, заетите в туристическото обслужване и местното население.

1.4. Специфична цел 1.4.: Развитие на селското стопанство

Планинските, полупланинските и граничните райони заемат голяма част от територията на областта и са силно обезлюдени поради западането на традиционното тютюнопроизводство. Това, а така също и спешната необходимост от стимулиране и постигане на конкурентноспособност на отрасъла предвид членството на България в ЕС, налага извеждането на селското стопанство като специфична цел в стратегията за развитие на Благоевградска област.

ПРИОРИТЕТ 1.4.1. СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА КОНКУРЕНТНОСПОСОБНО И ВИСОКО ПРОДУКТИВНО ЗЕМЕДЕЛИЕ И ЖИВОТНОВЪДСТВО

Мярка 1.4.1.1. Оползотворяване на уникалните ресурси на областта

Дейност 1.4.1.1.1. Възстановяване и разширяване на оранжерийното производство с използване на богатите минерални водни ресурси;

Дейност 1.4.1.1.2. Възстановяване на стадото от съвременни високопродуктивни породи животни в съчетание с подходящи за планинско и полупланинско животновъдство породи овце, кози, биволи, крави;

Дейност 1.4.1.1.3. Възстановяване на традиционните ранно и средноранно овощарство и лозарство;

Дейност 1.4.1.1.4. Разширяване на производството на диворастващи и култивирани плодове, билки, гъби;

Дейност 1.4.1.1.5. Инвестиране в екологично чисти производства.

Мярка 1.4.1.2. Постигане на комплексно интегрирано развитие в селското стопанство

Дейност 1.4.1.2.1. Окончателно завършване на процеса по възстановяване на земедел. и горските земи

Дейност 1.4.1.2.2. Комасация на земеделските земи

Дейност 1.4.1.2.1.3. Създаване на условия за развитие на алтернативно земеделие

Дейност 1.4.1.2.4. Възстановяване на разрушените хидротехнически съоръжения и напоителни системи и увеличаване на поливните площи

Мярка 1.4.1.3. Укрепване на институционалната среда за развитие на селското стопанство

Дейност 1.4.1.3.1. Осигуряване на системна и актуална пазарна, технологична и ценова информация за селскостопанските производители

Дейност 1.4.1.3.2. Подкрепа за въвеждането на европейските изисквания и добри практики в контрола, управлението и търговията на селскостопански продукти за качеството на селскостопанската продукция;

Дейност 1.4.1.3.3. Съдействие за получаване на конкретна техническа помощ и ноу-хау от европейски и други напреднали страни и за разширяване приложението на водещ български опит в селското стопанство

Дейност 1.4.1.3.4. Създаване на центрове за агрохимическо обслужване и използване на достиженията на приложната селскостопанска наука

Дейност 1.4.1.3.5. Координиране на усилията на местните селскостопански производители за обединяване в браншови организации.

Дейност 1.4.1.3.6. Организиране и контрол на борси за селскостопански животни

2. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2:

Развитие на трансграничното сътрудничество и оползотворяване на крайграничното кръстопътно местоположение

2.1. Специфична цел 2.1.: Развитие на трансграничните инфраструктури с оглед икономическо развитие и подобряване на качеството на живот

За преодоляване на изолацията на крайграничните региони, първото което е необходимо е построяване и развитие на инфраструктурата в различните ѝ аспекти. Само с общи усилия от двете страни на границата могат да бъдат постигнати добри резултати в опазване на околната среда, осигуряване на сигурност и безопасност на границата и хармонично икономическо развитие на трансграничния регион.

ПРИОРИТЕТ 2.1.1. ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ХАРМОНИЧНО РАЗВИТИЕ НА ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН

Мярка 2.1.1.1. Подобряване на техническата инфраструктура

Дейност 2.1.1.1.1. Реализиране на проекти за завършване, модернизирани и изграждане на пътни артерии и ГКПП-та

Дейност 2.1.1.1.2. Реализиране на проекти в сферата на инженерната и благоустройствената мрежи на инфраструктурата в трансграничния регион

Мярка 2.1.1.2. Защита на околната среда в районите около границите

Дейност 2.1.1.2.1. Управление и мониторинг на водите на р. Места и р. Струма

Мярка 2.1.1.3. Повишаване на сигурността и безопасността на границите

Дейност 2.1.1.3.1. Създаване на възможности за организиране защитата и ранно предизвестяване на бедствия и аварии в трансграничния регион

Дейност 2.1.1.3.2. Действия за създаване на мрежи за сътрудничество за законово и безопасното и преминаване на хора, животни и стоки

Дейност 2.1.1.3.3. Активизиране на гражданското участие в обществените структури за опазване на сигурността и реда в трансграничните райони

Дейност 2.1.1.3.4. Подобряване на координацията на работа и провеждане на регулярни срещи между органите на вътрешните работи от българска и чужда страна в трансграничните региони.

Мярка 2.1.1.4. Подкрепа на икономическото развитие и стимулиране на заетостта

Дейност 2.1.1.4.1. Засилване на бизнес активността

Дейност 2.1.1.4.2. Сътрудничество между образователните и изследователски институти

Мярка 2.1.1.5. Повишаване на качеството на живот и опазване на околната среда

Дейност 2.1.1.5.1. Интегрирано управление и опазване на общите хидро-геоложки басейни и води

Дейност 2.1.1.5.2. Действия за засилване на мониторинга на важни екологични системи

Дейност 2.1.1.5.3. Развитие и акцентирание на културните и туристически ресурси

Мярка 2.1.1.6. Институционално развитие на формите за трансгранично сътрудничество

Дейност 2.1.1.6.1. Развитие на нови Еврорегиони с граничните региони на Р. Гърция и Р.Македония като форми за институционализиране на сътрудничеството

Дейност 2.1.1.6.2. Засилване на административния капацитет в трансграничния регион с оглед изпълнение на проекти, подобряващи трансграничното сътрудничество.

3. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 :

Подобряване качеството на живот и увеличаване на заетостта

3.1. Специфична цел 3.1.: Подобряване на условията за трудова реализация

Трудовата реализация, миграцията на млади хора към вътрешността на страната (София) и в чужбина е проблем, който следва да залегне в стратегията на Благоевградска област. Човешкият ресурс винаги е основен фактор за просперитета на един регион. Областта притежава и качествен и количествен човешки ресурс, за който следва да се намери реализация тук.

ПРИОРИТЕТ 3.1.1. РАЗВИТИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО И АДАПТИРАНЕТО МУ СПРЯМО ИЗИСКВАНИЯТА НА СРЕДАТА

Мярка 3.1.1.1. Изграждане и подобряване на образователната инфраструктура

Дейност 3.1.1.1.1. Модернизиране на техическата база и сградния фонд

Дейност 3.1.1.1.2. Предприемане на дейности за подобряване на физическата достъпност до образование

Мярка 3.1.1.2. Привеждане на образователните системи в съответствие с пазара на труда

Дейност 3.1.1.2.1. Преструктуриране на специализираните средни училища с неактуални профили

Дейност 3.1.1.2.2. Подобряване на връзките и координацията с европейската образователна система;

Дейност 3.1.1.2.3. Създаване на партньорства с частния бизнес, целящи подобряване на образованието и приближаването му до практиката.

Дейност 3.1.1.2.4. Развиване на системите на обучение и професионална квалификация на работната сила, което ще даде възможност за повишаване пригодността за заетост на работната сила и поддържане на качеството на човешкия ресурс.

ПРИОРИТЕТ 3.1.2. ПОВИШАВАНЕ НА ТРУДОВАТА ЗАЕТОСТ И ТРАЙНО НАМАЛЯВАНЕ НА БЕЗРАБОТИЦАТА

Мярка 3.1.2.1. Оптимизиране управлението на програмите, свързани със заетостта

Дейност: 3.1.2.1.1. Насочване на програмите на бюрата по труда към инвестиране в хора с висок интелектуален потенциал, а не ограничаването им само в контингента на нискоквалифицираните безработни.

Дейност: 3.1.2.1.2. Преориентиране на квалификационните и преквалификационни програми към актуалния/перспективния икономически профил и търсенето в пазара на труда.

Дейност: 3.1.2.1.3. Разработване на програми за временна заетост, които да са алтернатива на предоставяните социални помощи.

Мярка 3.1.2.2. Реализиране на целеви програми за управление на заетостта

Дейност 3.1.2.2.1. Създаване на възможности за алтернативни производства и допълнителна заетост;

Дейност: 3.1.2.2.2. Подпомагане на районите с висока безработица и на райони, нуждаещи се от преориентация на дейностите, осигуряващи заетост на населението

Мярка 3.1.2.3. Развитие на чуждоезиковото обучение и умения за работа с информационни технологии

Мярка 3.1.2.4. Квалификация и преквалификация на заетите в отрасли в процес на реструктуриране

3.2. Специфична цел 3.2. Развитие на социално-културната инфраструктура

Подобряването на качеството на живота се основава на развитие на социалната среда и културата. Осигуряване на здравето на населението чрез достъпни и качествени медицински услуги, добре функциониращи мрежа от социални заведения, осигуряване на достъп до културата и спорта са част от по-доброто качество на живот.

ПРИОРИТЕТ 3.2.1. СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ, ЖИЛИЩНО ЗАДОВОЛЯВАНЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ, КУЛТУРА И СПОРТ

Мярка 3.2.1.1. Доизграждане, модернизация и реструктуриране на социално-жилищната инфраструктура и нейната материално-техническа база

Дейност 3.2.1.1.1. Основни ремонти, реконструкция и модернизация на обществени обекти и тяхната материална база;

Дейност 3.2.1.1.2. Изграждане и подобряване на състоянието на мрежата от социално-здравни заведения;

Дейност 3.2.1.1.3. Осигуряване на актуални кадастрални карти и изработване на устройствени планове за развитие на населените места и селищните образувания.

Мярка 3.2.1.2. Подобряване на здравното обслужване

Дейност 3.2.1.2.1. Доставка на съвременна и ефективна медицинска техника и оборудване;

Дейност 3.2.1.2.2. Осигуряване на нужното равнище на медицинско обслужване, в населените места, в които то липсва или е недостатъчно;

Мярка 3.2.1.3. Интеграция на групи в социална изолация малцинствени етнически групи

Дейност 3.2.1.3.1. Осигуряване на достъп до образование и здравеопазване

Дейност 3.2.1.3.2. Реализиране на програми и проекти за хора в неравностойно положение

Мярка 3.2.1.4. Стимулиране на културата и спорта

Дейност 3.2.1.4.1. Доизграждане и модернизация на материалната база

Дейност 3.2.1.4.2. Съхраняване и развитие на фолклорното наследство и културни традиции

Дейност 3.2.1.4.3. Възстановяване и стимулиране на традиционни видове спорт за областта и повишаване на спортната култура на населението.

В). ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОСР

1. ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ

Реализацията на Областната стратегия за развитие ще премине през 2 основни етапа:

I етап, от 2005 до 2007 г., етап характеризиращ се с процеса на присъединяване на България към ЕС.

II етап, от 2007 до 2015, България ще бъде пълноправен член и ще участва в процеса на вземане на решения на ЕС.

Цялостната организация и координация на дейностите ще се осъществява съобразно принципа на партньорство. Функциите по изпълнението на регионалната политика в България на органите на изпълнителната власт на териториално ниво са описани в Закона за регионално развитие.

Областният управител организира разработването, осъщественото обсъждане и актуализирането на стратегията, осигурява публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие, подпомага разработването на общинските планове за развитие.

Стратегията се приема от Областният съвет за развитие, в който участват всички кметове, представители на общинските съвети в областта, представител на регионалната асоциация на общините, делегиран представител на национално представените организации на работодателите и на работниците и служителите.

Участието на местните власти, в лицето на кмета на общината и общинския съвет, се характеризира с разработването и изпълнението на общинските планове за развитие, които се разработват в съответствие с предвижданията на стратегията.

Всички останали заинтересовани страни подпомагат дейностите по реализация на ОСР чрез разработването на проекти за регионално развитие, както и чрез участие в процеса на вземане на решения, касаещи регионалното развитие и изпълнение на стратегията.

Цялостният процес по стратегическо планиране и програмиране на областно ниво се осъществява в съответствие с приоритетите на регионалната политика на България.

2. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ

Възможностите за набиране на финансов ресурс на областта за реализиране на областната стратегия са свързани преди всичко с:

- привличане на допълнителен обем вътрешни и чуждестранни инвестиции. Това налага изпреварващи действия от страна на областната администрация и местните власти, свързани с развитието на агресивни маркетингови стратегии, предоставяне на подходящи терени, изграждане на необходимата базисна инфраструктура, извършване на рекламна дейност, активна дейност по търсене на партньори и съгласуване на интересите, включване в международни мрежи, предоставяне на стимули в рамките на компетенциите на местните и регионални власти и т.н.;

- финансиране по предприсъединителните фондове на Европейския Съюз – програма ФАР и ИСПА;

- повече усилия се изискват за усвояване на средствата от програма САПАРД, която от селскостопанските предприемачи в областта се оценява като много сложна (специални изисквания за изготвяне на проектите; голям лимит за земята, а тя е разпокъсана; кратки срокове за изготвяне на проектите) и неприложима за дребния производител и малките общини в областта;

- финансиране на проекти в областта на трансграничното сътрудничество по програма ФАР – трансгранично сътрудничество с Р. Гърция и ФАР- трансгранично сътрудничество с Р. Македония. И досега областта е един от основните бенефициенти на тези програми и от обосноваването на представените предложения зависят и бъдещите средства по тези програми;

- независимо, че субектите в областта не могат да бъдат директни разпоредители по програма Интеррег III А – трансгранично сътрудничество на Европейския Съюз, те могат да бъдат участници в тази програма, като могат да се ползват резултатите от реализирани съвместни проекти;

- финансиране по други програми на Европейския Съюз и донорски програми. За тази цел е необходимо да бъдат разработени качествени предложения и да се създаде информационна база за различните възможности за финансиране на проекти в отделни области, която да се рекламира сред потенциалните ползватели. Тази мярка следва да се подкрепи и с необходимото обучение, свързано с умения за подготовка на проекти;

- ползването на средства от извънбюджетните фондове, което изисква определени усилия за подготовката на проекти и активност, както от страна на публичните власти, така и от страна на отделните граждани или предприемачи;

Г). НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ПО НАБЛЮДЕНИЕТО, ОЦЕНКАТА И АКТУАЛИЗАЦИЯТА /СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ/

Областният управител отговаря пряко за разработването и изпълнението на стратегията.

Областният съвет за развитие:

1. Определя концепцията, структурата и съдържанието на Областната стратегия за развитие;
2. Предлага работните групи за разработване и наблюдение на изпълнението на стратегията;
3. Приема стратегията, актуализациите и отчетите за изпълнение;
4. Организира изпълнението на стратегията като за целта координира действията на местните власти, структури, НПО и други органи и организации.
5. Лобира пред централни органи и институции за изпълнението на дейностите.

Мониторинг и оценка. Мониторингът и оценката се изпълняват от Областния управител и Областния съвет за регионално развитие

Дейностите, които се включват в процеса по мониторинг и оценка са:

1. Наблюдение на процеса на изпълнение на стратегията
2. Ежегодни доклади до Областния съвет за развитие за успехите, неуспехите, проблемите и причините за тях при изпълнението на Областната стратегия. Докладът се внася за обсъждане в Областния съвет за развитие, като въз основа на него се взема решение за промяна на стратегията.
3. Представя на Областния управител и Областния съвет за развитие предложение за оценка на изпълнението на стратегията и последващи решения.

Органите по изпълнение на мониторинга провеждат два вида оценка:

- **междинна**, която отчита първоначалните резултати от изпълнението; степента на постигане на целите и използването на финансовите ресурси и процедурите за управление и наблюдение;
- **последваща**, която включва оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси, оценка на общото въздействие, анализ на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на стратегията, изводи и препоръки, относно прилагането на политиката за регионално развитие.

Критерии и индикатори за наблюдение и оценка на резултатите от изпълнението на стратегията са както следва:

Главните критерии за отчитане на резултатите са:

- динамика на регионалния брутен вътрешен продукт на човек от населението;
- динамика на безработицата;
- демографско развитие;
- състояние на доходите и социалните стандарти;
- състояние на екологичната обстановка;
- функциониращи културно-образователни институции.

Измерителите (индикаторите), които ще се използват за отчитане на резултатите са:

- брутен вътрешен продукт на човек от населението в областта;
- равнището на безработица;

- паричните доходи на човек от населението;
- броят и структурата на населението;
- намаляването на вредните емисии и замърсяванията в атмосферата и водите;
- делът на студентите и учащите се от общото население
- брой и обхват на Еврорегионите в областта
- брой трансгранични проекти

Този кръг от индикатори може да бъде обогатен и с други социално-икономически показатели, характеризиращи специфичните и общи ефекти и въздействия от прилагането на предвидените програми в плана за действие.

Предвижда се периодично наблюдение на общите данни за състоянието и ежегодно отчитане на показателите по избраните измерители за развитието. Предвижда се ежегодна актуализация на входящата информация. Отчитането на благоприятни промени ще става на базата на официалната статистическа информация.

В съответствие с разбирането, че Стратегията за устойчиво развитие трябва да се разглежда като отворен, гъвкав и подлежащ на развитие документ, се предвижда периодичен годишен преглед и контрол на изпълнението на мерките и конкретните действия, залегнали в стратегията, както и критичен преглед с оглед актуализирането ѝ в съответствие с променящите се условия.

Актуализация на Областната стратегия за развитие

Актуализация на Областната стратегия ще се извършва в съответствие със Закона за регионално развитие. Ще се вземат предвид настъпилите промени в социално – икономическата среда в и извън областта. Процесът на актуализация се организира от Областния управител, като се ползват вече създадени или нови работни групи. При необходимост могат да се ангажират и външни експерти. Актуализираната Областна стратегия се одобрява от Областния съвет за развитие.